Antoine Henri Jomini

Savaş Sanatı'nın Ana Hatları

DORUK

©DORUK YAYIMCILIK, 2002 - İSTANBUL

Tüm Hakları Saklıdır.

Yazarı:
Antoine Henri JOMINI
Derleyen:
J.D. HITTLE
Çeviren:
Selma KOÇAK
Yayına Hazırlayan:
Selma KOÇAK - Derya KARAGÖZ
ISBN:
975-6557-27-3
Basım Yeri:
Ufuk Matbaası, İstanbul
Dizgi:
Doruk Yayımcılık/Aysel ALBAYRAK
Kapak Tasarım:
Doruk Yayımcılık

DORUK

İMÇ. Blokları 6. Blok 6103 Unkapanı Eminönü / İSTANBUL
Tel & Fax: (0.212) 528 11 06 - (0.212) 528 05 43
Mithatpaşa Caddesi 24/A Kızılay - ANKARA
Tel & Fax : (0.312) 433 50 18 - 430 66 24
e-posta: dorukyayimcilik@mynet.com

Antoine Henri JOMINI

Savaş Sanatı'nın Ana Hatları

DORUK

İÇİNDEKİLER

I. TANITMA 9

II. SAVAŞIN ŞİMDİKİ TEORİ VE UYGULAMA ALANI 43

III. DEVLET ADAMI OLMANIN SAVAŞLA OLAN İLİŞKİLERİ 49

a. Hak İddia Etmek İçin Yapılan Saldın Savaşlan 50

b. Politik Bakımdan Savunmaya Askerî Bakımdan Saldınya Dayanan Savaşlar 51

c. Müdahale Savaşlan 51

d. Fikir Savaşlan 52

e. İstila Savaşlan 54

IV. ASKERİ HAREKAT TARZLARI 59

a. Askerî İstatistik ve Askerî Coğrafya 59

b. Diğer Etkileyici Faktörler 60

c. Askerî Kurumlar 62

d. Ordulara Komuta Etme 66

e. Askerî Ruh ve Ahlâk 69

V. STRATEJİ 73
a. Savaşın Temel Prensibi 74
b. Harekat Sistemleri 75
c. Stratejik Karar ve Hedef Noktaları 79
d. Harekat Cepheleri ve Stratejik Cepheler 82
e. Savunma Hatları 83
f. Stratejik Mevziler 84
g. Harekat Hatları ve Bölgeleri 85
h. Stratejik İhtiyat 90
ı. Mevzi ve Yürüyüşlerde Eskiyle Yeninin Karşılaştırılması .. 91
j. Depolar ve Yürüyüşlerle İlgileri 93
k. Kalelerle Cephe Savunması, Tahkimat Hatları ve Kuşatmalar 95
l. Dağlarda Starejik Harekat 97
m. Büyük İstilalar ve Uzak Ülkelere Yapılan Seferler 102
n. Özet 104

VI. TAKTİK KURALLAR VE MUHAREBELER 107
a. Savunma Muharebeleri 108
b. Saldırı Muharebeleri 111
c. Dönüş Manevralar 120
d. Rastlantı Muharebeleri 121
e. Sürprizler 122

VII. STRATEJİK VE TAKTİK HAREKAT 123
a. Nehir Geçişleri 126
b. Geri Çekilme ve Takipler 128
c. Çıkarma Harekatı 134

VIII. LOJİSTİK VE ORDULARA MANEVRA YAPTIRMA SANATI 137
a. Detaylı Karargâh Hizmetleri 140
b. Keşif ve Benzeri Faaliyetler 144

IX. ÇEŞİTLİ MUHARİP SINIFLAR 151
a. Piyade 152
b. Süvari 155
c. Topçu 158
d. Muharip Sınıfların Kullanılması 159

X. SONUÇ 161

I

TANITMA

Clausewitz doktrinlerinin ışığı altında "barut tüketmekte" olan bugünün askerî dünyası, Antonie Henri Jomini dışında bütün bilgilere sahiptir.

Clausewitz ve Jomini gibi, kişilikleri birbirine zıt olan bu iki büyük deha, savaş tarihinin en ilginç çelişkilerinden birisini oluşturmuşlardır. Nasıl bugünkü askerî literatürün önde gelen ismi Clausewitz ise, bundan bir asır kadar önce de askerî deha dendiği zaman ilk akla gelen isim Jominiydi.

Bugün savaş tarihine rastgele göz atanlar tarafından bile bilinen Prusyalı Clausewitz'in çalışmaları, o zamanlar eşi ve birkaç önde gelen askerî düşünür dışında pek kimse tarafından bilinmiyordu. Askerî literatür Clausewitz'in gerek askerî gerekse entelektüel dehasından çok şey kazanmış; ancak, Jomini'nin yazdıklarını ihmal etmekle de büyük bir bilgi kaynağından yoksun kalmıştır.

Napolyon'un ordusunda hizmet veren ve sonra da Rus ordusunda generalliğe yükselen Jomini, aslında İsviçreli olup modern askerî düşünceyi oluşturanların en önde gelenlerindendir. Savaş tarihinde Napolyon'un dışında hiç kimsenin

modern savaş doktrinlerinin gelişmesinde bu kadar çok etkisi görülmemiştir. Napolyon'un bu etkisine neden olan ise, Antonie Henri Jomini'den başkası değildir.

Alplerden Waterloo'ya uzanan yıllar boyunca Napolyon modern savaşın prensiplerini ortaya koymuştur. Broglie ve Bourcet'ten esinlenerek ve İskender, Anibal ve Sezar'dan ders alarak piyade kolorduları ve tümenlerinin destek silahlanyla birlikte askeri kuruluşların değişmez bölümleri olduğunu, kazandığı zaferlerle kanıtlamıştır. Pierre Bourcet tarafından başlatılan ve Berthier ve Thiebault tarafından geliştirilen Napolyon'un karargâh sisteminin temel özellikleri bugüne kadar varlığını sürdürmüştür.

Yeni oluşan **"Ordulaşmış Ulus"** kavramına karşı Napolyon, bilimsel ve analitik planlamaya, düzenli bir karargâh çalışmasına ve saldırıya dayanan harekatın tırmanmasına dayanan esnek savaş prensibini benimsemiştir.

Eski dünyanın iyice aşınmış muharebe alanları, Napolyon'un ana maddelerini karıştırarak modern savaş kavramını oluşturduğu deney tüpleri idi. Yeni dünyada Fort Sumpter'den Appotamox'a uzanan kanlı muharebe alanları Napolyon'un savaş doktrinlerinin tatbikat alanlarıydı. Çünkü Amerikan İç Savaşında da kuzeyli ve güneyli generaller Napolyon'un teorilerinden ve metotlarından büyük ölçüde yararlanmışlardı.

Birçok iç savaşta generallerin bir elinde kılıç, diğerinde ise Jomini'nin **"Savaş Sanatı"** kitabı bulunduğunu söylemek yerinde olur. Tümen ve kolorduların ustalıkla manevra yapması şeklinde bilinen Napolyon Tekniği Amerikan İç Savaşında değişmez kurallar olarak benimsenmiştir.

Bugün Amerikan yüksek komuta kademesinde, Napolyon devrini inceleyip alınan dersleri tatbik etmekte olan birçok general bulunmaktadır. Napolyon'un etkisine kadar olan zinciri, bugünden başlayarak geriye doğru takip edecek olursak, Jomini'nin yazılarının, Napolyon tekniğini Amerikan İç

Savaşının askerî düşüncesine aktardığını ve bu tekniğin de modern muharebe kurallarının gelişmesinde önemli yer tuttuğunu anlarız. Jomini'nin yazılarını iyice anlamak için önce kendisini tanımak gereklidir.

Antonie Henri Jomini, 1779 yılında Fransız İsviçresi'nin Vaud kantonunda dünyaya geldi. Ataları İtalya'dan göç etmişti.

Tahsilini bitirdikten sonra Paris'te bankacılığa başladı. Çok geçmeden bir bankacının sade ve tekdüze hayatının Napolyon'un komutası altındaki Fransız ordusunun sağladığı yüksek düzeydeki olanaklarla kıyaslanamayacağını anladı. Jomini'nin savaş mesleğini ticaretten daha garantili bir meslek hayatı vaat etmesinden mi; yoksa, Napolyon'un çekiciliğine kapılarak mı seçtiğini tahmin etmek zordur. Belki de genç Jomini'nin her iki fikrin etkisi altında, on yedi yaşında kendisini Fransız ordusunun içinde bulduğu tahmin edilebilir. Napolyon'un ordusunda asker olabilmek için Fransız gençliği can atarken, Jomini bir ömür boyu sürecek meslek hayatına karargâhta ikmal işlerini düzenleyen küçük bir makamla başladı. Orduda daha büyük makamlar olduğundan, Jomini bu kademelere yükselmeyi aklına koymuştu. Jomini hırslı bir insandı. Öğrenme arzusu ve yetenekleri bir araya gelince mücadeleyi kazanması doğaldı. Meslekî tutkusu ve kendine güveni sayesinde Jomini, zamanının en büyük askerî dehalarından biri oldu ve bu durumu, onun birçok düşman edinmesine yol açtı. Geçici barış devresinde Jomini Büyük Frederik'in seferlerini içeren ilk eserini verdi. Bu, büyük bir eser olmamakla birlikte onun askerî konulara olan ilgisinin savaş kahramanlığından daha öteye gitmesine yol açtı.

Eserin bir kopyasını Napolyon'a ulaştırmayı başardı. Napolyon boş zamanlarında bu eseri inceledi. Napolyon, eserin yazarının, kendi askerî metotlarının özünü anlayan bir yazar olduğunu hemen fark etti. O, Jomini'yi takdir etmekle hata etmemişti; çünkü eser savaşın kendisine göre olan yorumlarını içeriyordu. Jomini'nin tanınmasının esasını da bu sağladı. Na-

polyon ordularının en belirgin özelliklerinden biri de, tespit edilen yetenekli kişilerin yeteneklerinin terfi mükâfatları ile geliştirilmesi idi. Napolyon genç İsviçreli kurmay subayda büyük bir askerî deha keşfetmişti. 1801 yılında 27 yaşındayken albaylığa terfi etti ve o yılın Aralık ayında Mainz'deki karargâhta görev için emir aldı.

Her insanın hayatında başarıya ulaşmak için aşması gereken en azından bir büyük engel vardır. Küçük ölçüde hiçbir iş yapmamış olan Jomini'nin karşısına aşılması gerçekten güç olan ilk engel çıktı. Fransız yüksek komuta heyetine giden yolu tıkayan bu engel, Napolyon'un Kurmay Başkanı Berthier'di. Berthier ve Jomini arasında başlayan ve her ikisinin ölümleriyle sona eren bu kötü düşmanlık, akıl ile karakter arasındaki savaşın bir sonucuydu. Her ikisi de bu özellikleri fazlasıyla paylaşıyordu. Bununla birlikte her ikisi de hırslıydı. Bu ihtiras o kadar ileri gitti ki sonunda Berthier Napolyon'u Leipzig Savaşından sonra terk etmekle tarihin en kötü fırsatçılarından birisi olduğunu kanıtladı. Jomini ise Bautzen Savaşından sonra Fransız ordusuyla ilişkisini keserek Rus ordusunda görev aldı. Bu durum Napolyon'un en yakın destekçileri arasında, Jomini'nin vatan haini olarak nitelendirilmesine yol açtı. Onun böyle sıfatlara lâyık olup olmadığı, hâlâ Napolyon tarihçileri arasında başlı başına tartışılan bir konudur. Bu konuya daha sonra değineceğiz.

İki subay arasındaki düşmanlık o kadar büyük boyutlara ulaştı ki, 1809'daki Wagram Savaşından sonra Jomini Napolyon'un karargâhında Berthier'in emri altında çalışmaktansa istifa etmeyi tercih etti. Napolyon böyle parlak bir zekâyı tek bir amaçla kullanamazdı. Bundan dolayı Jomini'ye orduyu terk ettirmek yerine onu Paris'e İtalyan Savaşlarının tarihini yazmak için özel bir göreve tayin etmeyi tercih etti. Berthier ile Jomini arasındaki rekabet Napolyon'un fazlasıyla ilgisini çekmişti. O, bu rekabeti kendisine yetenekli kişiler tarafından verilen hizmetlerin sonucu olarak görüyordu. O, belki de ye-

tenek ve karakterin bir arada gittiğini fark etmişti. Fakat kendisini, yıldız oyuncuları bir arada çalıştırmakan memnun görünen bir bale idarecisi gibi hissetmekten de bir parça tiksinti duymuştu.

Paris'teki özel görev, Jomini'yi kızağa almak amacıyla verilmemişti. 1813 Lutzon Savaşından kısa bir süre önce, Napolyon bu göreve son verdi ve Jomini'yi Mareşal Ney'in komutası altına kurmay başkanı olarak atadı. Mareşal Ney'in komutası altında, Jomini kendisinin askerî bir danışman ve teoristten daha ileri bir düzeyde olduğunu kanıtladı. Jomini kendisini mareşalin yanında Napolyon devrinin en büyük savaşlarının içinde buldu.

Jomini'yi Ney'in kurmay başkanı olarak atayan Napolyon, zaferlerinin en önemli anahtarlarından biri olan kurmay başkanlarındaki isabetli atamalardan birini yapmakla yeteneğini kanıtlamıştı. Ney, yiğit, yetenekli ve coşkulu bir liderdi; fakat, entelektüel bir general olmaktan uzaktı. Jomini'yi yanına tayin ederek Napolyon, Ney'in muharebe idareciliğinin askerî bilgiyle bütünleşmesini sağlamıştı. Bu bütünleşme savaşların kazanılmasında büyük etki sağladı. Bautzen'de Napolyon'dan Ney'e gelen emirler geciktiği zaman, Jomini, Napolyon'un düşüncelerinin uygulayıcısı olduğunu şaşırtıcı bir şekilde kanıtladı. Ney'e bir seri harekat tarzı önerdi. Ney bunları uyguladığında sonradan gelen Napolyon'un emirlerine aynen uyduğunu gördü.

Jomini Bautzen'de Ney'in kurmay başkanı olarak çalışırken rütbesi tuğgeneraldi. Jomini'nin yetenekli bir kurmay başkanı olduğunu anlayan Mareşal Ney, onun tümgeneralliğe terfi etmesi için gerekli tavsiyede bulundu. Fakat Berthier imparatorluk ordusunun kurmay başkanı iken, Jomini böyle bir rütbeye terfi edemezdi. Berthier bu terfiye engel oldu ve onu bazı emirleri zamanında uygulamamakla suçlayarak tutuklanmasını emretti. Bu durumda Jomini daha fazla dayanamazdı. Hem Fransa'nın düşmanlarıyla hem de Berthier'le aynı anda

savaşamayacağını anlayan Jomini, Fransız ordusuyla ilişkisini keserek Rus Çarı Alexander'ın emrine girdi.

Bu, askerliğe yakışan bir harekat tarzı olmamakla beraber, Jomini'nin lehinde hafifletici sebepler vardı. Kendisi İsviçreli olduğundan Fransa'ya karşı bir vatan haini olarak nitelendirilemezdi. Çünkü bir Fransız vatandaşı değildi. Defalarca yüksek düzeydeki yeteneğini kanıtlamıştı. Kendisinden daha az yetenekli kişilerin terfi ettirildiğini görmüştü. Defalarca Berthier'in hakaret niteliğindeki hareketlerinden ıstırap duymuştu. Daha önceden müracaat etseydi şimdi Rus ordusunda daha yüksek mevkilerde bulunurdu. Bütün bunlara rağmen büyük komutanlardan biri olarak gördüğü Napolyon'un ordusunda hizmet etmeyi tercih etmişti. Bautzen'den sonra maruz kaldığı bu düşüncesizce davranış, bardağı taşıran son damla olmuştu.

Jomini'nin Fransız ordusundan Rus ordusuna geçişi ilginç bir hikâyedir. Bautzen'den birkaç yıl önce Rus Çarı Alexander, ordusunun entelektüel yeteneklere sahip olan bir generale ihtiyacı olduğunu ve böyle bir generalin istihdam edilmesinin faydalarını hissetmiş ve Jomini'ye orgeneral rütbesiyle Rus ordusunda görev teklif etmişti. Alexander teklifi Jomini'ye gönderdi. Jomini görevi kabul etmemekle beraber geri de çevirmedi.

Benimsediği "**Stratejik İhtiyat**" teorisini uygulayarak savaştan sonra kendisine teklif edilen görevin dokümanlarını yedekte sakladı. Mareşal Ney'in tavsiyesine rağmen terfi ettirilmemesi hayal kırıklığına uğramasına neden oldu ve bu yüzden Rusya'ya gitti. Bu durum, onun sanki teklifi aldıktan sonra uzun zaman düşünmesine ve karar vermesine yol açmış gibi göründü.

Rus ordusuna girdikten sonra Jomini üniformasını değiştirdi; ama, düşünce tarzını değiştirmedi. Orgeneral olarak çalıştığı yeni rütbesinde etkili yazılarına devam ederek Rus aske-

rî düşüncesini daha yüksek düzeye çıkartmak için çaba gösterdi. Rus askerî düşüncesini yükseltme çabaları arasında, 1832'de kurduğu Nikola Askerî Akademisi de bulunmaktadır. İlerleyen yıllar onun çalışma hızını kırmadığı gibi kaleminin keskinliğini de köreltemedi. Bunun sonucunda ciltlerce savaş tarihi ve askerî teori kitabı yazdı. Zamanın süper güçlerinin liderleri, onu bir askerî danışman olarak kabul ettiler. Onun tavsiyeleri birçok askerî kurum tarafından aranır duruma geldi.

Jomini 1869 yılında Paris'te öldü. Hayatının son yıllarında, dünyanın en büyük askerî danışmanlarından biri olarak bilinmesinden büyük memnuniyet duyuyordu. Onun kitapları askerî eğitimin temel esasları olarak kabul edilmişti. Bir insanın uzun ömürden dolayı mutlu olması gerektiği her zaman söylenir. Rütbe, zenginlik, prestij ve şöhret onun sevdiği şeylerdi.

Fakat bütün bunlardan fazla, onun doksan yıl yaşamasını sağlayan iç huzurunun nedeni, belki de birçok kitabının yayımlanması dolayısıyla Bethier'in askerî şöhretine sayısız edebî darbenin indirilmesi olmuştur. Bunu yapmak yaşlı generalin en büyük zevklerinden biriydi. Jomini bir yazar olarak çok verimli bir insandı. Meslek hayatı boyunca savaş tarihi ve askerî teori üzerine birçok kitap yazmıştır. Bu kitaplarına ek olarak, kendisine karşı yapılan eleştirilere verdiği cevapları içeren birkaç el kitabı da bulunmaktadır. Tarihi eserleri arasında Büyük Frederik'in Savaşları, Fransız Devrimi'ndeki Savaşlar ve Napolyon'un Seferleri vardır. Önemli eserleri arasında **"Traite des Grandes Operations Militaires"** (sekiz cilt. Paris 1804-1816), **"Histoire Critique et Militaire des Guerres de la Revolution, Introduction a l'Etude des Grandes Combinations de la Strategie et de la Tactique, Precis Tactique, Precis Politique et Militaire de la Campaque de 1815"** gibi eserleri bulunmaktadır.

Onun *Traite des Grandes Operations* adlı eseri Napolyon'un dikkatini üzerine çekmesine neden olmuştur. Jomini'nin yazıları sadece tarihi tekrar etmekten ve teorik rüyaları

yazmaktan ibaret değildir. Napolyon, Jomini'yi savaş hakkında düşünen adam olarak takdir ettiği zaman hatalı değildi. O sadece olanlan anlatmadı, bunun yanında neden bazı harekatın başarılı, diğerlerinin başarısız olduğunu açıklamaya çalıştı. Bir muharebenin başarılı olması için gerekli temel prensipleri bulmaya çalıştı. *Traite* isimli eserinde **"Savaşta daima iyi sonuçların alınabileceği temel prensipler vardır. Bu prensipler silahların çeşitlerine, zamana ve yere bağlı olarak değişmez"** sözleriyle savaşın temel prensiplerinin var olduğunu araştırmıştır. Bugün bu sözler savaş sanatını öğretenler tarafından da doğrulanmaktadır. Teorik yazılarında modern ve örneklerle açıklanan eğitim tekniğini benimsemiştir. Diğer askeri teoristlerden ayrı olarak, değerlendirmelerinde sadece **"ne"** sorusunu değil, **"niçin"** sorusunu da düşünmüştür. Onun son eserlerini okuyan bir kimse, ileri sürdüğü fikirleri, okuyucularının kafasında açıklığa kavuşturmaya çalışan bir öğretmen olarak öğrencilerine hitap ettiğini anlar. Askeri metotları, okuyanlar tarafından en büyük otorite olarak kabul edildiği için, kitapları ders kitabı olarak kullanılmıştır. Jomini kasıtlı olarak bir öğretmen gibi yazmıştır. *Summary* isimli kitabının önsözünde, bunun prens ve devlet adamlan için en uygun kitap olduğunu belirtmektedir. Onun, Napolyon'un muharebe tekniğini analiz biçimi *Savaş Tarihini* okuyanları şaşırtır. Çünkü bu analizler, biçim ve içerikleri itibariyle zamanımızın modern askeri eğitim sisteminin aynısıdır.

Kalem ve kılıcı birbirine kaynaştırdığı meslek hayatı boyunca, Jomini teorilerini tarihi savaş prensiplerinin ışığı altında açıklamıştır. *Traite*, savaşın temel prensiplerini içeren ilk önemli eseridir. *Traite*nin basımını takip eden yıllarda diğer kitaplarını da aynı prensiplerin ışığında yazmıştır. Hatta bir bakıma can sıkıcı gibi görünen **"Vie Politique et Militaire de Napoleon"** adlı eserinde, imparatora karşı olan sevgisi, onu Napolyon'un tekniğini temel savaş prensipleriyle karşılaştırmaktan alıkoymamıştır. Wagran Savaşından önce Tuna nehrinin geçilmesi sırasında, ordunun tehlikeye düşmesinin hatalı bir

karargâh çalışmasının sonucu olduğunu açıkça belirtmiştir. Ney'in Charleroi'deki yanlış davranışının nedeninin, Napolyon'un Vendame'ye iletilen emirlerinin yanlış anlaşılmasının sonucundaki idarî işlemlerden doğduğunu belirtmekten kaçınmamıştır. Napolyon'un Rusya seferindeki hatalarını kesin olarak sıralamış, yüksek düzeyde ve tarafsız bir eleştiriyle diğer savaş tarihçilerinin ulaşamayacağı kesin sonuçlara varmıştır. Jomini'nin Napolyon'a karşı tarafsız tutumu şu sözleriyle açıklığa kavuşmaktadır: **"Denilebilir ki, Napolyon bu dünyaya general ve devlet adamlarının nelerden kaçınmaları gerektiğini öğretmek için gönderilmiştir. Onun zaferleri tatbikat, cesaret ve maharetle nerelere ulaşılabileceğini, başarısızlıkları ise nelerden kaçınılması gerektiğini öğretmiştir."** Jomini'nin önceden yayımlanan bütün eserleri 1838'de basılan *Savaş Sanatı* adlı kitabının teorik temellerini oluşturmaktadır.

Savaş Sanatı isimli eseri onun çeyrek asırdan fazla bir zamandan beri izah etmeye çalıştığı teori ve doktrinlerin bağdaştırılmasını içerir. Önceki kitaplarında şekillendirdiği birçok fikir dikkatli olarak elekten geçirilmiş ve *Savaş Sanatı* kitabında son şeklini almadan önce mükemmel muhakeme gücünün ışığında değerlendirilmiştir. Bu kitabın askerî düşünceye büyük katkıları olduğu bilinmektedir. Kitap bütün önemli dillere çevrilmiştir.

Jomini 19. yüzyılın başındaki düzensiz askerî terminolojiye güvenmemiştir. Terimlerin açık bir şekilde tarif edilmesini, askerî düşüncenin gelişmesinde ön şart olarak kabul ettiği için, tarifler *Savaş Sanatı* kitabının ana hatlarını oluşturur. Tariflerin gerekliliğine fazlasıyla inanarak faydalarını da savunmuştur. Onun birçok tarifi değişikliğe uğramış, pek azı zamanımıza kadar gelebilmiştir. Örneğin; Jomini harekat alanını, **"İster kendilerine veya müttefiklerine, isterse korku veya ilgiden dolayı savaşa itilen zayıf devletlere ait olsun, birbirine saldıran iki gücün kapladığı bütün memleketlerdir"** şeklinde tanımlar. Amerikan ordusundaki Sahra Hizmetleri Talimnamesi

ise harekat alanını **"Savaşın cereyan ettiği ve etmesi muhtemel olan kara, deniz ve hava sahalarını içerir"** diye tarif etmektedir. Bugünün tarifinin Jomini'ninkinden daha mükemmel olmasına rağmen dikkati çeken noktanın her iki tarifin de esasta şu iki düşünceyi içermesidir: **"Harekat alanı, savaşa giren alanlar olduğu kadar, girmesi muhtemel olan alanlardır da."**

Jomini stratejiyi, **"Harita üzerinde bütün harekat alanını içine alan savaş yapma sanatıdır"** diye tarif eder. *Amerikan Resmî Ordu Sözlüğü* stratejiyi **"Muharebe, düşman üzerine üstünlük sağlamak ve bu üstünlüğü devam ettirmek amacıyla, askerî kuvvetleri ve teçhizatı kullanmak ve planlama yapmaktır"** diye tarif eder. Strateji yüksek düzeyde yapılan planlamaların bütünüdür. Bu tariflerde de görüldüğü gibi modern düşünce, bir asır önce kaleme alınan Jomini'nin yazılarıyla aşağı yukarı aynen çakışmaktadır. O zaman olduğu gibi şimdi de strateji savaşın geniş bir anlamda ele alınmasıdır.

Taktiğin tarifinde ise düşünce ve kelimelerde daha büyük bir benzerlik vardır. Jomini taktiği, ordunun muharebe alanında yaptığı manevralar ve birlikleri hücuma hazırlayan çeşitli düzenler olarak tarif eder. *Amerikan Ordusu Sözlüğü* ise; **"Birliklerin muharebede sevk ve idaresi, muharebeden önce ve muharebe esnasında yapılan yer değiştirmelerin planlanması ve icrası, muharebe gücünün muharebe alanında kullanılması sanatıdır"** diye tanımlar.

Jomini'nin yazıları ile bugünkü talimnameler arasında daha ayrıntılı bir karşılaştırma yapacak olursak, özellikle muhtelif olanak ve yeteneklerin tanımı üzerinde açıkça benzerlikler olduğunu görürüz. Hatta bazı durumlarda aynı kelimelerin bile kullanıldığını görmek bizi şaşırtır. *Savaş Sanatı* adlı eserinde, Jomini, her sınıfı ayrı ayrı ele almış, onların olanaklarını, yeteneklerini ve zayıf noktalarını genel terimlerle belirtmiştir. Amerikan Sahra Hizmetleri Talimnamesi de aşağı yukarı aynı terimleri kullanır. *Sahra Hizmetleri Talimna-*

*mesi*nin 25. paragrafı savaşın nispi hedefine ulaşması için bütün sınıfların eşgüdümlü olarak kullanılması üzerinde durarak, modern askerî metotların ana fikrini belirtmektedir. *Sahra Hizmetleri Talimnamesi* şöyle der; **"Hiçbir sınıf tek başına savaşı kazanamaz. Bütün sınıfların ve hizmetlerin eşgüdümlü olarak kullanılması başarı için esastır. Her sınıf ve hizmetin özelliği onu kendi özel fonksiyonlarının icrasına uygun bir duruma getirmiştir. Yüksek komuta heyeti bütün sınıfların faaliyetlerini koordine eder ve yönetir böylece güçlerini artırarak istenilen sonucun elde edilmesini sağlar."**

Jomini bu düşünceleri yüzyıl önce şöyle yazdı: **"Çeşitli sınıfların arazinin özelliklerine, hedefe ve düşmanın muhtemel durumuna göre bir uyum içinde mevzilenmelerini tavsiye ederim. Sınıflar kendi özelliklerine en uygun şekilde eşgüdümlü olarak kullanılmalıdır. Sınıfların birbirini destekleyecek şekilde mevzilenmelerine dikkat edilmelidir."**

Temel askerî kavramların ortaya atılma tekniğindeki ve kavramların kendilerindeki bu benzerlikler birer rastlantı değildir. *Amerikan Sahra Hizmetleri Talimnamesi*nin Jomini'nin *Savaş Sanatı* kitabının bir karşılığı olduğunu söylemek yerinde olur.

Jomini bu kitapta, 19. yüzyılda Napolyon'un savaş sisteminden ortaya çıkan temel savaş doktrinlerini belirli bir sisteme göre düzenlemiştir. Bugün için geçerli olan savaş doktrinlerinden çoğunun aslı Jomini'nin fikirlerinden gelmektedir.

Napolyon devri, temel askerî kavramların ortaya çıkması kadar askerî konuların içeriğinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum ise askerî alanda yazılan eserlerin çoğalmasına yol açmıştır.

1780-1831 yılları arasında ortaya çıkan askerî yazarların en belli başlıları Jomini ve Clausewitz'dir. Bu iki çağdaş Prusyalı ve İsviçreli yazar modern savaş tarihinde insan doğasını konu alan en ilginç çalışmalardan birini bilim dünyasına sun-

muşlardır. İki yazar arasında oldukça fazla benzerlik olduğu kadar inanılmaz zıtlıklar da bulunmaktadır. Her ikisi de profesyonel asker olup, her ikisinin de analiz ve inceleme yetenekleri çok üst düzeydedir. Her ikisi de yüksek rütbe ve şöhret sahibi olmak istedikleri halde bunu tam anlamıyla başaramamışlardır. Jomini bağımsız (müstakil) komuta edecek rütbeye ve mareşalliğe çok yaklaştığı halde bunu başaramamış, Clausewitz ise aynı şekilde bağımsız yüksek komuta arzusuna ulaşamamıştır. İkisi de askerî yaşamlarının büyük bir bölümünü karargâhlarda geçirmişler, küçük karargâh görevlerinden kolordu kurmay başkanlıklarına yükselmişler, Jomini Mareşal Ney'e kurmay başkanı olarak hizmet etmiş, Clausewitz ise Prusya ordusunda aynı görevi yaparak 1815'te Wavre ve Ligniy Savaşlarına katılmıştır.

İşin ilginç tarafı, her ikisi de tâbiyetlerini değiştirmek zorunda kalmış ve yabancı ordularda görev yapmışlardır. Jomini, Berthier'den kurtulmak için Fransız ordusunu terk etmiş, Clausewitz ise III. Frederik ile Napolyon arasındaki barış anlaşmasının şartlarına bağlı kalmamak için Prusya ordusundan ayrılmayı tercih etmiştir. Çok daha ilginç olan bir benzerlik ise ilgili memleketlerle bağlarını kopardıktan sonra, her ikisinin de Rus ordusunda görev yapmalandır. Jomini 1813 Bautzen Savaşından sonra çarın emrine girmiş, Clausewitz ise, aynı yıl Rus ordusunda görev almıştır. Bununla birlikte Jomini askerlik mesleğinin geri kalan kısmını Rusya'da geçirmiş, Clausewitz ise iki yıl sonra Prusya ordusuna geri dönmüştür. Her ikisi de Napolyon devrinin savaşlarına katılmış ve hem askerî hem de entelektüel bakımdan bu devrin ürünleri olmuşlardır. Her ikisi de hayatlarını askerî eserler yazmaya vermiş ve bu eserlerin Napolyon devrinin ürünleri olduğuna inanmışlardır. Bu nedenlerden dolayı her ikisi de askerî literatürü takip edenler tarafından Napolyon'un yorumcuları olarak bilinmektedir. Meslekleri arasındaki benzerliklerin aksine ikisinin kişilikleri arasında büyük zıtlıklar görülür. Clausewitz emekli olmuş bir kişi görünümündedir. Kansı onu, ışığı ve gerçeği arzulayan, basit çıkarlar-

dan, her türlü huzursuzluktan ve bencil arzulardan uzak bir adam olarak tanıtır. Gözlemlerden anlaşıldığına göre, onun askerî gerçekçiliği araması ve askerî literatüre yeni katkılar sağlamaya çalışması, kendi seçtiği meslekte tam anlamıyla başarı sağlayamamak duygusundan ileri gelmektedir.

Diğer taraftan Jomini biraz bencil olduğunu kabul eden çok huzursuz, kalbi ihtirasla yanan bir insandı.

Bundan dolayı Napolyon devrinin bu iki dehasının aynı içerikli teorileri ortaya atmaları doğaldı. Jomini, için *Summary of the Art of War* (Savaş Sanatının Özeti) ve Clausewitz'in *On War* (Savaş Üzerine) adlı eserleri karşılaştırıldığında savaş teorilerinin birçok ortak yönü ortaya çıkar.

Clausewitz'e atfedilen birçok kavramlardan eş değerli olanları Jomini'nin kavramlarında da bulunmaktadır. Clausewitz ile Jomini arasındaki tek fark, Clausewitz'in savaşın felsefi ve psikolojik yönlerini araştırmasına karşın, Jomini'nin daha gerçekçi ve daha az felsefi yönleri üzerinde durmasıdır. Her ikisi de stratejik ve taktik metotlar hakkında yazmışlar, savaşta moralin öneminin büyüklüğünden bahsetmişler, savaşın akışkan bir özellik gösterdiğini sezmişler ve devamlı bir değişim içinde olduğunu vurgulamışlardır. Clausewitz planların basit olmasını savunmuş ve savaşın esnekliğinin üzerinde durmuştur. Aynı şekilde Jomini de taktik planlamada sadeliğin önemli bir yer tuttuğunu şu sözlerle vurgulamıştır: **"Nihai manevralar ne kadar sade olursa, başarıya o kadar fazla yaklaşılır."** Jomini'nin muharebe alanının sorunları hakkındaki düşünceleri, onun savaşın esnekliği ilkesinin varlığının farkında olduğunu gösterir. Jomini ve Clausewitz sık sık savaşın dramından bahsetmişlerdir. Jomini'nin en çok yanlış anlaşılan taraflarından birisi de, onun savaşı geometrik formasyonlardan ve kesin kurallardan ibaret olarak düşündüğünün zannedilmesidir. Zaten Jomini de *Summary* adlı eserinde bu çeşit ithamlara değinmektedir. O, çizdiği diyagramların birtakım geometrik şekiller olarak anlaşılmaması için büyük çaba har-

camıştır. O, bunu **"Muharebe dûzeninin bir kâgıt üzerine dûzgûn bir şekilde çizerek başarıya ulaşacağını zanneden bir komutanın yenilgiye uğrama olasılığı büyüktür"** sözleriyle vurgular. Ayrıca "Bu şekiller tahmini düzenlemelerden başka bir şey ifade etmezler" der. Gerek kendi çağdaşları gerekse kendisinden sonra gelenler Jomini'yi geometrik savaş metotlarının savunucusu olarak tanıtmışlardır. O ise yazılarında daima bu tip ithamları çürütmüştür. Geçmişte ve zamanımızda Jomini'yi, bu şekilde yorumlayan askerî yazarlar onun yazdığı kelimeleri yüzeysel olarak okumaktadırlar. Çeşitli manevraları ve formasyonları açıklarken Jomini, diyagramları yazdığı konunun ana hatlarını göstermek için kullanmıştır. Bu bir bakıma yanlış anlaşılmıştır. Çünkü o, içinde bulunduğu zamanın daha ilerisindeydi. Resimleri çizerken bugünün modern eğitim tekniğinin temelini oluşturan görsel yardımcı malzemeler kullanıyordu. Jomini'nin diyagramlarının bazılarının bugünün savaş doktrinlerine göre geçerliliğini yitirdiği doğrudur. Ancak şurası akıldan çıkarılmamalıdır ki bu tip harekat savaşın geometrik metotlardan ibaret oluşundan değil, silâh ve tekniğin değişmesinden dolayı geçmiştir.

Belki de, Jomini'yi savaşın geometrik metotlardan ibaret olduğunu düşünen biri olarak tanıtan yazarlar bunu profesyonel askerî bilgilerinin yeterli olmayışından yapmışlardır.

Bugün bile gerek taktik gerekse idarî emirlere yapılan bazı ekler Jomini'nin diyagramlarından daha karışık bir görünüm içindedirler. Örneğin, bugünkü ateş-destek planları veya amfibik bir tümenin çıkartma planları, eğer profesyonel bilgisi eksik olan bir kişi tarafından incelenirse geometrik şekillerden dolayı tamamen hatalı anlaşılabilirler.

Jomini sadece bir konuda geometrik düşüncenin etkisi altında kalmıştır. Bu, harekat alanı içindeki harekatın üsleridir. Onun **"üs"** kelimesine verdiği anlam, bir ordunun personel ve malzeme ikmalini yaptığı ve gereğinde geri çekileceği devletin sınırlarıdır. Onun üsler üzerindeki düşünceleri hâlâ

geçerliliğini korumaktadır. Ancak üslerin düşman üslerine göre geometrik konumu bugün için geçerliliğini yitirmiştir.

Üs ve bölge kavramlarına bağlı olarak Jomini'de çok dar ve biçimsel bir düşünceye doğru kayma görülür. Bundan dolayı o, Von Bulow ve askeri literatürde kendisinden önce gelenlerin fikirlerine karşı çıkar. Üs ve bölge kavramlarının **"Tanım"** bölümü *Summary* adlı kitabının bugün için geçerliliğini yitirmiş bölümleridir.

Jomini savaşın pratik yönleriyle Clausewitz'ten daha fazla uğraşmasına rağmen maddecilik okulundan uzak kalmıştır. O, savaşları çeşitli sınıflara ayırdı ve ulusların arasındaki savaşlarda politik hedeflerin önemini belirtti.

Yeni Fransa'nın Napolyon orduları tarafından gerçekleştirilen **"ordulaşmış ulus"** ruhu, dikkatleri savaşta moralin askeri bakımdan önemi üzerine topladı. Aslında Jomini de Clausewitz kadar savaşta psikolojik ve moral faktörlerin öneminden haberdardı. Jomini moral faktörlere büyük değer vermesine rağmen, onun üzerinde en çok durduğu nokta bu faktörlerin harekat planı ile meczedilmesidir. Çünkü o, sadece moralin kendi başına bir değer taşımadığını biliyordu. Kanlı ve güçlü muharebelerden anılarını yazan Jomini ruhsal isteklerin kuvvetli bir disiplinle kaynaştırılarak pekiştirilmesi gerektiğini biliyordu. Sadece yüksek moral üzerinde ısrarla duranlara Jomini şöyle cevap verdi: **"Birkaç hayalperest şöyle tasarladılar: Eğer Napolyon Muhammed gibi kendisini politik saplantılardan meydana gelen bir ordunun başına geçseydi ve Müslümanlara vaat edilen cennet yerine kitlelere özgürlük vaat etseydi, amacına ulaşırdı."**

Zamanında politik saplantıların desteklenmesinin önemli bir faktör olduğuna ne kadar inanırsak inanalım, şurasını unutmamak gerekir ki, Kuran bugün bile belirli bir bölgeden daha fazlasını kazanamazdı. Çünkü bunu etkilemek için bile top, mermi, gülle, barut ve kılıç gerekmektedir. Jomi-

ni yine burada başka bir generalin savaş hakkındaki şu uyarısına katılmaktadır: **"Tanrıya sadık olun; ama, barutunuzu kuru muhafaza edin."**

Jomini düşmanın yok edilmesi ile ilgili Clausewitz kadar ayrıntılı yazmadıysa da, harekatın amacının orduların yok edilmesi olduğundan ve yok etme savaşlarından eserlerinde çokça söz eder. Jomini de Clausewitz kadar sürprizlerin değerini anlamış ve inisiyatifin avantajlarını belirtmiştir. **"Savunma durumunda hareketsiz olarak düşmanın gelmesini bekleyen bir komutan, cesurca dövüşebilir; fakat, düşman hücumu kuvvetli olursa, çok fazla dayanamaz."** Jomini pasif savunmayı eleştirmesine rağmen savunma-saldırı stratejisinin gücü üzerinde durmuş ve bunu şu satırlarla açıklamıştır: **"Zamanında bir karşı saldırı yapacak şekilde düzen alıp düşmanı bekleyen bir komutan, onu dize getirir ve inisiyatifin kendi birliklerine geçmesini sağlar. Bu moral güç, karşı saldırıda ve esas kuvvetin düşmanın can alıcı noktasına toplanmasıyla daha da pekiştirilebilir."** Jomini **"esnek savaş"** kavramının uluslara, sınırlarının sağlamlaştırılmasıyla sağlanacak sahte bir güvenliğe dayanan savunma felsefesini kabul ettirmenin olanaksızlaştığını fark etti. Eğer Birinci Dünya Savaşından sonraki yıllarda, Fransız stratejistleri, savaş sanatını Fransa'da öğrenmiş olan Jomini'nin uyarılarına kulak verselerdi, Fransız ulusunun yenilgisinin ve İkinci Dünya Savaşının erken yapılan ters taraflı ittifaklarının önüne geçilmiş olurdu.

Fransa, ordusunu Majino hattında dondurduğunda askerî inisiyatifi elden kaçırdı. Eskiden cesurca taarruz ederek büyük zaferler kazanan bir ordusunun olduğunu ve Jomini'nin derin anlam ifade eden şu sözlerini unuttu: **"Bir cepheyi birbirine çok yakın kalelerle sağlamlaştırmak akılıca yapılmış bir planlama değildir. Orduyu yan saldırılara açık bırakacak ve her zaman kuşatılabilecek siperlere gömmek delilliktir. Biz böyle bir yanlışlığın bir daha tekrarlanmayacağını umuyoruz."**

Ne kötü talihtir ki, orduları bu kadar iyi donatılmış ve bu prensibi uygulamaya hazır olan bir ulus, aykırı hareket etmenin acılarını yine kendisi çekmişti.

Napolyon devrinden sonra kuvvetlerin nihai hedefe yoğunlaştırılması prensibine daha fazla yer verilmeye başlanmıştır. Clausewitz'e göre bu, stratejinin ilk prensibiydi. Jomini ise kuvvetlerin nihai hedefe toplanmasının strateji ve taktiğin yol gösterici bir prensibi olduğunu kabul etmiştir. Her ikisi de Napolyon'u doğru yorumlamışlardır.

Devrim ordularında geliştirilen kolların güçlü manevra usullerini inceleyen Jomini, güçlerin bir araya getirilmesi üzerinde durmuş ve bunu ustalıkla şöyle açıklamıştır: **"Öncüler düşmanı oyalarken gerideki birlikler gerekli mevzileri aldılar."**

Jomini muhtelif silahların kullanılmasındaki önemli gelişmeleri Napolyon'un savaş tekniğine göre incelemiştir. Ona göre, ateş ve hareket en ideal olan taktik manevralarıdır. Onun bu önerisi dün olduğu kadar bugün de geçerliliğini korumaktadır. **"Silahların ateş gücünü hücumla birleştirerek çoğaltan ve bunların sonucunda moral gücünü geliştiren bir muharebe düzeni mükemmeldir."** Topçunun Napolyon tekniğine göre düzenlenmesi de Jomini'nin gözünden kaçmamıştır. Onun bu konudaki tavsiyesi de şöyledir:

Topçu, ateşini nihai darbenin indirileceği nokta üzerine yoğunlaştırmalıdır. Ney ve Marbot'un efsanevî kahramanlıklarından etkilenen ve özelliği esneklik olan bir devirde, Jomini süvari sınıfının rolünden fazla etkilenmemişti. O, süvarinin değerinin çevikliğinden ve hareket yeteneğinden ileri geldiğini tarafsız olarak açıkladı. **"Süvarinin başlıca amacı, zafer kazanmak için yolu açmak veya zaferin tamamlanmasını sağlamaktır"** sözleriyle savaşta süvarinin rolünü belirtmiştir.

Bir bakıma, Napolyon savaşlarının topçu ve süvari gücünü gören Jomini, bugünün askerî yazar eleştirmenleriyle aynı durumdadır. Bugünün askerî otoriteleri de zırhlı birliklerin vu-

rucu gücünü çok iyi bilmektedirler. Silahlardaki ve teknikteki yeni gelişmelerin zaferin anahtan olduğunu iddia eden zamanımızın bazı subjektif ve etki altında kalan yazarlarının aksine, Jomini piyade hakkındaki fikirlerini şu sözlerle belirtti: **"Piyade şüphesiz en önemli sınıftır."**

Eğer Jomini *Savaş Sanatı* adlı eserini bugün yazsaydı, fikirlerinin bir asır önceki kadar haklı ve benzer olduğu görülürdü. Napolyon devrindeki tecrübeler düşüncelerini etkiliyordu; çünkü o, piyadeyi muharebenin kraliçesi diye nitelendirmesine rağmen yeteri kadar destekten yoksun olan bir piyadenin etkisiz kalacağını da önemle belirtmişti.

Napolyon tekniğiyle savaş yapmanın bir sonucu olan esnekliğin önemi, düşman hakkında yeteri kadar istihbarat edinme gereksinimini ortaya çıkarttı. Etkili bir keşifle birlikte, etkili bir haber alma, Jomini'nin formülüydü. Çünkü bir komutanın muharebe planlannın temel dayanağı olan önemli bilgileri elde etmesi, sadece bunlarla müınkündü. Pratik bir asker olarak Jomini subayların, savaş tutsaklarını hemen sorgulayabilecek bir teknikle yetişmelerini tavsiye etmişti. Zaman geçtikçe onun fikirleri eskiyeceğine yeniliğini daha fazla korudu. Onun muharebede haber alma hakkındaki düşünceleri Bautzen'de olduğu kadar bugün de geçerliliğini aynen korumaktadır.

Muharebe metotlan hakkındaki düşüncelerinde geleceğin çok esnek muharebelerini şöyle gözünün önüne getiriyordu. **"İkincil duruma geçen güçlü mevzilerin neticede azaltılması gereklidir."**

Jomini'nin derin bir anlayış içinde yaptığı Napolyon sistemi savaşlarda tutuculuğun yeri yoktur. O zaman da, şimdi olduğu gibi bazı komutanlar yan emniyetlerini korumak, düşman içerisine fazla girmemek, düşmana karşı yan emniyetini açıkta bırakmak endişesi ile yapılan yan ve geri hareketler ve yayılmış bir muharebe hattı konuları üzerinde aşırı duyarlı idiler. Jomini, hat harekatının her iki tarafta da hattın derinliği-

ne eşit bir mesafede düşman kuvvetlerinden arınmış olması gerektiği teorisini kesinlikle reddetti.

O, cüretli; fakat, aptalca olmayan metotları savunurken Moreau, Malborough, Prens Ojeni ve Napolyon'dan inandırıcı örnekler verdi. Onun düşünceleri, gelecek asırda yapılacak olan yıldırım savaşlarının temel taşlarına giden kesin düşünceleri ortaya çıkardı. Kütle ve manevra düşüncelerinin hâkim olduğu bir devrin adamı olan Jomini, gizlenme ve örtünün öneminin büyük olduğunu anlamıştı.

Büyük muharebe gruplarının olduğu kadar, saldırı durumundaki avcı birliklerinin de arazideki engebeleri kullanarak kendilerini korumalarının gereği üzerinde durdu. Jomini'nin ormanlık arazi hakkındaki fikirleri Clausewitz'ten tamamen farklıydı. O, bunu şu sözlerle ifade etti: **"Şüpheci Clausewitz daima bu fikrin tersini savunmuştur. Ormanları elde tutan taraf, görmeden hareket eder ve düşman hareketlerinden haberi olmaz"** sözleriyle bunun bir taktik hata olduğunu vurgulamaktadır. 1800'deki Hohenlinden Savaşının sonucunu görmezden gelerek, bir savaş hattında ormanlık arazinin elde tutulmasıyla, bir orduyu koskoca bir ormanın içine atıp merkez ve yanlarla irtibatının kesilmesi durumlarını birbirine karıştırma eğilimindedir.

Jomini'nin harita bilgisi de çok derindi. Onun yüksek ve alçak arazinin olanakları hakkındaki etüdünü belki daha önce hiç kimse onun kadar derinliğine yapmamıştır. **"Dağların elde bulundurulmasının vadileri mi yoksa vadilerin elde bulundurulmasının dağları mı kontrol ettiği hâlâ zihinleri meşgul eden bir konudur"** sözleriyle bu etüdünün derinliğini göstermektedir. Bu konunun tartışması hâlen bugünün askerî yayınlarının da sütunlarını doldurmaktadır.

Jomini'ye göre ikmal de ciddî problemlerden biriydi. Onun bu konu hakkındaki yazıları, esnek ve yayılma savaşlarında ikmalin yerinin önemini ne kadar iyi anladığını göster-

mektedir. Onun, yarımada savaşlarından ve Rusya istilasından edindiği deneyimler, yıpratma savaşı planını uygulayan bir ulusa karşı girişilen bir savaşın desteklenmesinin ne kadar zor olduğunu kanıtlamıştır. Zamanımızın modern komutanları da çevik birliklere anında ikmal yapmanın zorluklarıyla aynen Jomini gibi uğraşmaktadırlar.

Onun bütün yazıları ikmal üzerinde geniş bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Bu durumda kendisinin ikmale, ikmalin çoğunu savaştan ayrı tutmaya çalışan Clausewitz'ten daha pratik bir yaklaşım içinde olduğuna inanmaktayız. Clausewitz bu konuda şöyle demiştir: **"Bütün ikmâl işlerini savaşın sevk ve idaresi içine kim sokabilir? İkmal işlerinin birliklerin sevk ve idaresiyle ilişki içinde olmasına rağmen esas olarak bundan ayrı bir konu olduğu kesindir."** Clausewitz bu konuda daha da ileri gitmiş, savaşın bünyesine ait olmayan, fakat bakım için kullanılan ikmal maddelerine, **"hastaların ve teçhizatın bakımı için gerekli yardımcı ikmal maddeleri"** adını vermiştir.

Jomini'ye göre ikmal, tamamen savaşın bünyesinde bulunan, stratejik ve taktik harekata sınırlı etki yapan bir faktördür. İkmali savaştan ayrı bir konu olarak düşünmek yerine o, ikmal tesislerinin uygun olarak yerleştirilmesinin harekatı nasıl kolaylaştıracağını ve çeşitli taktiklerin kullanılmasının harekatın başarısına nasıl olumlu etkiler yapacağını açıklamıştır. Lojistik için ayırdığı bölümü ise sadece terime verilen geniş anlam bakımından değil, aynı zamanda karargâhların statü ve fonksiyonlarını içermesi bakımından da büyük önem taşır. Şurası daima hatırlanmalıdır ki, askerî karargâh teşkilat ve tekniği, Napolyon devrinde en yüksek düzeye ulaşmıştır. Jomini de bu karargâh sisteminin bir parçası olup, onun bu konudaki açıklamaları Napolyon devrinin en önemli çalışmalarından biridir. Onun karargâh hakkındaki çalışmalarının Thieabult'un *Karargâh El Kitabı*ndaki veya Berthier'in Alp Ordularının Karargâh Teşkilatı dokümanlarındaki bilgiler kadar mükemmel ol-

madığı doğrudur. Ancak Jomini, *Savaş Sanatı* adlı eserinde karargâh hakkındaki teorisini Napolyon ordularında uygulandığı biçimde özetlemiştir. Onun karargâh çalışmaları hakkındaki yazılarının tarihi önemi büyüktür; çünkü o, çok okunan bir eser olup, Fransız karargâh sisteminin bütün dünyaya yayılmasına yardımcı olmuştur.

Jomini sadece belirli karargâh görevlerine değinmemiş, aynı zamanda komutan ve karargâh ilişkilerindeki sorunlann tümünü de derinlemesine incelemiştir. *Summary* (*Savaş Sanatı*) adlı eserinde, aynen modern doktrinlerde olduğu gibi, karargâh, komutana yardımcı olmak, komutanın görevlerini yerine getirmesini kolaylaştırmak ve böylelikle onun dikkatinin önemli problemler üzerine toplanmasını sağlamaya yardımcı olmak için kurulmuştur. Komutanla karargâh arasındaki uyumlu ilişkiler ve komutanın kesin otoritesi iyi bir karargâhın en gerekli özellikleridir. Komuta kademesindeki bölünmelere karşı şu uyarıyı yapmıştır:

"Bir ordunun en büyük düşmanı, komuta kademelerinin uyumlu bir şekilde çalışmamasıdır." Bütün karargâhın bir düşünce doğrultusunda hareket etmesi gereğini birkaç yıl sonra General Moltke de aynı şekilde askerî tezlerinde belirtmiştir.

Jomini verimli ve pratik bir kurmay subaydı. Eserinin Lojistik bölümünde yazılarının büyük bir bölümünü karargâh çalışmalarına ayırmıştır. Burada düşmanın hareket tarzlarını da incelemiştir. Onun analitik metotlarının, bugünkü karargâh çalışmalarında düşman durumunun değerlendirilmesi metodu ile büyük ortak yanları vardır. Bu bakımdan o, Fransız karargâh hizmetinin temel kurallarını gelecek nesillerin askerlerine iletiyordu. Bu bilgiler ise köklerini Gustavus Adolphus'un ordularından ve kaynaklarını Napolyon'un ordusunda hizmet veren Luvois ve Bourcet'ten almışlardı.

Bir komutanın astına vermesi ve bir emrin uygulanması sırasında gizli tutulması gereken bilgilerin miktarı, askerî lite-

ratürde daima tartışma konusu olmuştur. Jomini bu konuda eski ekolün fikirlerini kabul etmemektedir. Eskiden sık sık verilen ayrıntılı emirler hatta yüksek rütbeli komutanların astlarına hep aynı cins talimatları vermeleri bugün için geçerliliğini yitirmiştir.

Ayrıntılı emirler verilmesine karşı olmasına rağmen Jomini, Napolyon'un astlarına harekatın gidişi hakkında yeterli bilgiyi vermemesine de karşıydı. Jomini'ye göre uygun bir emir, ast komutana harekatın genel gidişatı hakkında gerekli bilgiyi veren emirdir. Astın görevini yapmasıyla ilgili olan talimatlar yapılacak işin koşullarını yerine getiren gerekli yönlendirmelerle sınırlandırılmalıdır.

Yine birçok durumda olduğu gibi Jomini'nin askerî düşüncesi *Amerikan Sahra Hizmetleri Talimnamesi*nin içeriğini yansıtmaktadır. Talimname şöyle der: **"Hiçbir emir, astın görev alanına müdahale edecek şekilde verilmez."** Emirler astın görevini yerine getirebilmesi için her türlü bilgiyi içermeli; ancak, bunların dışına çıkmamalıdır. Kısacası koşullara, ne yapacakları hakkında yönlendirme prensibine bağlı kalınmalı; fakat, bunu nasıl yapacaklarına karışılmamalıdır.

Jomini büyük bir komutanın zeka düzeyinin yüksek ve aydın fikirli olması konusunda Büyük Frederik ve Pierre Bourcet'le birleşmektedir. Sürekli ve genişleyen savaşlar eski ve feodal sülaleler arasındaki silahlı çatışmaların dar sınırlarından çok daha ötelere gitmiştir. Sonuç olarak askerî komuta ve karargâh görevlerinin, düzenli askerî eğitim ve öğrenim kademelerinden geçmiş subaylar tarafından yerine getirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Jomini'ye göre askerî eğitim sadece askerî metotların pratik yönlerini içermemeli aynı zamanda teorik ve tarihi yönlerini de kapsamalıdır. Çünkü askerî eğitim sadece muharebede görev almayı öğrenmekten ibaret değildir.

Jomini entelektüel düşüncelerin, değeri en yüksek düşünceler olduğunu strateji alanında da göstermiştir. Savaşın

temel prensipleri hakkındaki araştırmasında, bu prensiplerin değişmediğini, objektif olduğunu ve silaha ve zamana bağımlı olmadığını saptamıştır.

Jomini'nin fikrine göre yüksek komuta heyetinde görev alacak bir şubayın, savaş tarihi üzerinde tarafsız bir çalışma yapması kaçınılmazdır. Bu konudaki sözleri şöyledir: **"Savaş tarihi, mükemmel bir eleştiriyle bir araya gelince savaşın gerçek okulunu ortaya çıkarır."**

Büyük bir komutanın aydın fikirli ve bilgili olmasının yanında, Jomini ne kadar fazla olursa olsun, sadece bilginin, bir kimsenin yüksek komuta heyetinde çalışabilmesi için yeterli olamayacağı kanısına vardı. O, insan doğasının bütün silahlı mücadelelerin bir kaynağı olduğunu ve daima olacağını biliyordu. Bu nedenle de savaşta insan faktörünün kontrolünün komutanın sahip olacağı liderlik vasıflarına doğrudan doğruya bağlı olduğunu anlamıştı.

Liderlik vasfının askeri başarının en önde gelen koşulu olduğunu anlayan Jomini, savaş psikolojisinin büyük etkinliğini görerek başkomutanda yüksek karakterin diğer bütün meziyetlerden önde geldiğini anladı.

O, sadece bilginin bir komutanı zafere götürmede bir anlam ifade etmediği gibi yüksek karakter sahibi olan; ancak, yeterli bilgi ve eğitimden yoksun olan bir kimsenin de asla büyük bir komutan olamayacağını anlamıştı. Bu deneyimler onu şu sonuca götürdü: Muzaffer bir komutan, bünyesinde bilgiyi ve liderlik yeteneğini toplayan komutandır.

Onun, **"Karakterle teorik bilgi bir arada büyük bir lideri meydana getirir"** sözleri doğruluğunu ve evrenselliğini daima koruyacaktır.

Birkaç istisna dışında, Napolyon orduları, salt bilgiden ziyade muharebe tecrübesi kazanan ve kendi savaş yetenekleri olan kişiler tarafından yöneltilmiştir. Bunun nedeni de şüphesiz Napolyon devrindeki savaşların birdenbire patlama-

sından dolayı, düzenli bir askerî eğitimden geçmiş bir komuta heyetinin bir araya gelmesi için gereken zamanın kısıtlı olmasıdır.

İşte bu orduda, komutanlar deneyim okulunun ürünleri olduğundan, yüksek komuta heyetine geçmek için kuramsal eğitimin gerekli olduğu eğilimi doğdu.

Askerî düşüncenin gelişim tarihinde, deneyim okulunda eğitim görmüş generaller tarafından komuta edilen bu ordunun, tarihte nedeni bilinmeyen bir küçümsenme duyusundan dolayı teorik bilgi yönüne ağırlık veren liderler yetiştirmesi gerekli oldu.

Napolyon ordularından sonra gelen bu yeni subaylar grubu kuramsal askerî eğitimin büyük bir ulusun ordusunun ayrılmaz bir parçası olduğuna inanmışlardı. Waterloo'dan sonraki yıllarda Mareşal St.Cyr Fransız ordusunun kuramsal bilgisini geliştirmek için çok çalıştı. General Thiebault etkili kurmay subaylar yetiştirmek için azamî dikkat sarf etti. Thiebault'un *Karargâh Talimnamesi* Berthier'in karargâh direktiflerinden faydalanarak yazılmış ve Avrupa'daki karargâh hizmetlerindeki gelişmeler üzerinde büyük etkileri olmuştur.

St.Cyr ve Thiebault gibi askerî düşünürlerin kuramsal katkılarının yanında, Jomini de Napolyon devrinin kuramsal gelişmelerini şahsında toplamıştır. Jomini askerî kavramların gelişmesine tekelini koymamıştır. Özellikle *Summary* adlı kitabının geniş kitleler tarafından okunması, onun düşüncelerini bütün askerî dünyaya taşımıştır. Değişmez karargâh sistemleri ve bütün ulusların sahip olduğu sayısız askerî okul, onun dünya askerî kavramları hakkındaki yazılarının etkilerinin kalıcı belirtileridir. *Summary* adlı eserinde bulunan karargâh doktrinleri, askerî literatürü takip eden Amerikalıların dikkatini çekmiştir. Çünkü Jomini, modern karargâh organizasyonu ve tekniğinin ana hatlarını oluşturduğu Fransız karargâh kavramının, Napolyon devrinin etkisi altındaki gelişmesini kitaplarında belirtmiştir. Bunun önemi büyüktür. Çünkü Fransız ka-

rargâh sisteminin ayrıntılarını dünyaya tanıtan Jomini, karargâh kuramsal bilgilerini Atlantik'in Amerika yakasındaki askerî düşünürler için uygulama alanına koyuyordu. Böyle yapmakla Amerikan karargâh kavramlarının şekillenmesine de yardımcı oluyordu.

İç savaşın arkasından Amerikan ulusu askerî alanda daha geriye gitmişti. Bu karanlık günlerde Jomini'nin yazıları, sönmeye ve kaybolmaya yüz tutan karargâh bilgilerini, diğer askerî otoritelerinkinden daha fazla ayakta tutuyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin bugünkü karargâh teşkilat ve tekniğinin esası Napolyon ordusunun komuta kademelerine kadar uzanır.

Geçmişteki ve zamanımızdaki askerî otoriteler Jomini'nin savaş kavramının uygulama alanının sınırlı olduğunu belirttiler. Eğer Jomini, harekatın üsleri hakkındaki fikirlerinin incelenmesi çerçevesinde değerlendirilecek olursa bu fikir bir bakıma doğru olabilir. Fakat onun bütün düşüncelerine **"sınırlı"** damgasını vurmak bu gibi yazarların Jomini'nin savaş kavramını sınırlı bir şekilde anladıklarını gösterir. Onun, **"Eğer bir savaş hem kara hem de deniz harekatını içine alırsa, harekat alanı her iki yarım küreyi de içine alır"** sözlerini içeren görüşleri sadece savaş kavramının sınırlılıktan uzak olduğunu göstermez, aynı zamanda onun dünya savaşları hakkındaki düşüncelerini de yansıtır.

Jomini'nin hiçbir eseri, kitabındaki *Çıkarma Harekatı* bölümünden daha geniş bir askerî görüş ortaya atmaz. Kitabındaki bu bölüm *Çıkarma* adı altında geçmektedir. Jomini, askerlik hayatını Kıta Avrupası'nın savaş alanlarında geçirmesinin sonucunda amfibik teori kavramını ortaya atmıştır. Bu konudaki düşüncelerinin ilk cümlesinde amfibik harekat teorisinin en can alıcı noktasına dokunur ve denizden karaya çıkışın, silahlı mücadelelerin en nazik ve güç bölümü olduğunu vurgular ve bu konuda şöyle der: **"Eğer düşman iyi hazırlanmışsa, bu tip harekatlar savaşın en zor bölümlerini oluşturur."** Amfibik harekatın idaresi için şu temel kuralları koymuştur:

yanıltma, demir atmak için yeterli saha, hücumun gelişmesini korumak için lüzumlu noktaları elde bulundurma ve topçunun erken karaya çıkması. Bu temel kurallar bugün bile amfibik harekatın esasları hakkında verilecek bir konferansta özet olarak kullanılabilir.

Jomini'nin çıkarma harekatı hakkındaki düşüncelerinde savaş konusundaki bilimsel fikirlerinin ipuçlarından birini bulabiliriz. Dünya, Napolyon'un İngiltere'yi işgal planlarının başarısızlıkla sonuçlanmasının Anglo-Sakson kültürünün ayakta kalmasına neden olduğunu düşünürken Jomini buna üzülerek şöyle cevap veriyordu: **"Napolyon böyle bir amfibik harekata sadece başarılı olup olamayacağını önceden kestiremediğinden girişmemiştir."** Kara savaşlarının entelektüel bir ürünü olan Jomini, amfibik harekatta ortaya çıkacak problemlerin çok ciddi olacağını anlamıştı, çünkü yazılarında çıkarma kuvvetlerinin deniz ve rüzgâra maruz kalacaklarına değinmişti. O, küçük botlarla yapılan çıkarmalar sırasında deniz tutmuş birliklerin azalmış bir muharebe gücüyle karaya çıkacaklarını zamanımızın amfibik plancıları kadar doğru kestirebilmişti.

Jomini, denizin amfibik planlama ve çıkarma sırasında sabit bir faktör olmadığını da biliyordu.

Jomini'nin, savaş deneyimi kara savaşlarıyla sınırlandırılmış bir asker olarak düşünülecek olursa, denizlerin stratejik ve taktik statüleri hakkında şaşılacak derecede bilgi sahibi olduğu ortaya çıkar. Şurası kesindir ki Napolyon'un kıta politikasının başansızlığından büyük dersler almıştı. Çünkü "Denizlere hâkim olan bir ulusun başka bir şeye ihtiyacı yoktur" sözlerini de o söylemişti. Okyanus bölgesine hâkim olmak şeklinde düşündüğü geniş stratejik kavramlarla, sınırlı olmaktan çok uzak bir savaş doktrini anlayışına sahip olduğunu göstermişti.

Jomini'nin, deniz gücüne olan hayranlığından dolayı deniz gücü doktrinlerinin gelişmesine yaptığı katkıların ayrı bir yeri vardır.

Deniz Gücünün Tarihe Olan Etkileri kitabında Amiral Mahan Jomini'nin yazılarını incelemiş ve onun ileri sürdüğü deniz gücü stratejisi hakkındaki doktrinlerinin dünya çapında bir uygulama gücü olduğunu ifade etmiştir. Jomini'nin savaş kavramının temelini oluşturan iç hatlar ve muharebe hattı teorisinin stratejik öneminin Mahan'in düşüncelerinin üzerinde büyük etkisi olmuştur. Eğer Adolf Hitler, Jomini'nin Rusya'nın istila edilebilme olasılıklarını içeren yazılarını okumuş olsaydı, o şimdi **"Apocalypse'in dört zafer atına hâlâ biniyor"** olacaktı.

Smolensk'in düzenleyicilerinden biri olan Jomini, Napolyon'un ordusu Moskova'nın kalbine saldırdığı zaman istilayı görmüş, Moskova'nın alevler içinde yanmasını yaşamış, savaşta yenilmeyen Napolyon ordusunun bölünerek Batı Rusya'nın karla kaplı steplerine doğru geri çekilmesini izlemişti. Fransız ordusundan ayrılıp Rus ordusunda görev aldıktan sonra kendisini savaşın metotları hakkındaki Rus teorilerinin içinde bulmuştu. Yıpratma savaşı teriminin modern askeri sözlükler içerisinde yerini almasından çok önce Rusya bu özveri metodunun etkinliğini anlamıştı.

Korkunç İvan'ın Rusya'ya milliyetçi fikirlerini aşılamasından beri bu ulusun askeri liderleri, memleketin kıtalar arasında uzanan geniş sınırlarının bütünlüğünü devam ettirme çabası içindedirler. Bu geniş sınırları koruma problemleriyle devamlı karşı karşıya olmanın sonucunda Rus askeri düşüncesi, savaşı mekân kavramı içinde düşünmeyi benimsemiş ve bu toprakların zaman kavramıyla değiştirilebileceğini ve sonsuz stepler halinde uzanan Rusya'nın her türlü tahkimattan daha etkili bir savunma engeli olduğunu kabul etmiştir.

Jomini Rusya usülü savaşı her iki taraftan da öğrendi. Napolyon, Rus ordusunun cesaretine hayran kaldığını belirtmesine karşın savaşı, Rusya'nın sahip olduğu askeri güç, ulusal ruh ve enerji karşısında kaybettiğini eserlerinde belirtmiştir.

Napolyon'un ve Hitler'in Rusya istilasını karşılaştırmanın sonucunda onların uğradığı felâketlerin Jomini'nin şu satırlarında gizli olduğu görülür; **"Zaferde ittidâl, zamanında durmasını bilmektir."**

Jomini, savaşı bir filozof değil, pratisyen gözüyle görüyordu. Clausewitz ile aynı felsefi düşünceleri paylaşmasına rağmen onda Leonardo da Vinci'nin dünyanın geleceği hakkındaki pratik düşüncelerinin izleri de görülür. Jomini'nin yaşadığı devirde süvari, muharebe alanında kullanılan ulaştırma araçlarının en hızlısı, en iyi gözetleme aracı ise hâkim bir tepe veya bir kilisenin kulesi idi. Endüstri Devrimi ise sıradan bir insanın görüş ufkunun çok ötesinde idi.

Buna rağmen Jomini endüstrinin gelişmediği bir ortamda havadan gözetlemelerin kuvvetli ve zayıf noktalarını tarafsız olarak incelemişti. Düşman üzerinde bu şekilde yapılan keşiflerin bir ordu için birçok avantajı olacağını ileri sürmüş, bir muharebe alanında kilise kulelerinin daima mevcut olamayacağını da hatırlatmıştı. Başanlı bir havadan gözetlemenin en önemli koşulları arasında, bu konudan iyi anlayan subayların yetiştirilmesi ve gerekli bilgi sinyallerinin geliştirilmesi gereğini hissetmiştir. Modern bir savaşta, yetiştirilmiş gözetleyiciler ile hava-yer muharebe sistemlerinin önemine değinmişti.

Derinliğine düzenlenen birliklerin birbirinden ayırt edilmesinin zorlukları üzerinde durmuş, birliklerin birbirine normal uzaklıkta olmasını sağlayan açık muharebe alanlarını tercih etmişti.

Remagen köprü başını tutarken veya İwo Jima Savaşlarında Amerikan keşif uçaklarının yukarıdan toplu haldeki birlikleri birbirinden ayırmada nasıl güçlüklerle karşılaştıkları hâlen hatırlarımızdadır. Jomini de aynı şekilde var sayılan bir gözetleyicinin Waterloo Savaşı'nda Blucher'in ve Gouchy'nin birliklerinin birbirinden ayırt edilmesindeki güçlükleri dile getirmişti.

Jomini, havadan yapılan keşfin pratik yönleri ile ilgili birçok tahminde bulunmasına karşın, bu konuda düşünceleri; geleceğin hava silahları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı için, sadece birkaç baloncunun deneyimlerine dayanıyordu. Şurası açıktır ki onun, balonların kapasite ve yetenekleri hakkındaki düşünceleri yüksek düzeyde bir tasarı değildi. Çünkü beş veya altı yüz feet yükseklikten cisimlerin nasıl bir görünecekleri üzerinde durmuştu.

Jomini kendisini çağdaşlarına sevdirmeyen birkaç özelliğe sahipti: O, hırslı ve sıradan çağının en güçlü otoritesi olduğunu açıklamaktan çekinmeyen bir insandı. Fakat bu sevilmeyen özelliklerinin yanında, çok parlak bir zeka ve önsezi yeteneğine sahipti. Belki de bunlardan dolayı devrinin profesyonel askerleri ile arasında bazı çelişkiler vardı. Bu arada Clausewitz ile de varlığı kolayca hissedilemeyen bazı aynlıkları vardı.

Clausewitz, savaşın yıkıcı etkisine karşı insancıl değerler içinde düşünen, gelecek savaşların yok edici güçlerinden korkan ve uluslararası hukuku dünyanın savaş potansiyelini azaltması için dinsel bir özlemle zorlayan bir insandı. Bunlar etkili bir savaşın desteklenmesinde, objektif bir tavır takınmış kişilerin aklında bulunabilecek cinsten düşünceler değildi.

Jomini'nin karakterinde kendini beğenmişliğin ve Fransız ordusundan Rus ordusuna geçişinin belirtileriyle birlikte daha fazla beğenilen yönler de vardı. Berthier'in yaptığı eziyetlerin sonucu olan hayal kırıklığına uğrama, ruhsal çöküntü ve tiksinti duygularına rağmen, onun Berthier'e olan nefreti Napolyon'a ve Fransızlara olan bağlılığını değiştirmemişti. Jomini bu üzücü olayların kendisi ile Berthier arasında kişisel bir soruna dönüştüğünü kabul etmişti. Jomini, Berthier'in yüksek mevkide bulunduğu Fransız ulusuna ve ordusuna karşı kin beslemediği için tarih hiçbir zaman onu bir vatan haini veya ikiyüzlü bir insan olarak damgalamamıştır.

Rus yüksek komuta heyetine girdikten sonra Jomini'nin davranışları büyük bir uyum içindeydi. Bir defasında, müttefiklerin savaş konseyinde bulunduğu sırada Prusya Kralı kendisinden Napolyon kuvvetlerinin yeri ve miktarı hakkında ısrarla bilgi istemiş; fakat, Jomini bilgi vermeyi reddetmiş ve toplantıda bulunan Rus çarı da Jomini'nin bu hareketini onaylamıştı.

Rus ordusunda general rütbesinde olmasına rağmen Jomini hiçbir zaman Fransa'ya karşı düşmanlık beslememişti.

1813 Savaşının ikinci bölümünde müttefik orduları Rhine'e yaklaştığında Jomini'nin çara yaptığı tavsiyeler onun davranışlarının ne kadar tarafsız olduğunu kanıtladı. Jomini yenilen Fransa'nın istila edilmemesini ve dengeli bir barış antlaşması imzalanmasını önerdi. Bağımsız bir Fransa'nın Avrupa'nın dengesine en iyi şekilde hizmet edebileceğine müttefikleri inandırmada başarı sağlayamamış, bu sırada çardan İsviçre'yi ziyaret edebilmek için izin almıştı.

Vatanını terk ettiğinden beri geçen yıllar boyunca Jomini küçük memleketine bağlılık hislerini hep kalbinde taşımıştı. Jomini'nin çar ile birlikte olan etkisi sayesinde İsviçre, Avusturya'nın hırslarından ve Napolyon devrinin korkunç güç politikasından uzak kalarak bağımsız olarak yaşamaya devam edebilmiştir.

1815'te Çar Alexander ile birlikte Fransa'ya girdiklerinde eski komutan ve silah arkadaşı olan Mareşal Ney'in idamına şiddetle karşı koymuştur. O zaman müttefik liderlerinin hep bir ağızdan dile getirdikleri isteklere karşı koymak pek akıllıca bir iş değildi.

Jomini eski komutanını öyle güçlü bir şekilde savunmuştu ki bu onun adının Rus generallerinin isim listesinden silinmesi için öneriler getirilmesine neden olmuştu. Bu gibi davranışlarından kaybedecek veya kazanacak pek fazla bir şeyi olmayan Jomini duygusal bağlılığını, can güvenliğinden önce düşünmekte ısrar etmişti. Jomini tüm çabalarına rağmen Ney'i kurtaramamıştır ancak eski komutanına olan yürekten

bağlılığını göstermekle büyük olasılıkla onun gözü açık gitmemesini sağlayabilmiştir. Aslında Jomini'nin bu hareketleri, Napolyon'u Leipzig yenilgisinden sonra terk edip kaçmakta tereddüt etmeyen Berthier'inkinden daha onurludur.

Jomini'nin Fransız ordusunda eski yerini almayı reddetmesi, anavatanına ve Mareşal Ney'e olan devamlı bağlılığı onun kuvvetli dinsel veya yurtseverlik duygularından ziyade, kişisel ahlâkının özelliklerinden ileri gelmektedir.

Jomini'nin hakikaten çok güçlü bir karakteri vardı. Aksi halde bu hayranlık uyandıran özellikler, servet içinde yüzen ve Napolyon devrinin politik yapısını etkileyen kişisel çıkarlarla daima karşı karşıya bulunan bir askerde devamlı kalamazdı.

Ney'in kurmay başkanı iken Jomini bir yorumunda Avrupa'yı kasıp kavuran Napolyon devrini uluslararası savaşlarda yeni bir metodun başlangıcı olarak nitelemiş ve gelecekteki savaşların kelimenin tam anlamıyla topyekün savaşlar olacağını anlamıştı.

Yeni Fransa tarafından öncülüğü yapılan yeni ordulaşmış ulus gücünde o, geleceğin savaşlarında bireylerin cömertlikle feda edilebileceği büyük ulusal orduların oluşturulacağını tahmin etmişti. Ona göre, geleceğin yok etme savaşlarında büyük halk kitleleri gereksinim duyulan insan kaynağını teşkil edecekti. Jomini Moskova'yı saran büyük yangının sadece felâket getiren bir ateş olmadığını da fark etmiş olmalıydı. O, yangının göklere çıkan alevlerinin sadece büyük bir şehrin yok oluşunun belirtisi değil, her alevin, bir ulusun ve onun askerlerinin katıldığı ve kendi kendini tahrip etmeyi, teslim olmaya tercih edeceği savaşları temsil ettiğini hissetmişti. Bundan sonraki savaşların bir kralın özel meselelerinden dolayı olmayacağı da açıktı. Napolyon topyekûn savaşı bütün dünyaya tanıtmıştı.

Jomini gelecekteki savaşların topyekûn savaşlar olacağını tahmin etmişti. Jomini, Napolyon'un ulusal sınırlara bağlı kalmadan bir savaşı destekleme yeteneğini fark etmiş ve o

zaman oluşmakta olan savaş tarihi çerçevesinde Napolyon'un yayılma stratejisinin belirtilerini fark etmiş ve bu konuda şöyle demişti: **"Uzaklık istilaya karşı önemli bir engel teşkil etmez."** Şu sözlerinde de onun güçlü duygularının izlerini görürüz: **"Yok etme savaşlarının ulusların hukuk kurallarından silinip atılması herkesin arzu edebileceği bir şeydir."**

Modern savaşın ölüm saçan yok ediciliği, onu çok rahatsız ediyor ve onun savaş ilânının, sınırlı muharebe alanlarında profesyonel askerlerce yapıldığı eski günlerin geri dönmesini arzu etmesine neden oluyordu. Onun, eski savaşları arzulayıp yenilere karşı tepki göstermesi şu cümlelerinde gizlidir; **"Önyargılarımın eski günlerle beraber olduğunu belirtmek isterim. Fontenoy Savaşlarında İngiliz ve Fransız askerleri birbirlerini ilk ateşe davet etmişler ve bu durumu İspanya'daki gibi rahiplerin, kadın ve çocukların askerleri teker teker bir köşeye sıkıştırıp öldürmelerine tercih etmişlerdi."** O, gelecekteki savaşlarda kullanılacak roket, şarapnel ve sahra toplarının katliamı çoğaltmaktan başka bir işe yaramayacağını dile getirmişti. Bilimsel gelişmelerin kan dökülmesinin çoğalacağına neden olacağı hakkındaki şu sözleri gülünçtür: **"Bir taraftan demir yolları özel amaçlarla kullanılırken, diğer taraftan da dünya barışı üzerinde ne güzel nutuklar veriliyor!..:'**

Yirminci yüzyıla kadar savaş korkusundan titreyen dünyanın, Jomini'nin, savaşın uluslararası hukuk kurallarıyla sınırlandırılması hakkındaki sözlerine aldırış ettiği söylenemez.

Şimdi dünya Nagazaki ve Hiroşima'daki infilakların etkisi ile şok **olmuş,** Jomini'nin şu sözlerinin etkisiyle hakikati bir kere daha görmüştür: **"Zarar verici araçlar korkunç bir hızla mükemmelleşmektedir."**

Jomini, öğretileri uzun deneyimlere dayanan bir teorist olarak eserlerini yazdı. İnançlarını açıklarken dünya askeri otoritelerine bir öğretmen **olarak** hitap etti ve Napolyon sistemiyle savaşı öğretmekte usta bir asker oldu. Böyle yapmakla

o, aslında dünyaya modern savaş sanatını öğretiyordu. Biz onu yazılarıyla Napolyon doktrinlerinin bir takipçisi olarak hatırlıyor ve **bugünün** topyekün savaşlarının Napolyon'un savaşlarının genişletilmiş bir şekli olduğuna inanıyoruz. Şurası kesindir ki, bugün dünyada askerî **düşüncenin** gelişmesine etkisi olan Antonie Henri Jomini kadar çok az insan **var**dır.

Şuna da inanmalıyız ki Jomini ve Clausewitz birliklerini askerî alanda yazı yazan iki rakip olarak görmüşlerdir. Belki de bu düşünce sınırının genişlemesinden dolayı askerî bilim dünyası birinin yükselmesine ötekinin pahasına izin vermiştir.

Jomini ve Clausewitz'in farklı düşündüğü bazı teknik ve teorik noktaların olduğu doğrudur. Fakat eserleri kişisel tartışmalar değil de geniş kavramlar çerçevesinde karşılaştırıldığı zaman düşüncelerinin birçok ortak yanı olduğu görülür. Jomini'nin pratik öğretileri, Clausewitz'in felsefi analizlerine, Clausewitz'in savaşın farklı yönlerinin üzerinde durmasına da, Jomini'nin prensiplerine daha çok güç kazandırarak bir savaş kuramının tamamlanmasını sağlar. Her ikisi de Napolyon devrinde ortaya çıkan yeni savaş sistemi hakkında yazılar yazdıklarından, bu fikrin mantıksız bir tarafı yoktur. Hiçbir mantıklı düşünce, Jomini'nin yazılarının Clausewitz'inkileri çağ dışı bıraktığını ya da Clausewitz klasiklerinin Jomini'nin yazılarının değerini düşürdüğünü iddia edemez.

Her ikisinin eserlerinde de gereğinden fazla askerî bilgi vardır. Her ikisinin de askerî literatürdeki yerleri tartışılamaz.

Jomini'nin *Summary of the Art of War* adlı kitabı Napolyon sistemi savaş kavramı bünyesinde bulunan askerî metot ve düşünceleri bir araya toplamış, analiz etmiş ve standartlaştırmıştır. Tarih, Jomini'ye bu olağanüstü eserinden dolayı müteşekkir kalmalıdır.

J. D. HITTLE

II

SAVAŞIN ŞİMDİKİ TEORİSİ VE UYGULAMA ALANI

Savaş sanatı her devirde varlığını sürdürmüştür. Özellikle, strateji kavramına ilişkin büyük komutanların ortak anlayışı çerçevesinde yazılı bir metin yoktur.

Şimdiye kadar yazılanlar da, ileride kesin kurallara dönüşecek olan ve bazı yazarların tasarladığı ayrıntılı taktik kurallardan başka bir şey değildi. Yazarlar ve düşünürler henüz gerçekleri aydınlanmamış olan bu konunun fazla derinliğine inemediler. 18. yüzyılın ortalarında tam bir savaş sanatı kavramını anlamak için Mareşal Saxe'in **"Reveries"** adındaki eserinin önsözüne göz atmak yeterlidir. Mareşal bu kitabında, savaşın, içinde kimsenin güvenlikle ilerleyemeyeceği karanlıklarla dolu bir bilim olduğunu ve temelinin cehaletten doğan önyargı ve usullerden oluştuğunu söylüyordu. **"Bütün bilimlerin temel prensipleri vardır; ama, savaşın hiçbir prensibi yoktur. Bu konuda yazıları olan büyük komutanlar bize tam anlamıyla hiçbir bilgi vermemektedirler. Onları anlamak dahi derin bilgi gerektirir. Gustavus Adolphus bir metot ortaya çıkarttı; fakat bu metot da amacından saptırıldı çünkü tamamen ezbere dayanıyordu. Geriye sadece bazı uygulamalar ve bizce yeterince bilinmeyen prensipler kalıyordu."**

Bu satırlar, Büyük Frederik'in Yedi Yıl Savaşlarına Hohenfreidberg zaferiyle başladığı zamanlarda yazılmıştı. Mareşal Saxe kendisinin yakındığı bu karanlık yönleri araştırmak yerine, askerlere yün kazak giydirmek, onları dört rütbe şeklinde terfi ettirmek, küçük araziler verilmesi hakkında yazılar yazmakla yetinmişti.

Yedi Yıl Savaşlarının sonunda bazı yeni eserler çıktı. Sadece büyük bir kral, büyük bir komutan ve büyük bir felsefeci olmakla kalmayan Frederik kendisini **"Generallere Talimatlar"** adlı eseriyle de değerli bir yazar olarak gösterdi.

Diğer bazı otoriteler eskilerin taktik kıvrımlarına olduğu kadar kendi çağdaşlarınınkine de karşıt fikirler öne sürdüler. Almanlar Yedi Yıl Savaşlarının bitiminde taktik konularda birçok eser vererek bu konuya az da olsa bir ışık tuttular. Thielke ve Feesch askerî mevzilere hücumun ve harekatın ayrıntılı bölümleri hakkında eserler verdiler. Bunların yanında süvariler ve manevra taktikleri hakkında kitaplar da yazıldı. Kont Kevehuller ve Baron Holzendorf da sahrada harekat ve kuşatmalar hakkında yazılar yazdılar. Fakat bunlardan hiçbiri savaş sanatı üzerine yeterli derecede ışık tutmadı.

Nihayet Berlin'den dönen Mirabo, Prusya taktiği hakkında büyük bir kitap yazdı. Bu kitap, manga ve hat talimatları* ve Büyük Frederik'in bu konulardaki başarılarından esinlenerek yazılmıştı.

Bir süre tabur komutanlığı yaptıktan sonra, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren askerî bilim dünyasını uyarmaya başlayan bu yazılan bilgi edinmek için büyük bir istekle okudum. Okuduğum her kitapta az veya çok mükemmel olan muharebe taktiklerine ait bazı sistemler buldum.

Bu sistemler bana savaş hakkında pek mükemmel olmayan bazı fikirler verdi. Bu fikirler tam değildi, çünkü bazen onlar da birbirine karşı garip çelişkilerle doluydu.

Hat talimatları (Yazar kitabında hat kelimesini muhtelif mevkileri elde tutan ordunun çeşitli birlikleri arasındaki irtibat olarak kullanmaktadır.)

Sonra savaş tarihi üzerine çalışmalara başladım. Bu incelemelerimde büyük komutanların ortak yanlarını çıkartmam askerî yazarların verebildikleri sistemlerden daha öte sonuçlara varmamı sağladı. Büyük Frederik'in anılarından edindiğim bilgiler sonucu, onun Leuthen zaferini kazanmasının sırlarını anladım. Bu zaferin sırrının, Frederik'in kuvvetlerinin büyük bir bölümünü düşmanın sadece bir kanadı üzerine yoğunlaştırmakla yaptığı basit bir manevradan ibaret olduğunu anladım. Sonradan Napolyon'un İtalya'da kazandığı zaferlerde de aynı prensibin uygulandığını gördüm. Frederik'in uyguladığı bu prensibin, savaşı satranç tahtasına stratejiyle birlikte uyguladığımda savaş biliminin temel anahtarı olacağı sonucuna vardım.

Trenne, Malborough ve Ojeni'nin yaptığı savaşları da Frederik'in savaşlarıyla karşılaştırdığım zaman da kuvvetlerin yoğunlaştırılması prensibinin büyük ölçüde uygulandığını gördüm. Mareşal Saxe 1750 yılında savaş sanatının kesin temel prensiplerinin olmadığını söylediğinde haklıydı. Fakat önsözünü okuyanlar bu temel prensiplerin hiç olmadığı şeklinde bir yorum yapmakla da büyük yanılgıya düşmüşlerdi.

Savaşın kurallarını belirleyebilmek için önce bir teorinin ortaya atılmasının gerekliliğine inanarak, kesinliğine güvenmediğim diğer kişilerin fikirlerini göz önüne almayıp yeni bir atılımla çalışmaya başlamışımdır.

1831 yılında Prusyalı General Clausewitz öldü. Geride basılması gereken ve henüz plan safhasında birçok eser bıraktı. Onun çalışmaları Almanya'da büyük ilgiyle karşılandı. Bana göre, Clausewitz çalışmalarını benim "Savaş Sanatı" adlı eserimi okumadan önce yaptığından, fikirlerinde aksayan bazı bölümler vardı. General Clausewitz'in yetenekli ve derin bilgi sahibi bir kalemi olduğunu kimse inkâr edemez. Fakat bu kalem her şeyden önce basitlik ve açıklık içermesi gereken öğretici bir tartışmadan yoksundu. Bunun yanında yazar, askerî alanda kendisini çok şüpheci gösteriyordu. Kitabının

birinci cildi savaş teorisine karşı olan yazılarla doluydu. Diğer ciltlerinin teorik prensiplerle dolu olması, yazarın kendi doktrinlerinin etkinliğine inandığını; fakat, diğerlerininkine inanmadığını gösteriyordu.

Eğer Mareşal de Saxe aramızda olsaydı şu andaki literatürün zenginliğine şaşırır, bilimi kefen içine alan karanlıktan şikâyet etmezdi. Bundan dolayı da bugünkü var olan prensiplerimiz üzerinde fazla uğraşı gerektirmeyen iyi kitaplar ortaya çıkartmıştır. Halbuki 18. yüzyılda ortada sadece metot ve sistemler vardı.

Lehte ve aleyhte söylenen her söz üzerinde durarak ve Clausewitz'in son otuz yılda askerî bilime yaptığı geniş katkıları da karşılaştırarak ben şuna inandım ki, benim bir araya getirdiğim prensipler ve bunlardan doğan uygulamalar bazı yazarlarca yanlış anlaşıldı ve yorumlandı. Bu yazarlardan bazıları çok yanlış uygulamalarda bulundu. Diğerleri de bu prensiplerden benim kafamda hiç bulunmayan abartılmış sonuçlar çıkardı. Deneyimli bir subayın savaşı, içinde binlerce fiziki ve moral faktörlerinin rol aldığı bir dram olarak görmesi ve onun kurallarının matematiksel formüllere indirgenemeyeceğini bilmesi gerekir.

Ancak şunu da açık bir dille ifade etmeliyim ki yirmi yıllık deneyimlerim sonucunda, aşağıdaki inançlara da sahip oldum:

"Savaşın, uygulanmaması durumunda birtakım tehlikelerin bellreceği az sayıda prensibi vardır." Bu prensiplere uyulması halinde büyük bir olasılıkla savaşta her zaman zafer kazanılır.

Bu prensipler gerçek durumlarda uygulamaya geçirilebilir. Eğer bu uygulamalar durumlara göre bazı ek değişikliklere uğrarsa, genelde muharebenin kargaşası içinde karmaşık ve güç görevleri üstlenmiş olan bir komutana görevin yerine ge-

tirilmesinde kılavuzluk ederler. Doğuştan dahi olan kişiler de kendi doğal yetenekleriyle bu prensipleri, teorik bilgileri olanlar kadar iyi uygulayabilirler. Ancak bilgiçlikten arınmış, kesin sistemler vermeden nedenleri ortaya çıkaran ve birkaç temel prensibe dayanan basit bir teori bu dahiye daima yardımcı olacak ve kendi güvenilirliğini artırarak, yeteneğinin gelişmesini hızlandıracaktır.

Savaş sanatı hakkındaki teorilerin en uygun olanı, temeli savaş tarihi çalışmalarına dayanan, belirli sayıda düzenleyici prensipleri olan; ancak, savaşın sevk ve idaresinin büyük bir bölümünü kesin kurallarla sınırlandırmadan komutanın inisiyatifine bırakan bir teoridir. Diğer taraftan savaşın pozitif bir bilim olduğunu ve matematiksel formüllere indirgenebileceğini kabul eden hayal ürünü teoriler, yetenekli bir komutana bile hata yaptırıp zafere giden yolu tıkamaktan başka bir işe yaramaz. Sonuç olarak; birtakım yazarların yaptığı metafizik ve şüpheci çalışmalar da başarılı olmayacaktır. Bu gibi yazarların yazılan savaşın hiçbir kuralı olmadığını ne kadar iddia ederlerse etsinler, temelini modern sınıfların başarılarının oluşturduğu prensiplerden asla kaçamazlar.

Yukandaki sözlerimden sonra ümit ederim ki hiç kimse beni, savaş sanatını matematiksel bir düzeye indirgemekle veya sadece birkaç prensibi okuyup da koskoca bir ordunun idare edilebileceğine inandırmaya çalışmakla suçlayamaz.

Günlük hayatta olduğu gibi bütün sanatlarda bilgi ve beceri farklı şeylerdir. Eğer bir kimse sadece beceride başarılı olursa tam bir başanya ulaşmış sayılmaz. Buna ulaşmak için hem bilginin hem de becerinin mükemmel olması gerekir. Bu durumda ukalalıkla suçlanmamak için şunu da ifade etmeliyim ki, bir konu hakkında geniş bilgi sahibi olmaktansa, bildiğini iyi uygulamak ve verilen görevle ilgili konuları çok iyi bilmek daha yerinde olur.

Ümit ederim ki bu gerçekleri iyice anlayan okurlarım bu yeni özeti nezaketle içlerine sindireceklerdir. Bu, zannederim, bir prens veya devlet adamının eğitilmesi için en uygun kitap olacaktır.

Savaş sanatının zirvesine çıktığı ve bundan sonra daha üst düzeylere doğru hiçbir adım atılamayacağı sonucuna hiçbir zaman varılmamalıdır. Dünyada hiçbir şey mükemmel değildir. Eğer Arşidük Şarl veya Wellington'un başkanlığı altında bir komite toplanıp da çağın bütün stratejik ve taktik bilgileriyle birlikte en yetenekli mühendis, general ve topçularını da bir araya getirebilseydi, bu komite bile savaşın bütün branşları ve özellikle taktikleri üzerine mükemmel ve kesin bir teori ortaya çıkarmayı başaramazlardı.

III

DEVLET ADAMI OLMANIN SAVAŞLA OLAN İLİŞKİLERİ

Bu başlık altında, savaşın gereği ve zamanı hakkında bir devlet adamının vereceği kararlar ve hedefe ulaşmak için gerekli harekatın tespiti konuları incelenmişti.

Bir ülke şu durumlarda savaşa girer:

1. Belirli haklar iddia etmek veya bunları savunmak için,
2. Devletin çıkarlarını korumak ve kollamak için (Bunlar ticarî, tarımsal veya endüstriyel çıkarlar olabilir.),
3. Güç dengesini korumak için,
4. Politik veya dini teoriler ileri sürerek bunları savunmak veya yok etmek için,
5. Devletin gücünü çoğaltmak amacıyla toprak kazanmak için,
6. Fetih arzusunu tatmin etmek için.

a. Hak İddia Etmek İçin Yapılan Saldırı Savaşları

Herhangi bir devlet, diğeri üzerinde hak iddia ettiğinde bu devletin hemen silaha sarılması uygun bir yol değildir. Harekete geçmeden önce kamuoyuna başvurulmalıdır.

En meşru savaşlar, temelini kesin haklılığın oluşturduğu, devlete verdiği kayıplarla ve karşılaşacağı tehlikelerle orantılı olarak kazançlar sağlayan savaşlardır.

Avusturya ve Fransa savaşta iken Prusya Kralı II. Frederik eski bir iddiayı ortaya atarak 1744 yılında Bohemya'ya zorla girdi ve bu bölgeyi alarak Prusya'nın gücünü iki katına çıkarttı. Bu, tam dahi bir insanın yapabileceği bir darbe idi.

Bu tür savaşlarda hiçbir kural ortaya konamaz. **"Tetikte ol ve her fırsattan yararlan"** stratejisi tek çıkar yoldur.

Atılacak en iyi adım bu tartışmalı bölgeyi işgal etmektir. Sonra durumlara ve tarafların güçlerine bağlı olarak saldırıya dayalı bir harekat planlanabilir. Şüphesiz bundaki amaç düşman tarafından terk edilen bölgeyi emniyet altına almaktır. Tarafların antlaşmasına bağlı olan her şey diğer devletleri ve onların askerî kaynaklarını da koruma altına alabilir. Saldırı harekatında titizlikle dikkat edilmesi gereken nokta, bir devletin kıskançlık hislerini engellemek ve dolayısıyla düşmana yardım etmemesini sağlamaktır. Bu durumda bir devlet adamına düşen en önemli görev, ileriyi görmek ve diğer devletlere gerekli açıklamalarda bulunup garantiler vererek düşmana yardım etmelerini önlemektir.

Bütün savaşlarda diğer durumlar sabit kalmak koşuluyla bir müttefik edinmek gerekir.

Küçük devletlerin ittifak halinde olması güçlü bir büyük devlete karşı yalnız olmalarından daha iyidir. Tarih bize, bir devletin ne kadar büyük gücü olursa olsun, düşmanı küçük görmesinin ve ona aldırmamasının doğru olmadığını göstermiştir.

b. Politik Bakımdan Savunmaya Askerî Bakımdan Saldırıya Dayalı Savaşlar

İstila savaşlarının avantajları olduğu kadar, düşmanın saldırısını kendi topraklarında karşılamanın da büyük yararları vardır. Birinci usulde bir memleket tahrip edilmekten korunur, savaşın maddi yükü düşman üzerinde kalır, kendi askerlerinin morali yükselirken düşmanınki baskı altına alınır.

Bununla birlikte askerî bakımdan şurası kesindir ki, kendi toprağında harekat yapan bir ordu harekat alanının doğal ve yapay özelliklerini çok iyi bildiğinden, bütün manevralarını bu bilgilere dayanarak yaptığından, halka dost olduğundan ve kendi halkının yardımını gördüğünden büyük avantajlara sahiptir.

c. Müdahale Savaşları

Başlamış bir savaşa müdahale etmek bir devlete, diğer durumlarda savaşa girmekten daha büyük avantajlar sağlar. Bunun nedeni basittir; müdahale eden taraf, ağırlığını terazinin bir kefesine bütün gücüyle ve tam zamanında koyarak bütün kaynaklarını en iyi şekilde kullanır. İki çeşit müdahale vardır :

1. Komşu devletlerin iç işlerine müdahale

2. Uluslararası ilişkilere müdahale

Ahlâki yapısı üzerine ne söylenirse söylensin birinci çeşit müdahalelerin örnekleri çoktur.

Romalılar bu çeşit müdahalelerle güç kazanmışlar İngiltere-Hindistan işbirliği de böylece olmuştur. Bu tip müdahaleler daima başarıyla sonuçlanmamıştır. 1654-1667 yılları arasında Rusya Polonya'ya bu şekilde müdahale ederek güçlenirken, bunun aksine Avusturya, Fransız Devrimi sırasında yaptığı müdahale girişimiyle neredeyse yıkılma durumuna gelmişti.

Devletlerin dış işlerine müdahale ise daha hukuksal ve belki de daha avantajlıdır. Bir ulusun, diğerinin iç işlerine müdahale hakkı olup olmadığı tartışmalı olabilir. Fakat bu ulusun içindeki huzursuzluk diğer uluslara da yayılırsa müdahale hakkının doğacağı kesindir.

Tarih bu prensiplere aykırı hareket ettiği için yıkılan güçlerin örnekleriyle doludur.

"Bir devlet düşmanının aşırı büyümesine izin verdiği sürece gücünü yitirmeye başlar ve eğer ikinci derecede bir güç uygun zamanda terazinin kefesine ağırlığını koyarak dengeyi sağlarsa, bu uluslara hakemlik edebilir."

Müdahale savaşlarının esasları şunlardır:

1. Devlet adamı ve asker olan bir generali kurtarmak,
2. Önemli harekatta müttefiklerin tutacağı taraflar hakkında kesin koşullar ortaya koymak,
3. Ortak çıkarlarla uyumlu olabilecek bir ana hedef üzerinde anlaşmaya varmak.

Bu esasların ihmali yüzünden birçok ittifak başarısız olmuş veya müttefikler, bütünlüğü sağlam güçler karşısında çok çetin mücadeleler vermek durumunda kalmışlardır.

d. Fikir Savaşları*

İki devlet arasındaki fikir savaşları daha çok mücadele savaşları sınıfına girer. Çünkü her ikisi de bir ulusun komşuları aleyhine genişleme veya bu ulusun dogmalarını yıkmasına ilişkin doktrinlerden oluşur. Politik ve dini nedenlerle oluşmalarına karşın fikir savaşları en acımasız ve en berbat olanlardır. Çünkü bu savaşlar, aynı iç savaşlar gibi en kötü ihtiraslardan doğar ve korkunç ve acımasız sonuçlara yol açarlar.

* Fikir savaşları (psikolojik harekat)

İslamiyet savaşları[1], Haçlı Seferleri[2], Otuz Yıl Savaşları[3] ve Kutsal Birlik aynı özellikleri gösterirler. Ekseriyetle din, politik gücü elde etmede bir maske olarak kullanılır. Aslında bu bir dogmalar savaşı değildir. Muhammed'den sonra gelenler Kuran öğretmekten daha çok imparatorluklarını genişletmeye önem verdiler.

Bağnaz bir kral olan II. Philippe Roma Kilisesi'ni genişletmek için Fransa'daki birliği desteklemedi.

IX. Louis'nin Mısır'a Haçlı seferi için gidip de oradaki yerli halkla ticarete başladığı konusunda da tarihi belgeler vardır.

Bazen, dogma sadece bir maske olmayıp aynı zamanda güçlü bir müttefiktir. Çünkü ulusal bütünlüğü güçlendirdiği gibi halkın ulusçuluk duygularını da kamçılar.

Politik nedenlerden doğan savaşlarda destekleme ve karşı koyma şansları aşağı yukarı eşittir. Fransız Devrimi sırasında fanatiklerin bir araya gelmesi sonucunda İnsan Hakları Bildirisi'ni bütün Avrupa'ya nasıl yaymayı düşündükleri ve 1792'de hükümetlerin alarma geçip nasıl silaha sarıldıkları, hâlâ hatırlardadır. Onlar belki de bu yanardağdan fışkıran lavları kraterin içine geriye bastırıp orada söndürmek istediler. Bütün bu önlemler etkili olmadı. Çünkü savaş ve şiddet bu felâketi kontrol altına almak için uygun önlemler değildi. Bu, öyle bir felâketti ki kökenini insan ihtiraslarından alıyor, çok şiddetli nöbetler halinde seyreden kısa süreli bir hastalığa benziyordu. Kötü ihtirasları ve anarşik doktrinleri tedavi eden en iyi hekim zamandır. Böyle bir ayaklanmayı zor kullanarak bastırmak fitili ateşlenmiş bir dinamitin infilakını frenlemeye benziyordu. Bundan dolayı patlamanın oluşmasını beklemek ve krateri daha sonra kapatmak, onu tam oluşacağı sırada bastırmaya çalışırken parçalamaktan daha tutarlı bir yoldur.

---

1. 8. ve 11. Asırlar
2. 11. ve 13. Asırlar
3. 1618-1648

Tarih birçok örneklerle doludur; ancak, bunların hiçbiri Fransız Devriminde verilen mücadeleye benzemez. Bu devrim, başkaldırmış bir ulusa hücum etmenin ne kadar tehlikeli oldüğunu açıklıkla göstermiştir.

Dinsel nedenlerden kaynaklanan savaşlar bütün savaşların en acıklısıdır. Bir hükümetin fikir ayrılıklarını ezmek için kendi halkına karşı güce başvurmasını anlayışla karşılamak gerekir. Çünkü bu fikir ayrılıkları kralın otoritesini zayıflattığı gibi ulusal birliğin yok olmasına da neden olur. Ancak bu, hükümetin dualarını Fransızca veya Latince yaptırmaya zorlamak, veya yabancı bir ruhani liderin hakimiyetini zorla kabul ettirmek için kendi yurttaşlarını öldürmesi kadar vahşice bir hareket olamaz. Atalarını tahta çıkartan bir milyon çalışan Protestana işkence yaptıran XIV. Louis'den daha aşağılık bir kral yeryüzüne gelmemiştir. Fanatik savaşlar uluslararası savaşlarla karıştıkları zaman dünyanın en korkunç savaşlarını oluştururlar.

e. İstila Savaşları

Birbirinden ayrı özellikler gösteren iki çeşit istila vardır: Birincisi komşu memleketi istila, ikincisi ise halkı tarafsız, şüpheli veya düşman olan memleketlerden geçerek uzak ülkelere yapılan istila.

İstila savaşları, İskender, Sezar ve Napolyon'un örneklerinde görüldüğü gibi refah getiren savaşlardır. Ancak bu savaşlarda büyük felâketlere uğramadan aşılamayacak bazı doğal sınırlar da vardır. II'nin Kambises[4] Nubia'da, Daryus'un[5] Schtiya'da, Krezüs[6] ve Julyen'in[7] Partiyan ve Napolyon'un Rusya'da[8] uğradığı felâketler kanlı örneklerini oluştururlar. Bu-

4. Pers kralı MÖ 529-522
5. Pers kralı MÖ 521-486
6. MÖ 115-53 Suriye kralı Partiyanlarla yaptığı savaşta büyük bir yenilgiye uğradı ve Harran'da yakalanarak idam edildi.
7. MS 331-363 361 yılında orduları tarafından tahta çıkartıldı. Perslerle yaptığı bir savaşta öldürüldü.
8. 1812

nunla birlikte fetih arzusu Napolyon'u harekete geçiren tek unsur değildi. Onu, kişisel durumu ve İngiltere'yle olan rekabeti kendisini en üst düzeye çıkartmak için hesaplanmış yatırımlara girmeye zorladı. Onun zaferleri hareket, cesaret ve beceriyle nelerin başarılabileceğini, uğradığı felâketler ise alınacak önlemlerle nelerden kaçınılması gerektiğini göstermiştir.

Önemli bir sebep olmadan yapılan istilalar insanlığa karşı bir cinayettir. Ancak istilaların nedenleri büyük çıkarlara ve sağlam temellere dayandığı zaman bir dereceye kadar hoşgörülü olabilirler.

Bir ulusun kendiliğinden ayaklanması ender görülen bir durumdur. Bunun hayranlık uyandıran bazı yüceltici nedenleri olmasına karşın, bazen sonuçları çok korkunç boyutlara da varabilir. Bu tip ayaklanmalar, doğal olarak istilaya karşı hükümetin ve diğer ulusal kurumların destekleriyle yapılan direnişlerle karıştırılmamalıdır.

Bir ülkeyi istilanın sonucunun saptanmasında denizlerin kontrolünün büyük önemi vardır. Eğer bir ulus uzun kıyılara sahip ve denizlere de hakimse veya bu durumda olan başka bir ulusla ittifak halindeyse bu ulusun direniş gücü beş katına çıkar.

Bu çoğalma sadece düşmanı işgal ettiği yerlerde taciz etme bakımından değil, aynı zamanda denizden gelen ikmal yollarının kesilmesi bakımından da geçerlidir. Memleketin doğal yapısı da savunmayı kolaylaştırır. Dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan insanlar çok savaşçı bir karaktere sahip olurlar. İstila edilen ülkenin halkı, eğer disiplinli çekirdek birliklerle destekleniyorsa güçlükler tabii ki daha da artacaktır. İstilacının sadece bir ordusu vardır; ancak, işgal edilen memleketin hem ordusu hem de silahlı halkı vardır. Bu halk direniş için azami olanaklarını kullanır ve her birey düşmana gizliden bir darbe indirmek için hazırlık içindedir.

Düşman için güçlükler arttıkça engellerin aşılması da zorlaşır. Her silahlı birey, en küçük patikaya ve bunların bağ-

lantılarına kadar her yeri bilir, kendisine daima yardımcı olacak ya bir akrabası ya da bir dostu vardır. Komutanlar da memleketlerini iyi tanır. İstilacının yapacağı en ufak bir hareketi dahi öğrenerek onun planını başarısız kılmak için en iyi önlemleri alır.

Onların hareketlerinden habersiz ve keşif olanağı zayıf olan düşman gerekli kaynaklardan yoksun olmasıyla, süngüsüyle ve yığınak yapan birlikleriyle kör bir adama benzer. Düşmanın bir araya gelip toplanması başarısızlıkla sonuçlanır. Dikkatlice planlanmış hareketlerle, intikallere ve yaptığı hızlı ve yorucu yürüyüşlerle hedefini elde edip onu yok edeceğini sanır; fakat, geldiği yerde kamp ateşlerinden başka hiçbir ize rastlanmaz. Donkişot gibi yel değirmenlerine hücum ederken düşmanı onun muharebe bağlantılarını yok eder, depo ve konvoylarına baskınlar yapar ve savaşı istilacı için o kadar dayanılmaz hale getirir ki, sonunda teslim olması kaçınılmaz olur.

Ülkenin kritik noktalarını elinde tutacak, muhaberesini gizleyecek ve düşmanı nerede karşılarsa karşılasın yenecek gücü olmadıkça, hiçbir ordu böyle bir ulusal direnişe başarıyla karşı koyamaz. Eğer bu ulusun halka çekirdek oluşturacak düzenli bir ordusu da varsa, hangi güç buna üstün gelmek ve milyonlarca kişiye karşı muhabere hatlarının güvenliğini sağlamak için yeterli olabilir?

Halkı silahlı bir ülkeyi istilaya hazırlanan bir komutan, burada karşılaşabileceği engelleri en iyi İngiliz - Fransız ve İspanya - Portekiz (1808; 1814) Savaşlarını inceleyerek öğrenebilir.

Eğer bir istila savaşında başarı mümkünse, aşağıda izlenecek yol bu başarıyı emniyet altına alır: Birliklerinizin tümünü, karşılaşılması olası engellere ve direniş gücüne göre düzenleyin. Toplumun öfkesini yatıştırmak için her yola başvurun.

Sabır ve zamanla onların gücünü azaltın. Nezaket ve sertliği, yerinde gösterin. Özellikle herkese eşit davranın. Bu konuyu özetleyecek olursak:

Yok etme savaşlarını ulusların kafalarından silmek için iyiliksever veya profesyonel bir asker olmaya gerek yoktur. Disiplinli ordularla ve sağlam politik ittifaklarla yapılacak bir ülke savunması, bağımsızlığı güvende tutmak için yeterlidir. Bir asker olarak bir tercih yapmak gerekirse samimi ve şövalye usulü bir savaşı, organize edilmiş bir katliama tercih ederim. Ben bu bakımdan Fontenoy'da olduğu gibi İngiliz ve Fransızların birbirini düelloya davet ettiği eski günleri, halkın askerleri birer birer yakalayıp öldürdüğü İspanya İç Savaşlarına tercih ederim.

IV

ASKERÎ HAREKAT TARZLARI

Askerî harekat tarzları, orduların diplomasi, strateji ve taktiğe ait olmayan harekatıyla ilgili politik düşüncelerini kapsar.

Askerî hareket tarzları adı altında, savaşacak halkın arzuları, askerî sistemleri, acil ihtiyaçları ve yedekleri, mali kaynakları, hükümetleriyle olan bağlantıları, yürütme organlarının yapıları, ordu komutanlarının karakter ve yetenekleri, orduların harekatına savaş konseyinin etkileri, konseyin kabul ettiği savaş sistemi, devlet kuvvetlerinin kurulması ve silahlandırılması, işgal edilecek memleketin askerî coğrafya ve istatistikleri ve nihayet karşılanması ve aşılması olası ihtiyaçları ve engelleri incelenebilir.

Bu konular hakkında kesin kurallar yoktur. Ancak sadece hükümet ve detaylar hakkındaki bilgileri elde etmenin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

a. Askerî İstatistik ve Askerî Coğrafya:

Askerî istatistik denince savaşacağımız düşmanın askerî gücü ve kaynakları hakkındaki muhtemel bilgilerin tümü ak-

la gelir. Askerî coğrafya ise harekat alanının topografik ve stratejik tanımı ile, karşılaşılacak yapay ve doğal engeller ve bütün cephe veya memleket içinde bulunabilecek nihai hedefleri içerir.

Savaş bakanı ile birlikte ve başkomutana ve onun kurmay başkanına bu bilgiler devamlı verilmelidir.

Askerî istatistiğin askerî coğrafyadan daha iyi bilinmesi doğaldır. Ordu ve donanmaların gücü ve bir devletin geliri hakkında yüzeysel ve kesin olmayan bilgilerimiz olduğu için, harekatı planlamada bu bilgilerden yararlanma olanağımız pek yoktur.

b. Diğer Etkileyici Faktörler

Halkın en kötü düşmanı kendi öfke ve ayaklanması olduğundan başkomutan ve hükümet bu öfkeyi yatıştırmak için her türlü gayreti göstermelidir.

Diğer taraftan, komutan askerlerinin savaşma arzu ve cesaretlerini yükseltmek için her türlü önlemi almalı ve aynı şekilde düşmanın savaşma arzusunu baskı altında tutup çökertmeye çalışmalıdır. Bütün orduların ruhsal durumu hemen hemen aynı şeylerden etkilenir. Sadece ulusal karaktere göre yollar ve araçlar değişir. Bunlardan birisi askerî konuşma sanatı olup birçok yazılı metne konu olmuştur. Napolyon'un ve Paskeviç'in[1] Suvorov[2] ve diğer eski komutanların basit ve özlü sözlerden oluşan nutukları buna birer örnektir. Kutsal olarak bilinen herhangi bir sebep veya daha önceden kazandığı başarılarla askerin güvenliğini kazanmış bir general, bir orduyu moralini yükselterek zafere götüren en güçlü araçlardır. Bazı komutanlar bu moral yükselten konuşmalara çok fazla güvenmez ve sessizlik ve soğukkanlılığı tercih ederler.

---

1. 1782-1856 Rus sahra mareşali
2. 1729-1800 Fin asıllı Rus sahra mareşali

Her iki türden davranışın da bazı olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Coşkunluk, insanları büyük başarılar kazanmaya iten bir güçtür. Ancak önemli olan nokta, onu devamlı ayakta tutmaktır. Aksi halde arkasından başarısızlıkların geldiği bir coşkunluk, ordunun çok çabuk bozulmasına yol açar.

Az veya çok canlılık ve ordu komutanlarının cesareti, başarı veya başarısızlığının kesin kurallara indirgenemeyecek elemanlarıdır. Meclis ve komutan, birliklerinin düzenini değerlendirmeli ve bu düzeni düşman birliklerinkiyle karşılaştırarak bir sonuca varmalıdır. Avrupa'nın en iyi düzenlenmiş birliğine komuta eden bir Rus generali, askerleri ne kadar cesur olursa olsun, herhangi bir memleketin disiplinsiz ve düzensiz ordusuna karşı girişeceği harekattan çekinmesi için hiç neden yoktur.

Birlikten kuvvet doğar. Bu birliği düzen sağlar. Disiplin de düzeni pekiştirir. Disiplinsiz ve düzensiz başarı mümkün değildir. Eğer Avrupa'daki birliklerin eğitim ve disiplini de Rus ordusuyla aynı düzeyde olsaydı, yukarıda adı geçen Rus generali bu kadar cesaretli olamazdı. Meclisin orduyla eşgüdümlü faaliyetleri ordunun harekat gücünü etkiler. Diğer durumlar sabit kalmak koşuluyla, eli ayağı beş yüz mil ötedeki bir meclis tarafından bağlanmış bir komutan, ne kadar yetenekli olursa olsun, kendi inisiyatifiyle hareket eden bir komutanla boy ölçüşemez. Yine diğer durumlar sabit kalmak koşuluyla, beceri üstünlüğü zaferin en sağlam teminatıdır. Büyük komutanların kendilerinden daha değersiz olanlar tarafından mağlup edildikleri doğrudur; ama, istisnalar kaideyi bozmaz. Yanlış anlaşılan bir emir veya bir rastlantı sonucu yetenekli bir komutan, uygulamalarla kendisini hazırladığı başarı şansını düşmanın eline bırakabilir. Fakat bunlar önceden tahmin edilemeyen kaçınılmaz tehlikelerdir. Bütün bunlar, bilimsel doğruları inkâr etmeye değerli nedenler değildir. Becerinin bir komutanı zafere götürecek en önemli meziyetlerden biri olduğu kabul edilecek olursa komutanların özenle seçilmesi idari bi-

limlerin ve bir memleketin askerî politikasının en önemli noktasını oluşturur. Maalesef generallerin seçimi konusunda basit çıkarların o kadar büyük etkileri olmuştur ki şans, rütbe, yaş, adam kayırma, partizanlık ve kıskançlık, bu konuda, en azından hak etme ve kamuoyunun olumlu etkileri kadar büyük rol oynamıştır.

c. Askerî Kurumlar

Bir devletin askerî politikasının en önemli noktalarından biri de o devletin askerî kurumlarının yapılarıdır. Yeteneği normalin üstünde olmayan bir general tarafından komuta edilen iyi bir ordu büyük başarılara ulaşabilir. İyi bir generalin komuta ettiği kötü bir ordu da aynı şekilde başarılı olabilir. Eğer generalle ordunun üstünlüğü bir araya gelirse, eşi bulunmaz başarılar elde edilebilir.

1. İyi bir askere alma sistemi
2. İyi bir teşkilat
3. İyi teşkilatlanmış bir ulusal ihtiyat sistemi
4. İyi bir muhabere, karargâh ve idarî eğitim
5. Sert; fakat, aşağılık duygusu yaratmayan bir disiplin, hizmet formalitelerine değil de inandırıcılığa dayanan bir zamana uyma sistemi
6. Rekabete özendirmek için iyi hazırlanmış bir ödül sistemi
7. Topçu ve istihkâma ait özel silahların iyi öğretilmesi
8. Hem saldırı hem de savunma silahları bakımından düşmandan daha üstün silahlanma
9. Bu prensipleri uygulayabilmek ve subaylara teorik ve pratik eğitim verebilmek için düzenlenmiş bir genelkurmay

10. Hastane, kantin ve genel idare gibi iyi düzenlenmiş kolaylık tesisleri

11. Komuta edebilmek ve harekatı yönetebilmek için iyi bir görevlendirme sistemi

12. Halkın savaşma ruhunu yükseltmek ve ayakta tutmak. Yukarıdaki konuların hiçbiri ihmal edilmemelidir.

Biz hükümetlerin ordu için her şeyi feda etmeleri gerektiğini iddia etmiyoruz. Çünkü bu çok saçma bir düşünce olur. Ancak hükümetlerin orduyu devamlı zinde ve ayakta tutması gereğini savunuyoruz.

Gerçekte bazı hükümet şekilleri yürütme organına en iyi sistemin benimsenmesi için gerekli fırsatı vermezler. Devlet bütçesinin kontrolü, seçmen ve partizanlıkla etkilenmiş kişilerin elinde olursa, yetkileri yürütme organının elinden almak için çok titiz ve cimrice bir tutum içine girerler ve bu şekilde savaşı devam ettirmeye çalışırlar. Bu gibi kişilere halk, kendisini ulusal çıkarlara adamış bir başkandan çok, düşmanı gözüyle bakar. Bazı temel hak ve özgürlüklerin yanlış anlaşılıp kötü yolda kullanılmaları da bu şekilde üzücü sonuçlara yol açar.

Ben, devletlerin ellerini daima kılıçlarına atmış ve çizmelerini ayaklarına geçirmiş halde bekleyip savaşmak için fırsat kollamaları taraftarı değilim. Böyle bir şey insanlığa eziyet etmek demek olduğu gibi bütün ülkelerde bulunmayan bazı durumlar dışında olanaksızlaşabilir.

Ben sadece uygar hükümetlerin savaşa daima en kısa zamanda girecek şekilde hazır olmalarını böylece hazırlıksız yakalanmaktan kurtulmuş olacaklarını anlatmak istiyorum.

Bazen olağan durumlarda, anayasalara göre hükümetlerin, seçimle değişme olasılığı dolayısıyla, sağlam bir askeri güç oluşturmak için diğer hükümetler kadar olanakları olma-

yabilir. Bu tip demokratik kuruluşlar olağanüstü durumlarda, umulanın aksine, çok farklı sonuçlara ulaşır ve ulusal gücü geliştirerek en üstün düzeye çıkartabilirler.

Uzun barış sürelerinde orduların eğitimli ve zinde tutulması üzerinde özellikle durulmalıdır. Çünkü bu gibi devrelerde ordular yozlaşmaya daha fazla elverişlidirler. Askeri ruhun ordularda daima zinde tutulması, sık sık uygulama ve manevralar yapılması da ayrıca önem taşır. Manevra ve uygulamaların gerçek savaşa çok az benzemelerine karşın, birliklerin savaşa hazır olmasında büyük etkileri olduğu kesindir.

Ödül ve terfilerde hizmet süresine önem verilmeli ve aynı zamanda bunu hak edenlere yükselme yolları da açılmalıdır. Her derecede terfilerin dörtte üçü kadroya göre yapılmalı, dörtte biri de hak edenlere ve başarılı olanlara verilmelidir. Bununla birlikte savaş zamanlarında normal terfi talimatı kaldırılmalı veya üçte bir azaltılmalı, terfi kadroları savaşta başarı gösteren ve iyi hizmet verenlere ayrılmalıdır.

Silahlanmada üstünlük savaşta başarı şansını yükseltir. Silahlanma kendi başına muharebeyi kazandırmaz; ancak, başarının en önemli elemanlarından biridir.

Son yirmi yılda yapılan yeni buluşlar, ordu düzenlemeleri, silahlanma ve taktik alanında büyük değişikliklere neden olacaktır. Strateji ise silahlardan ve teşkilattan bağımsız bir kavram olduğundan Skipie, Sezar, Frederik ve Napolyon devirlerindeki gibi aynen kalacaktır.

Avusturyalıların yönünü ve etkisini düzenleyebildikleri söylenen Congregeve roketleri, şarapnel topları, bir taburun attığı mermiye eşit miktarda mermi atabilen perkins buharlı tüfekleri tahrip gücünü daha da çoğaltacaktır.

Zarar verme araçları korkunç bir hızla en üst düzeye doğru yaklaşmaktadır. Burada şimdi bir hükümetin kabul etmesi gereken askeri hareket tarzlarının temellerini birkaç kelimeyle özetleyelim:

1. Bir prensin, hem askerî hem de politik eğitimden geçmiş olması gerekir. Prensin kabinesinde muhtemelen devlet adamı ve askerden daha fazla yöneticilik yeteneği olan kişiler bulunabilir. Bu durumda, onun hem devlet adamı hem de iyi bir asker olmasının gereği daha çok artar.

2. Eğer prens ordusuna kendisi komuta etmiyorsa, yerini ordusuna lâyık bir kişiye bırakmak onun en önemli görevidir. O, saltanatının ihtişamına ve ordularına komuta edecek generalinin liyakatına güvenmelidir.

3. Düzenli bir ordu piyade gücünü gereğinde iki katına çıkartmalı ve yedekler daima hazır olmalıdır. Ordunun eğitimi, disiplini, teşkilatı yüksek düzeyde olmalı, silah gücü düşmanınkine eşit veya daha üstün olmalıdır.

4. Savaş teçhizatı yeteri kadar veya daha fazla olmalıdır. Ulusal kıskançlık diğer memleketlerdeki yeni buluşları almaya engel olmamalıdır.

5. Askerî bilimlerin incelenip araştırılması özendirilmeli ve başarı sağlayanlar ödüllendirilmelidir.

6. Barış zamanında genelkurmay savaşın mümkün olan bütün harekat tarzlarını içeren planlar yapmalıdır. Genelkurmay arşivleri ayrıntılı tarihi bilgileri ve bütün istatistiksel, coğrafi, topografik ve stratejik dokümanları elde bulundurmalıdır. Arşivin başkanı ve emrindeki subaylar barışta devamlı başkentte oturmalı, savaş bakanlığı da burada bulunmalıdır.

7. Savaşa karar verildiği zaman bütün harekat planlarını hazırlamaya gerek yoktur. Bu zaten olanaksızdır. Fakat belirlenen hedefe göre bir harekat sistemi hazırlanmalı, bir üs temin edilmeli ve buraya savaşta gerekli olacak teçhizat yığılmalıdır.

8. Harekat sistemleri, savaşın amacına, ülke kaynaklarının yapısına, ulusların ve başkanlarının karakterine göre belirlenmelidir. Kısacası, harekat sistemleri, düşmanın yapacağı

muhtemel maddi ve manevi saldırı ve savunma araçları esas alınarak yapılmalı ve savaş sırasında taraflar lehinde veya aleyhinde yapılacak ittifaklar da hesaba katılmalıdır.

9. Ulusun bütçesi, savaşma olasılığının azlığına veya çokluğuna göre ayarlanmalıdır. Büyük Frederik devrinde olduğu gibi devamlı savaş bütçesine ağırlık vermek tehlikeli olabilir. O, kendi devrinde bu konuda belki de haklıydı. O zaman gönüllü askere alma usulü geçerli olup, son saltanat son askeri getiriyordu. Sonradan asker toplama işleri iyi organize edilince paranın etkisi kalmadı. İngiltere'nin parayla asker ve malzeme elde etmesine karşılık, Fransa bu işin vatan sevgisi ve şerefle, aynı ölçüde verimli olarak yapılabileceğini ve gerektiğinde savaşı desteklemek için de savaşılabileceğini kanıtladı. Herhangi bir güç, altın içinde yüzse bile, yine de kendisini savunmakta büyük hatalar yapabilir.

Yine tarih göstermiştir ki, en zengin uluslar ne en güçlü ne de en mutlu uluslardır. Askerî güç terazisinde demirin de altının da ağırlığı aynıdır. Şunu da kabul etmeliyiz ki, iyi teşkilatlanmış askerî kurumların, vatan sevgisinin, iyi düzenlenmiş bir bütçenin, ulusal zenginliğin, uluslararası etkinliğin bir ulusun güçlü olmasında ve uzun süreli bir savaşın yükünü sırtında taşıyabilmesinde büyük rolü vardır.

d. Ordulara Komuta Etme

Kralın kendisinin ordulara komuta etmesi bir devlet için oldukça avantajlıdır. Bu konuda karar ne olursa olsun eğer prens, Frederik'in, Büyük Petro'nun veya Napolyon'un dehasına sahipse, kendi başarabileceği büyük işleri generallerine bırakmaz. Çünkü aksini yapmak, gerek kendi gerekse ülkenin esenliğine gölge düşürür.

Bir prens komuta etmek amacıyla ordularının başına geçtiği; ancak, kendine sevk ve idare konularında tam anlamıyla güven duymadığı zaman, kendisine yetenekli iki gene-

ral seçmelidir. Bu generallerden birisinin uygulama alanında yetenekli bir general, diğerinin de iyi eğitilmiş bir kurmay subay olması gerekir. Bu ne yazık ki her zaman böyle yapılmamaktadır.

Ancak özellikle uygulama alanında iyi olan bir generalin seçiminde güçlükler ne zaman ortaya çıkar? İlk hamlede yetenekli bir general seçmek için bunu seçecek kişinin de zeki ve yetenekli bir askerî kişiliğe sahip olması gerekir. Eğer bu kişinin fikirleri de başkalarının etkisi altında kalırsa, bu durum doğru olmayan sonuçlara ve gruplaşmalara yol açar. Eğer elde başanlarını zaferlerle kanıtlamış bir general varsa, bu gibi üzücü durumlarla pek karşılaşılmaz. Bununla birlikte, zafer kazanmış her generale büyük bir lider gözüyle bakılamadığı gibi, hükümetin emrinde her zaman böyle bir asker bulunmayabilir. Bu durumda herhangi bir generalin diğerinden daha iyi veya kötü olduğunu söylemek zordur. Banş devrelerinde uzun süre hizmet vermiş olan generaller, savaşta da birliklerine komuta edecek rütbe ve makamda olurlar; ama acaba onlar daima yerlerini dolduracak kapasitede midirler?

Bir generalde aranan temel nitelikler:

1. Yüksek bir moral gücü ve azim

2. Cesaret ve hiçbir tehlikeden yılmama

Onun bilgi düzeyi ve askerliği ikinci derecede gelir. Çok derin bilgi sahibi bir kişi olması gerekli değildir. Sınırlı; fakat, mükemmel bilgilerle donatılmış ve savaş sanatının temel prensipleriyle de iyice yoğrulmuş olmalıdır. Bunlardan sonra önemli olan da kişiliğidir. Kıskanç olmak yerine, diğerleri arasında başarılı, dürüst, sağlam ve yiğit olan ve bunları şerefiyle bütünleyen bir asker, daima iyi bir general hatta ulu bir önder olabilir. Maalesef yetenekli kişileri diğerleri arasından bulup ortaya çıkartma işi adil yürümemektedir. Kafası az çalışanlar daima kıskanç olup kendi çevrelerine yetenekleri az olan kişileri toplamaya eğilimlidirler. Çünkü onlar yönetilmekten

korkar ve başarılarının şerefinin, az hak etmiş olsa bile, bir komutanın şahsında topladığının bilincine varamazlar. Çoğu zaman akla şöyle bir soru gelir; acaba kıta hizmetinde uzun süre deneyim sahibi olmuş bir general mi tercih edilmeli, yoksa kıta sevk ve idaresinde deneyimi az olan bir karargâh subayı mı? Savaşın ayrı bir bilim dalı olmasından da öte, düşmana karşı hayatında bir alay dahi sevk ve idare etmemiş bir kişinin bile bir harekatı yönetmesi mümkündür. Büyük Frederik, Conde ve Napolyon buna birer örnektirler. Karargâhtan bir subayın da kıta subayları kadar sevk ve idarede başarılı olabileceği inkâr edilemez. Ancak o, yüksek komuta yeteneğini levazım sınıfında yaptığı hizmetin süresine değil, doğuştan gelen dehasına ve karakterine borçludur. Aynı şekilde piyade ve süvari birliklerinde erlikten başlayıp çekirdekten yetişen bir kişi de savaşı, bilgili bir taktikçi kadar ustalıkla sevk ve idare edebilir. Bütün bunlardan dolayı bu sorunun kesin bir yanıtı yoktur. Çünkü bunların hepsi, kişisel yeteneklere bağlıdır. Bununla beraber aşağıdaki konulara da dikkat edilirse, daha akılcı bir sonuca ulaşmak mümkün olabilir.

1- Genelkurmaydan seçilecek topçu veya istihkâm sınıfına mensup tümen ya da kolorduya komuta etmiş bir general, bu görevi çok iyi bilen ancak özel uzmanlık gerektiren birliklere komuta etmiş bir generalden daha üstündür.

2- Savaş bilimi üzerinde inceleme ve çalışmalar yapmış bir general de komutanlık makamına getirilebilir.

3- Başkomutan olacak bir kişinin karakteri, tüm diğer koşullardan önde gelir.

4- İyi bir karakterle bütünleşen büyük bir teori büyük bir komutan ortaya çıkartır.

İyi bir komutan seçme sorunu daima iyi bir genelkurmay oluşturma sorununa yol açmıştır. Çünkü bu karargâh, komutanın yanında yer alıp ona danışmanlık yapacak ve bunun da harekat üzerindeki etkileri o ölçüde iyi olacaktır. İyi yetişmiş bir karargâh, düzenlemelerin en verimlisidir. Yeter ki bu

karargâha yanlış prensipler aşılanmasın.

Aynı şekilde bir ordunun komuta heyetinin oluşturulmasında, aşağıdaki hususlar tecrübelere dayanılarak ortaya konmuştur:

1. Komutayı, cesareti denenmiş savaştan korkmayan ve tehlike durumunda soğukkanlılığını koruyan bir kişiye vermek,

2. Yeteneği yüksek, bağlılıkla hizmet edecek bir karaktere sahip, komutanla uyumlu bir şekilde çalışacak bir kurmay başkanı atamak şarttır. muzaffer olanın kazanacağı büyük şerefi, başarılarına yardımcı olan kişiyle paylaşabilmesi gerekir. Geinsau'nun[3] yardımcı olduğu Blücher[4], kazandığı şerefi, büyük ölçüde yardımcısına borçluydu.

e. Askerî Ruh ve Ahlâk:

Eğer bir hükümet vatandaşları arasında askerî bir ruh yaratamamışsa, ordusunu oluştururken en iyi talimatları benimsese bile çabaları boşa gider. Romalılar ihtişamlarını, vatandaşlarına medeni meziyetlerle birlikte askerî ruhu veren kurumlarına borçluydular. Bu meziyetleri kaybettikleri ve orduya hizmeti bir görev ve şeref saymadıkları zaman Gotlarla ve Gallerle ticarete başladılar. Bundan dolayı da imparatorluğun çökmesi kaçınılmaz oldu.

Bir ülkeyi refaha götürecek her türlü önleme başvurmak şüphesiz kaçınılmaz bir gerçektir. Aynı şekilde, endüstrinin bütün dallarını da geliştirmek çok gereklidir. Çünkü endüstri ülkeyi refaha götürecek en önemli araçtır. Fakat bunlar, bir ülkenin halkının vatanseverliğini ve kahramanlık duygularını geliştiren kurumların yanında ikinci derecede önemli kalır. Boilau[5] ne derse desin, politika ve adalet şu konuda aynı görüşe

3. Prusyalı sahra mareşali
4. Prusyalı sahra mareşali
5. Fransız askeri yazar ve eleştiricisi

varmıştır: Halkın sefaletini büyütmektense, ölümü Sezar'ın merdivenlerinde karşılamak daha şerefli bir davranıştır.

Birlik ruhunu yüceltmenin birinci koşulu, orduyu sosyal ve kamuoyu düşüncesinin içine oturtmaktır. İkinci koşul ise, devlete hizmet etmiş kişilere hükümetin idari kadrolannda boş olan yerlerden tercihen verilmesi, hatta bu göreve getirilirken belirli bir süre askerlik yapmış olma koşulunun aranmasıdır.

Bu idari kadrolar, orduda en azından yüzbaşı rütbesine kadar görev yapmış emekli subaylarla doldurulursa, subaylarda da bu rütbeye kadar görev yapma arzusu uyanır ve onların garnizonlarda, tiyatro ve gece kulüplerinden daha başka şeylerle ilgilenmelerine yol açar.

Bir ordunun askeri ruhu ile coşkunluğu oldukça farklı şeylerdir ve aynı etkilere neden olsalar bile birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Bunlardan ilki aşağı yukarı geçici arzuların etkileridir, örneğin, politik veya dini kökenli etkiler yahut kökenini vatan sevgisinden alan etkiler. İkincisi ise, komutanın ve askeri kurumların becerilerine bağlı olarak, daha kalıcı, durumlara daha az bağlı ve ileri görüşlü bir hükümetin dikkatinin daima üzerinde olması gereken bir kavramdır. Cesaret, rütbelere göre ödüllendirilmeli ve disiplin askerlerin sadece dış görünüşlerinde değil, ruh ve inançlarında da var olmalıdır.

Subaylar cesaretin ve göreve bağlılığın erdemine inanmalıdır. Bunlar olmadan şeref olmaz ve hiçbir orduya saygınlık gösterilmez. Metanet, inanılanın aksine, başarıda coşkunluk ve arzudan daha büyük rol oynar. Seri bir mevzi değiştirmek için sadece cesaret yeterlidir. Sadece zafer kazanmış, güçlü bir düşmanın önünde sağlam bir cephe oluşturarak yapılan bir geri çekilme kahramanlık ister. Orduları güçlüklere ve yorgunluğa alıştırarak ve onları barış zamanında garnizonlarda tembelleştirmeyerek, düşmana karşı üstünlük duygusu aşılayarak (fazla abartmamak kaydıyla), coşkularını çoğalta-

rak, korkaklığı cezalandırarak askerî ruhu ayakta tutmayı başarabiliriz.

Gerek subaylar gerekse birlikler bazen en güçlü orduların bile bozulmalarına yol açan ani paniklere karşı uyarılmalıdır. Disiplin ve düzenin kontrolü, güvenliğin ilk koşuludur. Paniğe kapılan bir ordu moral çöküntüsü içindedir. Çünkü düzen bir defa bozuldu mu, askerler arasındaki eşgüdümlü hareketler olanaksızlaşır ve artık subayların verdiği emirler de dinlenmez olur. Bu durumda savaşı yeniden başlatmak için gerekli manevralar da yapılamayacağından, savaş alanından kaçmaktan başka çare kalmaz.

V

STRATEJİ

Strateji harita üzerinde savaşma sanatıdır ve bütün harekat alanını içine alır. Taktik ise, arazi durumuna harekete, muharebenin yapıldığı yere, haritada yapılan planlardaki karşıtlıklara göre birliklerin muharebe alanında sevk ve idaresidir.

Lojistik, strateji ve taktiğin uygulanması için gerekli araç ve düzenlemeleri içerir.

Strateji nerede hareket edileceğine karar verir. Lojistik, birlikleri bu noktaya getirir ve taktik birliklerin sevk ve idare şekillerini ortaya koyar. Bütün savaşlara stratejik hareketler sonunda karar verildiği bir gerçektir. Sadece seri halinde cereyan eden savaşlara böyle karar verilmez. Bu durum ise, sadece dağılmış ordularda meydana gelir. Genel muharebelerde ise yukandaki tanım geçerliliğini korur.

Strateji şunları içerir:

1. Harekat alanının seçimi ve bu alanının izin verdiği ölçüde çeşitli alternatiflerin tartışılması
2. Hedeflerin bu alternatifler çerçevesinde tespiti ve önceliğe göre harekat yönlerinin belirlenmesi

3. Sabit bir üs ve harekat bölgelerinin seçimi
4. Saldırıya dayalı ya da savunmaya dönük nihai bir hedefin seçimi
5. Stratejik cephe, savunma hattı ve harekat cephesi
6. Nihai hedefe veya stratejik cepheye giden ilerleme eksenlerinin seçimi
7. Bir harekatta en iyi stratejik hat ve olası durumları kapsayan çeşitli manevralar
8. Harekatın nihai üsleri ve stratejik ihtiyat
9. Orduların manevra amacıyla yürüyüşleri
10. Ordunun yürüyüşü ile depoların yerleşim bağlantıları
11. Orduların sığınması, baskından korunması ve kuşatılmasını önlemek için stratejik vasıtalar olarak kabul edilen kale ve müstahkem mevkiler
12. Siperli kamplar için gerekli noktalar
13. Yapılacak yanıltmalar ve gerekli müfrezeler

a. Savaşın Temel Prensibi:

Bütün savaşların temelinde tek bir büyük prensip yatar. Bu prensip, bütün düzenlemelerde uygulanarak, aşağıdaki maddelerle özetlenebilir:

1. Stratejik hareketlerle bir ordunun tümünü seri olarak harekat alanının sonuç noktalarına toplamak. Aynı şekilde kendi muhabere sistemini koruyarak, düşmanın muhabere sistemi üzerine orduyu yoğunlaştırmak
2. Eldeki güçlerin büyük bir bölümüyle düşman ordusunun küçük bölümlerini kontrol altına almak amacıyla manevra yapmak

3. Muharebe alanında kuvvetlerin büyük bölümünü hedeflere ve yok edilmesi öncelikle gereken düşman mevzilerinin bölümlerine sevk etmek

4. Kuvvetlerin büyük bölümünün hedefe yoğunlaştırmakla birlikte, bunların zamanında ve yeterli güçle savaşmalarını sağlamak

Bu prensip çok basit olduğundan eleştirilebilir. İtiraz edilecek bir nokta, kuvvetleri hedeflere yoğunlaştırmanın kolaylığının yanında bu hedefleri belirlemenin güçlüğüdür. Harekat alanları genellikle üç bölgeden oluşur. Bunlar sağ, sol ve orta bölgelerdir. Her bölge, harekat cephesi stratejik mevziler, savunma hattı bölümlerinden meydana gelir. Her muharebe hattı da sağ, sol ve orta olarak üç bölümden oluşur. Bu her üçünden birine indirilecek bir darbe istenilen sonuca ulaşılmasına yeterli olacaktır. Diğer iki bölümden birisine indirilecek bir darbe daha az avantajlı olacak ve üçüncüsüne ise hiç darbe indirilmeyecektir. Bu üç basit alternatiften birisinin seçimi doğal olarak karmaşık bir sorun olamaz.

Orduları uygun yerlere göndermek, savaş sanatının tümünü içine almasa da doğal olarak, stratejinin temelidir. Uygulayabilme yeteneği, beceri, enerji ve olayları çabuk kavrama önceden planlanan bu düzenlemelerin uygulanmasında gereklidir.

b. Harekat Sistemleri:

Üzerinde karar verilecek en önemli nokta, savaşın saldırıya mı yoksa savunmaya mı dayalı olacağıdır. Saldırı savaşlarının çeşitli evreleri vardır. Eğer yapılan saldırı bir ülkenin bütününe veya büyük bir bölümüne karşı ise buna istila denir. Eğer bir bölgeye veya belli bir savunma hattına karşı ise buna normal saldırı denir. Nihayet eğer sadece düşman mevzilerine yöneltilmişse ve tek bir harekat çerçevesinde ele alınıyorsa, buna, inisiyatif adı verilir.

Hem moral hem de politik bakımdan saldırı her zaman avantajlıdır. Saldırı, savaşın yabancı topraklar üzerinde yapılmasını sağlar, saldıran tarafın ülkesini tahribattan korur, kendi kaynaklarını çoğaltıp düşmanınkini azaltır, ordusunun moralini yükseltir ve düşmanı baskı altında tutar. Ancak bazen istilalar karşı tarafın enerji ve hırsını kamçılar. Bu durum özellikle düşmanın, güvenliğinin tehdit edildiğini hissettiğinde ortaya çıkar. Askerî bakımdan saldırının iyi ve kötü yönleri vardır. Stratejik olarak istila düşman hatlarının derinine girilmesine yol açar. Eğer bu dost olmayan bir memleketse, saldıran taraf için büyük tehlikeler ortaya çıkar. Dağlar, nehirler vadi ve kaleler gibi düşmanın ülkesindeki bütün engeller birer savunma aracıdırlar. Ülke halkı ve idarecileri ise dost değildirler. Eğer başarı elde edilecekse düşmanın en can alıcı noktasına darbe indirilmelidir. Bu durumda düşman gerekli kaynaklarından ayrılır ve savaşın çabuk bitmesi için zorlanır:

İnisiyatif harekatında saldıran taraf stratejik bakımdan daima avantajlıdır. Aslında eğer savaş sanatı güçlerin karar noktalarına yoğunlaştırılmasından oluşuyorsa, inisiyatifi ele almak şarttır. Saldıran taraf yaptığı işi ve ne istediğini bilir. O güçlerini darbe indireceği noktalara sevk eder. Saldırıyı bekleyen taraf ise bunu her taraftan umut eder. Düşman onun kuvvetlerinin bölümlerine büyük kuvvetleriyle yüklenir. Savunma durumunda olan taraf hücumun nereden geleceğini ve onu nasıl püskürteceğini bilemez. Taktik olarak da saldıran avantajlı olmasına rağmen bu avantajlar daha az olumludurlar. Harekat sınırlı olduğundan, inisiyatifi ele alan taraf bunu düşmandan gizleyemez. Yedeklerin de yardımıyla karşı taraf düzenlemeleri izleyerek onlara başarı şansı tanımaz.

İyi sevk ve idare edilirse savunma savaşları da avantajlı durumda olurlar. Zamanında saldırıya geçmekle savunma pasif veya aktif olabilir. Pasif bir savunma daima zararlıdır. Ancak aktif savunma büyük başarı sağlar. Savunma savaşının amacı, ülkeyi düşmandan korumaya çalışmak onun ilerlemesini durdurmak, engelleri çoğaltarak onu taciz etmek ve bun-

ları kendi ordusuna kayıp verdirtmeden yapmaktır. İşgalci daima bir üstünlük kompleksi içerisindedir. Bundan dolayı bu işi bir an önce halletmeye çalışacaktır. Bunun aksine, savunan taraf düşman zayıflayana kadar müfrezeler göndererek ve düşmanı bitkin duruma düşürerek bu işi ertelemeye çalışır.

Bir ordu geri çekildiğinde veya moral çöküntüsüne kapıldığında savunma durumuna geçer. Bir saldırı-savunma taktiği kullanılırsa bunun stratejik olduğu kadar taktik avantajları da vardır. Bu her iki sistemin avantajlarını da bünyesinde toplar. Tahkim edilmiş bir alanda, kaynakları kendi kontrolü altında olan, kendi toprağında olmanın avantajlarını da taşıyan bir ordu başarı umuduyla inisiyatifi eline alır.

Yedi Yıl Savaşlarının ilk üç seferinde Büyük Frederik saldırı durumundaydı. Diğer dördünde ise onun sevk ve idaresi saldırı-savunma savaşlarının mükemmel bir örneğini vermişti. Wellington'un Portekiz, İspanya ve Belçika'da izlediği yol da aynıydı ve bu savaş şekli onun içinde bulunduğu durumlara da uyuyordu. Bir generalin en büyük yeteneği bu iki 'sistemin kullanılışını bilmektir. Belki de bir savunma savaşında inisiyatifi ele almanın diğer bir yolu da budur.

Harekat Alanı

Harekat alanı, ister kendilerine, isterse müttefiklerine ya da korku ve ilgiden dolayı savaşa itilen daha zayıf devletlere ait olsun, tarafların birbirine saldırma olasılığı olan deniz veya kara bölgeleridir. Deniz savaşlarında harekat alanı her iki yarım küreyi de içine alabilir.

Topografik özellikler göz önüne alınmazsa bir veya daha fazla ordunun harekat yaptığı her harekat alanı, iki taraf için de aşağıdaki bölümlerden oluşur.

1. Sabit bir harekat üssü
2. Bir nihai hedef

3. Harekat cepheleri, stratejik cepheler ve savunma hatları
4. Harekat bölge ve hatları
5. Geçici stratejik hatlar ve muhabere hatları
6. Düşmana karşı doğal ve yapay engeller
7. Hem saldırı hem de savunma için elde tutulması önemli olan coğrafi stratejik noktalar
8. Nihai hedef ile sabit üsler arasında geçici harekat üsleri
9. Geri çekilme halinde dayanma noktaları

Nehirlerin çok iyi harekat hatları olduğu bilinir. Böyle bir hattın orduyu harekat menzili içinde hareket ettirmek için iki veya üç yolu olduğundan ve en azından bir geri çekilme hattı olması gerektiğinden, nehirlere geri çekilme ve hatta manevra hattı da denir. Harekat hatlarının düzenlenmesinde nehirler çok iyi birer ikmal hattı olmakla beraber, kendileri hiçbir şekilde harekat hattı olamazlar.

Bazı otoriteler dağlık ülkelerde stratejik mevzilerin bol miktarda olduğunu ifade ederler. Bunun aksine, diğerleri Alplerde böyle noktaların düzlüklerden daha az olduğunu ve bundan dolayı da önemlerinin arttığını iddia ederler. Diğer bazı otoriteler yüksek dağ silsilelerinin büyük engeller oluşturduğunu kanıtlamaya çalışırlar. Bunun aksine, Napolyon Rhetian Alplerinden söz ederken şöyle der: **"İnsan ayağının basabildiği her yerden bir ordu geçebilir."** Harekat alanı içinde bulunan en önemli doğal ve yapay arazi arızaları stratejik değerlerine göre incelenecektir. Ancak burada şu noktaya değinmek yerinde olur. Bu değerlendirme komutanın zeka ve becerisine bağlıdır. Saint Bernard'ı geçen ve Splugon'in geçilmesini emreden "büyük lider", bu silsilenin aşılamayacağı bir yana, küçük bir akarsu veya su yüzünden Waterloo'da yön değiştirmeyi aklının ucundan bile geçirmez.

Harekat Usulleri

Harekat üssü demek, bir ordunun ikmalini yaptığı, saldırıya geçerken başlangıç noktası olarak kullandığı, gerektiğinde geri çekildiği ve savunmaya geçtiğinde desteklendiği yer demektir.

Bir ordunun birbirini izleyen birçok üssü olabilir. Örneğin, Fransız ordusu Almanya'da ilk üs olarak Rhine'i kullanacaktır. Bunun gerisinde müttefiklerin veya savunma hatlarının olduğu her yerde başka üsleri de olabilir. Fakat Rhine'i geçer de geri çekilirse, Meuse ve Moselle'i üs olarak kullanacaktır. Seine'de üçüncü, Loire'da dördüncü bir üssü de olabilir. Birbiri arkasına sıralanan bu üsler tamamen veya kısmen paralel olmayabilir. Bunun aksine, tamamen yön değiştirme durumu da ortaya çıkabilir.

Rhine'in gerisine püskürtülen bir Fransız ordusu Befort, Mezieres veya Sedan'da iyi bir üs bulabilir. Rus ordusu da 1812' de Moskova'yı boşalttıktan sonra üssünü kuzeyden ve doğudan çekmiş, Oka ve güney bölgeleri hattı üzerinde kurmuştur. Savunma cephesine dik olan yan üsler düşmanı ülkenin kalbine girmekten alıkoymuş veya en azından orada tutunmasını önlemiştir. Geniş yataklı ve hızlı akan bir nehir üzerine kurulacak bir üs, nehrin her iki kenarının kuvvetli bir şekilde tutulması halinde istenilen sonucun elde edilmesini sağlar.

Üs ne kadar geniş olursa onu gizlemek de o kadar güçleşir; ancak, orduyla bağlantısının kolay kolay kesilmemesi de geniş üslerin önemli bir avantajıdır. Başkenti cepheye çok yakın olan bir ülkenin savunma muharebesinde iyi bir üs kurma şansı başkenti daha geride olan bir ülkeninkinden daha azdır.

c. Stratejik Karar ve Hedef Noktaları

Harekat alanının askerî bakımdan önemli olan her noktası, gerek ulaştırma merkezi olsun gerekse askerî tesis ve

tahkimat olsun, birer coğrafi stratejik noktadır. Örneğin Fransızlar Belçika'dayken Meuse hattına kim hakimse onun ülkeyi işgal şansı daha fazla olacaktır. Çünkü Meuse ve Kuzey Denizi arasında kalan düşman denize paralel muharebe yapması durumunda yok edilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı. Aynı şekilde, Tuna vadisinde, Güney Almanya'nın kapılarını açma durumunda olan bir dizi önemli nokta bulunmaktadır.

Ele geçirildiği takdirde birkaç vadinin kavşağını, bir ülkedeki başlıca ulaştırma merkezlerini kontrol altına alacak olan noktalara da coğrafi hedef noktaları denir.

Bütün başkentler birer stratejik noktadır, çünkü, onlar sadece ulaştırma merkezi değil, aynı zamanda ordu ve hükümetin de merkezidirler. Dağlık ülkelerde geçitler bir ordu için en kolay çıkış yolları olduğundan, önemli karar noktalarıdırlar. Diğerleri, düşman ordularının durumu ve onlara karşı alınabilecek muharebe düzenleri bakımından değerlendirilirler. Böyle noktalara, stratejik manevra noktaları denir. Son olarak, bir kısmının önemi devamlı ve büyük, diğerlerininki küçük olan noktalar vardır. Değeri büyük ve devamlı olan noktalara stratejik karar noktaları denir.

Kanımca, **"stratejik karar noktası"** terimi muharebenin veya savaşın sonucuna önemli ölçüde etki eden noktalar için kullanılmalıdır.

Manevranın, karar noktalarının, düşmanın üssüyle ilişkisinin kolayca kesilebileceği ve dost birliklere zarar gelmeden desteklenebileceği kanadında bulunması genel bir prensip olarak kabul edilmelidir. Deniz yakındaysa, düşmanın denizin aksi yön de olan tarafı, karar noktası olarak seçilmelidir. Böylece düşmanı denize doğru sürme olanağı doğar.

Muharebe adada yapılıyorsa bu kuralın dışına çıkılır. Bu durumda, tehlikeli olmakla birlikte, tam tersi yapılarak düşmanın donanmasıyla bağlantısı kesilmeye çalışılır.

Eğer düşman kuvvetleri müfreze halinde veya dağınıksa hedef, onun merkezidir. Çünkü bu durumda düşman kuvvet-

lerinin içine nüfuz edilerek daha fazla bölünmeleri sağlanır. Bölünen kuvvetler zayıf olacağından ayrı ayrı yok edilebilirler.

Bir muharebede karar noktası aşağıdaki konular göz önüne alınarak saptanır:

1. Arazinin özellikleri
2. Bölgesel özelliklerin stratejik nihai hedefle olan bağlantısı
3. Kuvvetler tarafından elde tutulan mevziler

İki türlü hedef noktası vardır.

1. Manevra hedef noktaları
2. Coğrafi hedef noktaları

Coğrafi hedef noktası, önemli bir kale, bir nehir hattı, iyi savunma hattı oluşturabilecek veya daha geniş çaplı bir harekat için uygun desteği verebilecek noktalar olabilir.

Manevra hedef noktaları önemlerini ve buna bağlı olarak mevzilerini düşman kuvvetlerinin durumuna göre alırlar. Stratejide, savaşın hedefi, karar noktasını belirler. Eğer hedef saldırı ise hedef noktası düşmanın başkentinin ele geçirilmesi veya düşmanı barışa zorlayacak bir bölge olacaktır. Bir istila savaşında hedef noktası doğal olarak düşmanın başkentidir. Savunma durumunda hedef noktası ise savunulan bölgedir.

Düşman kuvvetlerinin tahrip ve parçalanması amacıyla yapılan manevraların hedef noktasının önemi şimdiye kadar söylenen ve yazılanlardan anlaşılabilir. Komutanın büyük yeteneği ve başarı umudu bu noktaların seçiminin temelinde yatar. Napolyon'un en büyük yeteneklerinden biri de bu idi. Bir veya iki önemsiz noktanın alınmasını öngören eski sistemleri reddeden Napolyon, büyük sonuçlar elde etmenin en iyi yolunun düşman ordusunu parçalayıp yok etmek olduğuna inanmıştı. Çünkü diğer şehir ve bölgeler kendilerini koruyamaya-

cak, düzenli bir kuvvet olmayınca kendilerinden düşeceklerdi. Napolyon'un seferlerinde takip ettiği başlıca sistemler şunlardı: Çeşitli harekat bölgelerinin avantaj önceliklerini bir bakışta anlamak,

- Bunlardan en önemlileri üzerine kuvvetlerini yoğunlaştırmak,

- Düşmanın olanaklarını ve neler yapabileceğini belirleme yeteneği,

- Eğer düşman cephesi dağınıksa, merkeze yapılan güçlü bir saldırı veya muhabere sistemini bozmak amacıyla kanatlara yapılan saldırı,

- Düşman hatlarını kesmek,

- Sonuna kadar takip etmek.

Bu harekat şekilleri bu sistemin en iyi sistem olduğunu göstermiştir. Sonraki yıllarda bu manevralar Rusya'nın derinliklerinde uygulandığında Almanya'da olduğu gibi başarılı değildi. Bununla beraber şurası da iyice bilinmelidir ki, bu tip bir savaş bütün bölge ve durumlarda etkili olmasa bile birtakım prensiplere dayalı olduğundan başarı şansı yine de büyüktür. Napolyon bu sistemi yanlış kullanmıştır. Ancak bu, sistemin kötü işlediğini kanıtlamaz, çünkü seferlere bir sınırlama konulduğu ve orduların durumuyla uyumlu olarak, komşu ülkelere sefer yapıldığı sürece sistem iyi işleyecektir.

d. Harekat Cepheleri ve Stratejik Cepheler

Bir ordu, bir harekat bölgesine yerleştiğinde, genellikle stratejik mevzileri elinde bulundurur. Düşmana doğru tutulan cephenin genişliğine, stratejik cephe denir. Düşmanın harekat alanının bir bölümünden iki veya üç adımda ulaşılabileceği cepheye de, harekat cephesi denir.

Bir sefer başlamak üzereyken genellikle ordulardan biri diğerinin yapacağı saldırıyı beklemeye karar verir ve bir sa-

vunma hattı oluşturur. Bu savunma hattı ya stratejik cephede ya da daha gerilerde olabilir. Bundan dolayı stratejik cephe ile savunma hattı bazen çakışabilir. Buna örnek ise, 1795 ve 1796 yıllarında hem Avusturyalıların hem de Fransızların aynı zamanda stratejik ve harekat cephesi olarak kullandıkları bir savunma hattı olan Rhine hattıdır.[1] Sık sık meydana gelen, hatların bu tip çakışması birbirlerinden farklı iki kavram olmalarına rağmen askerlerin bunları birbirine karıştırmalarına neden olur. Bir ordunun, kesin bir savunma hattı yoktur. Örneğin bir ordu bir yeri istila ettiğinde, kuvvetleri tek bir mevziye topladığında, stratejik cephesi yoktur; ancak, bu asla cephesiz bir harekat yapıldığı anlamına gelmez. Üzerinde savaşma olasılığı olan ve iki orduyu birbirinden ayıran bölge olan harekat cephesi, genellikle harekat üssüne paraleldir.

Harekat cephesinin, asıl harekat hattına dikey olması ve cephenin her iki kanadının da bu hattı yeterli derecede kaplaması gerekir. Bununla beraber bu istikâmet, yapılacak planlara veya düşmana yapılacak saldırılara göre değişebilir. Çoğunlukla üsse dik ve önceki harekat hattına paralel bir cephe oluşturulması gereği ortaya çıkar. Stratejik cephede oluşabilecek bu gibi değişiklikler büyük manevraların en önemli bölümünü oluşturur. Çünkü böyle yapmakla stratejik arazinin her iki yönü de kontrol altına alınmış olur ve orduya iki yönlü bir üs kazandırma olanağı ortaya çıkar.

e. Savunma Hatları:

Savunma hatları stratejik ve taktik olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi de iki çeşittir.

1. Devamlı Savunma Hattı: Bu hat, tahkim edilmiş bir cephe hattı gibi bir ülkenin savunma sisteminin bir parçası olabilir.

---

1. 1756-1763 Fransa ve Avusturya, İngiltere ve Prusya'ya karşı müttefik durumundaydı.

2. Nihai Savunma Hattı: Bu hat da ordunun geçici olarak savunma yaptığı hattır. Yeterli genişlikteki her nehir, her dağ silsilesi ve her çeşit, zayıf noktaları sağlamlaştırması koşuluyla stratejik ve taktik nihai savunma hatları olarak kabul edilebilir. Çünkü bu hatlar, düşmanın ilerlemesini bir süre için durdurup, daha zayıf bir nokta aramak için yön değiştirmesini sağlar. Bu durumda üstünlük tamamen stratejiktir. Eğer düşman önden saldırırsa, bu hatlar önemli ölçüde taktik avantaj sağlar. Çünkü bir orduyu nehrin ilerisine veya tahkim edilmiş bir noktaya saldırtmak, açık bir araziye saldırtmaktan daha zordur. Diğer taraftan bu avantajın çoğaltılması düşünülmelidir, aksi takdirde birçok ordunun bozulmasına yol açan durumlara düşülebilir. Çünkü savunmadaki avantajlar ne olursa olsun, pasif kalan ve bütün saldırıları karşılayan tarafın sonunda yenilip teslim olması kaçınılmazdır.

f. Stratejik Mevziler

Stratejik mevziler, bir süre için elde tutulan ve muharebede elde tutulan cepheden daha büyük bir alanı kaplayan mevzilerdir. Napolyon'un Riveli, Verona ve Legnano'daki Adige nehrine hakim olmak için ve 1813'te Saksonya ve Silezla'da savunma hattı önünde kurduğu mevziler stratejikti.

Belçika cephesindeki Angle-Prusya ordularının mevzileri, Lingy, Messina, Limmat ve Aar Savaşlarından önce stratejik mevzilerdi.

Bu konudaki prensipler az sayıdadır. Çünkü cepheler, savunma hatları ve stratejik mevziler genellikle birçok değişikliklere neden olan farklı durumlara bağlıdır. Fakat her durumda ilk kural, harekat hattının bütün noktaları arasındaki muhabere bağlantısının kurulmasıdır.

Savunmada stratejik cepheler ve savunma hatlarının gerek ön gerekse yanlarının sağlam ve aşılması güç engellerle güçlendirilmesi gerekir. Bu engeller destek noktalarını oluştu-

rurlar. Stratejik cephelerdeki bu destek noktalarına, harekat miğferi denir.

Bunlar geçici üsler olmakla birlikte manevra mihverinden oldukça farklıdır. Örneğin 1796'da Verona, Napolyon'un Manuta'ya yaptığı seferler için sekiz aylık bir süre içinde çok iyi bir mihver görevi yaptı.

Manevra mihveri ise, ordunun büyük bir kısmı önemli bir hedefi ele geçirmek için ilerlerken elde tutulması gereken önemli noktaları güvenlik altına almak amacıyla birliklerin müfrez hale getirilmesidir. Örneğin, Napolyon'un çekilme hattından Mack'ı ayırmak amacıyla Donauwerth ve Augusberg üzerinden yaptığı manevra sırasında Ney'in birlikleri manevra mihveri görevi yapıyordu. Bunun aksine, harekat mihveri, bir malzeme ikmal noktası olup bütün sefer boyunca devam eder.

En iyi savunma hattı, savunmaya zorlandığı zaman hemen birliklerce kaplanabilecek ölçüde kısa olanıdır. Stratejik cephenin, kuvvetlerin önemli bir noktaya yoğunlaştırılması gerektiğinde, buna engel olacak kadar geniş olmamasına dikkat edilmelidir. Bir ülkeye geçici veya devamlı işgal etmek amacıyla giren bir ordu, geçmişteki savunma hattı oluşturma deneyimleri ne kadar iyi olursa olsun, gerekli önlemleri daima en iyi şekilde almalıdır.

Harekat Hatları ve Bölgeleri

Harekat bölgesi, gerek bağımsız gerekse diğer ordularla birlikte harekata giren bir ordunun, hedefine ulaşmak amacıyla, harekat alanının belirli bir bölgesine mevzilenmesidir.

Harekat bölgesi terimi harekat alanının büyük bir bölümünü ifade etmekte kullanılır. Harekat hattı terimi ise, bu bölgenin muharebenin cereyan ettiği kısmıdır.

Stratejik hat, gerek tek yönde gerekse çeşitli yönlerde, harekat alanının karar noktalarını birbirleriyle veya harekat

cephesiyle birleştirmesi nedeniyle önemlidir. Aynı nedenle, biz bu terimi ordunun karar noktalarından birine varma veya ana harekat noktalarından yapacağı geçici sapmaları gerektiren önemli manevraları başarma durumunda kullanırız. Muharebe hatları harekat bölgesinin tamamında çeşitli mevzileri elde tutan ordunun çeşitli birlikleri arasındaki bağlantı yollarıdır.

Harekat bölgesinin seçimi geniş çapta düzenlemeleri gerektirmez, çünkü her harekat alanında iki veya üçten fazla harekat bölgesi olamaz ve genellikle orduların yerleşim durumlarından çeşitli avantajlar sağlanır. Düşman mevzilenmesiyle ilgilerinden dolayı çeşitli bölümlere ayrıldıklarından, harekat bölgeleri harekat hatlarından kısmen farklı bir görünüm arz ederler.

Harekat bölgeleri, düşman mevzilerine olan ilgilerine, stratejik arazideki muhabere olanaklarına ve komutanın harekat planlarına göre çeşitli bölümlere ayrıldıklarından, harekat hatlarından kısmen farklı bir görünüm içindedirler. Basit harekat hatları, bir cepheden harekata başlayan bir ordunun, kendi arasında bağımsız birliklere bölünmeden takip ettiği hatlardır.

Çift Harekat Hatları: Bağımsız olsun veya olmasın aynı cepheden ilerleyen veya bir generalin komutası altında bulunan birbirinden uzak mesafedeki iki ordunun takip ettiği hatlardır.

İç Harekat Hatları: Bir veya iki ordunun birkaç düşman ordusuna karşı takip ettiği hatlardır. Bunların yönleri, bir komutanın güçlerini, düşmanın olası büyük güçlerle yapacağı bir saldırıdan önce toplaması ve manevra yapması olanağını sağlar.

Çeşitli Yönlere Dağılan Harekat Hatları: Bir ordunun belirli bir noktadan hareket edip, birkaç ayrı yöne yaptığı manevralardır. Bu hatlar ordunun daha küçük birliklere bölünmesine neden olurlar. Uzunluğuna ve derinliğine olan hatlar da vardır. Sadece bir geçici manevra için kabul edilen kısa süreli stratejik hatlara, manevra hatları denir. Bunlar hiçbir şekilde hakiki harekat hatlarıyla karıştırılmamalıdır.

İkincil Hatlar: İki ordunun birbirini desteklemek için kullandığı hatlardır. Örneğin, 1796'da Sambre ve Meuse orduları Rhine ordusuna göre ikincil ordulardı. Boronido'da Bagration[2] ordusu, Barcloy[3] ordusuna göre ikinci derecede bir orduydu.

Tesadüfi Hatlar: Esas planın değişmesine neden olan durumlara göre harekata yeni bir yön veren hatlardır. Bunların kullanılmaları kıvrak bir zeka gerektirir. Önemli seferlerin sonuçlarının karşılaştırılmasından şu sonuç ortaya çıkar: Basit ve iç harekat hatları, bir komutanın stratejik hareketlerle önemli bir nokta üzerine, düşman güçlerinden daha büyük bir gücü harekete geçirmesini sağlar. Muharebeyi kaybeden komutanlar genellikle bu prensibin dışına çıkmışlardır. Gereğinden fazla planlanan hatlar kuvvetleri bölerek zayıflatır ve bu kuvvetlerin düşman tarafından yok edilmesine neden olur. Birçok olayın analizinden aşağıdaki prensipler ortaya çıkar:

Eğer savaş sanatı bütün kuvvetlerin harekat alanının hedefine yığılması temeline dayanıyorsa, harekat hatlarının seçilmesi harekat planlarının temelini oluşturur. Napolyon bunu, ordularını 1805'te Donauwarth 1806'da Gera'ya yönlendirilmesiyle kanıtlamıştır.

Genel prensip olarak şöyle denilebilir: Eğer düşman kuvvetlerini geniş bir cepheye dağıtmışsa, en iyi manevra hattı, onun merkezidir. Ancak diğer bütün durumlarda mümkün olduğu kadar yanları ve sonra savunma hattının gerisini veya harekat cephesini hedef almalıdır.

Bu tip bir manevranın avantajı, düşman kuvvetlerinin bir bölümüyle savaşmaktan çok, düşmanın savunma cephesini tersine çevirmektir. Örneğin, 1800'de Rhine ordusu, Karaorman savunma hattının tam solunu elde tutarak, bu cephenin fazla çaba sarf etmeden düşmesine neden oldu. Tuna'nın sağ kıyısında bu ordu iki muharebe verdi. Bu muharebeler ke-

2. 1765-1812 Borodino'da ağır yara alan Rus generali.
3. İskoç asıllı Rus sahra mareşali

sin sonuç muharebeleri olmakla birlikte, harekat hatlarının önlemli bir şekilde seçilmesi sonucunda, Swabia ve Bavyera'nın alınmasına neden oldular. İhtiyat kuvvetlerinin Baint Bernard ve Milan[4] yoluyla Melas'ın[5] sağına yürümesi çok iyi planlanmış bir manevra idi. Düşman harekat cephesinin kanatlarının ele geçmesine rağmen düşmanın gerisine planlanacak bir harekat güvenli değildi. Çünkü böyle yapmakla, saldıran taraf birçok kere kendi muhabere bağlantısını kaybetmişti. İki bağımsız ordu için tek cephe, oluşturulması sakıncalıdır. Böyle bir düzen, ancak büyük çaptaki ortak harekatta veya kuvvetlerin aynı harekat bölgesinde hareket edemeyecek kadar büyük olduğu durumlarda alınabilir. Hatta böyle durumlarda bile emir ve komutanın aynı kişinin bünyesinde bulunması daha yerinde olur.

Yukarıdaki prensipten şu sonuç çıkar:

Aynı cephede birbirine eşit iki kuvvet bulunduğunda, tek bir harekat hattı, çift olanından daha avantajlıdır. Bununla birlikte, gerek savaşın cereyan ettiği alandaki arazi durumu bakımından gerekse düşmanın çift hat kabul etmesinden ve güçlerin her bir bölümünün bir düşman gücüyle muharebe etmesinden dolayı çift harekat hattı gerekli olabilir. Bu durumda iç ve merkezi hatlar dış hatlara tercih edilir. Çünkü ilk durumda kuvvetlerin bir bölümü düşman kuvvetleri önüne yığınak yapar, bu durum ise, savaşın sonucunu belirler.

Kuvvetlerin üstünlüğü durumunda, düşman kuvvetleri karşısında ordulardan birisi diğerini desteklemek durumunda kalırsa, çift harekat hattı gereksinimi doğar. Çünkü bu durumda tek hatta fazla sayıda güç yığılması, dost kuvvetlerin hareket yeteneğine engel olur.

Bununla birlikte gerek harekat alanının gerekse buna bağlı mevzilenmeler dolayısıyla görevi daha büyük önem arz eden orduların diğerleri tarafından desteklenmesi yerinde olur.

---

4. Mayıs 1800 Marenge savaşından önce
5. 1729-1806 Avusturyalı general

Modern savaşlarda gelişen belli başlı olayların sonucunda şu iki prensip ortaya çıkar: Bunlardan birincisi şudur; iç hatlarda harekat yapan iki ordunun birbirini desteklemeleri ve kendilerinden kuvvetçe daha üstün iki orduya karşı muharebe etmeleri durumunda dar bir alan içerisine büyük sayıda kuvvet yığmamaları gerekir. Aksi halde, düşman saldırısında hepsi birden yok edilebilirler. Bu durum, 1813'te Leipzig'de Napolyon'un başına geldi.

İkinci prensip ise, iç hatların fazla geniş tutulmaması ve düşmana keşif faaliyetlerini engelleme fırsatının verilmemesidir. Aynı sebepten, aynı noktada birleşen hatlar, istikametlere bir noktadan dağılanlardan daha avantajlıdır.

Birincisi, stratejinin prensiplerine daha uygun olup muhabere ve ikmal hatlarına örtü görevi yapar. Tehlikeden uzak olması için bu hatlar öyle planlanmalıdır ki üzerlerinden geçen ordular düşman bağlantı noktalarını etki altına almadan önce, düşman güçleriyle ayrı ayrı karşılaşmasın.

Bir noktadan çeşitli yönlere dağılan hatlar, düşmanın merkez direnişi kırıldığı ve kuvvetleri muharebe veya stratejik bir hareketle dağıldığı zaman tercih edilir. Bu durumda dağılan hatların yeniden oluşturulması düşman kuvvetlerinin daha fazla bozulmasına yol açar. Bu tip hatlar, iç hatlardır; çünkü, saldıran taraf geri çekilen veya kaçan düşmandan daha çabuk güçlerini toplayabilir.

Bazen bir ordu savaş sırasında harekat hattını değiştirmek zorunda kalabilir. Bu, çok kritik bir durum olup, büyük başarılara neden olduğu gibi, iyi uygulanmadığı anda büyük felâketlere de yol açabilir. Hatlar sadece dost kuvvetler çok zor durumda kaldığında değiştirilmelidir. Bu hatlarla ilgili görünüşte doğru; fakat, aslında yanlış olan bir nokta ise şudur: Harekat hattının her iki yan da, hattın derinliğine eşit uzaklıkta düşmandan arındırılmış olmalıdır. Aksi takdirde düşman geri çekilme hattını tehdit edebilir.

Bu kuralın, savaşlardan alınan sonuçlara bakıldığında, yanlış olduğu görülür. Ülkenin doğal yapısı nehirler ve dağlar, orduların morali, halkın duygusal yapısı, komutanlann yetenek ve enerjileri haritada diyagramlarla değerlendirilemez. Geri çekilme hattının yanlarına düşman güçlerinin yaklaşmasına fırsat verilmemelidir; fakat, bu kurala katı bir şekilde bağlı kalmak, düşman bir ülkede bir ordunun atacağı her adımı önler.

Hiçbir gerçeğe dayanmayan formüllere karşı kendimi savunmamdan daha doğal bir şey olmaz. Beni eleştirenlerin yapacağı en büyük iyilik, benim onlara davrandığım gibi, biraz daha insaflı olmaktır. Onların savaşı metodik ve ölçülere uyan bir kavram olarak görmelerine rağmen ben onu canlı, cesur ve kendinden emin, coşkun ve belki de biraz atılgan bir kavram olarak görüyorum.

Yukarıda adı geçen prensipleri dikkate almamak benim mantığımla bağdaşmaz. Çünkü bu prensipler hiçbir zaman kısmen veya tamamen ihmale gelmez. Savaşı geometrik kurallara indirgemek büyük komutanların dehalarını zincire vurmak ve abartılmış bilgiçliğin boyunduruğunu kabul etmek demektir. Bu gibi yanlış teorilere ve ihmallere karşı durmak en büyük prensibim olacaktır.

h. Stratejik İhtiyat:

Modern savaşlarda ihtiyat büyük bir rol oynar. Ulusal ihtiyatı planlayanlardan takım komutanına kadar her komutanın ihtiyata ihtiyacı vardır. Bir ordunun iki çeşit ihtiyatı vardır:

1. Muharebe ihtiyatı

2. Eğitim ihtiyatı

Harekat planları yapılırken ikinci grup ihtiyat harekat alanının önemli noktalarına yerleştirilebilir ve hatta stratejik ihtiyat olarak da görevlendirilebilir. Saldıran bir ordu, ileride

düşman tarafından savunmaya geçmeye zorlanacağını hesaplamalı ve harekat üssü ile cephesi arasına ihtiyatı mevzilendirerek muharebe alanında her an göreve hazır tutmalıdır.

Bu kuvvetler tehdit edilen noktaları desteklemek amacıyla çok çabuk mevzi değiştirebilir.

Ana depoları, gerekli teçhizat ve mühimmat hazırlayacak duruma getiren, cepheye zamanında gidip gelen ihtiyat, iyi birkaç alaydan gelecek çekirdek personelle desteklenecek olursa, önemli görevleri yerine getiren bir yedek güç kazanılmış olur.

Napolyon seferlerinde ihtiyat birliklerini teşkilatlandırmayı hiç ihmal etmemişti. Hatta 1797'de Norik Alpler'e yaptığı yürüyüşte Joubert[6] ve Viktor[7]'u ordularında yedek olarak yanında görmüştü. 1805'te Ney[8] ve Auregau'nun[9] orduları Tirol ve Bauyera'da sırayla ihtiyat görevini yapmışlardı.

Bir komutanın yetenekleri, ihtiyatın arazi durumuna göre en iyi şekilde kullanılması, harekat hatlarının uzunluğu, tahkimat noktalarının yapısı, düşman ülkesinin değerlendirilmesi ve muharebenin genel seyri gibi deneyimlerle daha da artar.

1. Mevzi ve Yürüyüşlerde Eskiyle Yeninin Karşılaştırılması

Mevzi sistemleri dendiğinde, metodik bir savaşın eski usullerle sevk ve idaresi anlaşılır. Eskiden ordular çadırlarda kalır, ikmal maddeleri yanlarında bulunur, birbirlerini gözetler; birisi bir şehri kuşatır, diğeri onu gizler, bir başkası küçük bir bölgeyi almaya çalışır, diğeri de güçlü noktaları tutarak ona karşı direnirdi. Bu tip savaşlar ortaçağdan Fransız Devrimi'ne kadar gelmiştir. Devrim sırasında büyük değişmeler ol-

6. 1769-1799 İtalya'daki ordunun komutanı, muharebede hayatını kaybetmiştir.
7. 1766-1841 Fransız mareşali
8. 1769-1815 Fransız mareşali. Waterloo yenilgisinden sonra idam edildi.
9. Fransız mareşali.

du. 1792'de savaş[10] başladı. 1762[11]'de olduğu gibi Fransızlar kuvvetli yerlerde ordugâh kurdular ve müttefikler de onları kuşattı. Bu sistem 1793 yılına kadar değişmedi. 1793'te Fransa saldırıya uğrayınca on dört ordudan oluşan bir milyon askeri düşmanların üzerine gönderdi. Bu orduların ne parası ne ikmal maddesi ne de çadırları vardı. Ordular yürüyüş sırasında çadırsızlıktan kasaba ve köylerde konakladılar, bu durum hareket yeteneklerini arttırdı ve başarmalarını sağladı. Bu sırada taktikleri de değişti. Birlikler kol şeklinde teşkilatlandı. Böyle yapmakla sevk ve idareleri eski hat teşkilatından daha kolay oluyordu.

Flandec ve Vosgeslerin memleketlerinin bölünmesinden dolayı onlar bu kollan korumak için avcı birliklerini öne sürdüler. İhtiyaçlardan doğan bu sistem ilk defa uygulandığında büyük başarılar kazandılar. Düzgün Avusturya ve Prusya birliklerini bozguna uğrattılar. Conburg Prensi Mack, avcı birliklerini arttırarak bunlara direnmeye çalıştı. Avcı birlikleri saldırırken kolların mevzileri tutması karşısında zavallı adam hiç savunma fırsatı bulamadı.

Napolyon İtalya'ya ilk çıktığı zaman yaptığı harekat Avusturyalıları ve Piedmontese'i çok kötü durumlara düşürdü. Onun ağırlıklarla yüklenmiş olan birlikleri çeviklik bakımından bütün birliklerden üstündü.

İtalya yarımadasını bir seri yürüyüş ve stratejik muharebelerle eline geçirdi. Onun 1797'de Viyana'ya yaptığı yürüyüş çok hızlıydı; çünkü, Arşidük Şarl Rhino'dan yardım almadan onu yenmeliydi. 1800 yılındaki seferi harekat planları ve hatları üzerinde yeni bir çığır açtı. Onun belirlediği kesin hedef noktaları düşman ordularının yok edilmesine neden oldu. Napolyon'un sistemi basit olarak günde 25 mil yürüyüş, muharebe etme, sonra da çadırlara çekilip dinlenme idi. O, bana

10. İlk ittifak savaşı, Prusya ve Avusturya Fransa'ya karşıydı.
11. Yedi Yıl Savaşları

muharebe sevk ve idaresinin bundan daha iyi bir yolu olmadığını söylemiştir. Napolyon'un savaşlarından, mesafenin istilaya karşı bir engel oluşturmadığı ortaya çıktı.

j. Depolar ve Yürüyüşlerle İlgileri

Yürüyüş sistemiyle en yakın ilgisi olan konu yiyecek maddeleridir. Ordunun hızlı ve uzun mesafe yürüyüş yapması yiyecek ikmalinin planlı bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Dost olmayan bir ülkede bu ikmali yapmak oldukça güçtür. Komutanlar bu gibi ülkelerde zaferlerin kazanılması için bütün yiyecek kaynaklarını en iyi şekilde kullanmalıdırlar. Sezar'ın "Savaş savaşı destekler" sözü onun işgal ettiği memleketlerin kaynaklarıyla yeni başarılar kazandığını göstermektedir. Bugün otuz bin kişilik bir ordunun ikmalinin güçlükle yapılabileceğini Trakya'da[12], Darlas[13] ve Zerkzos'in[14] o muazzam ordularını nasıl ikmal ettiklerini tahmin etmek çok güçtür. XIV. Louis'nın ve II. Frederik'in seferlerinde ordular daha büyüktü, ancak kendi cephelerinde savaşıyor ve ilerledikçe de ambarlarını yakınlarına kuruyorlardı. Bu durum harekatı büyük ölçüde sınırlandırıyor ve birliklerin depolardan fazla uzaklaşmasını engelliyordu. Depolara gitmek için gerekli araç, bunların taşıyabileceği yük ve arabaların gidip gelmesi için gerekli zaman, harekatın hızlı gelişmesine engel olan faktörlerdi.

Fransız Devrimi sırasında ikmal depoları terk edilmeye mecbur kalındı. Belçika ve Almanya'yı işgal eden büyük ordular bazen bölge halkının evlerinde barınarak ve vergi toplayarak bazen de yaptıkları yağmalarla yaşamlarını sürdürdüler. Hububatın bol olduğu Belçika, İtalya ve Swabya'da bir orduyu beslemek kolaydı. Bu durum Rhine ve Tuna için de geçerlidir. Ancak Rusya, İsveç, Polonya ve Osmanlı Devleti gibi ülkelerde

12. MÖ 486 Pers kralı
13. MÖ 465 Pers kralı, Darius'un oğlu
14. MÖ 492-490-480

ise yiyecek ikmali olanaksız denecek kadar zordur. Bu sistem Napolyon'a büyük avantajlar kazandırdı; ancak o, bunu çok büyük çapta ve elverişsiz ülkelerde uyguladığından başarılı olamadı.

Depolar üç ayrı ulaştırma hattı üzerine kurulmalıdır. Depoların başlıca özellikleri ve görevleri şunlardır:

1. desteklemek
2. İkmal maddelerinin zamanında ulaşması için mümkün olduğu kadar geniş bir alana yayılmak
3. İyi bir gizleme ve örtü

Depolar ulaştırma hatlarının kesiştiği merkezde bulunan asıl muharebe hattı üzerinde olmalıdır: Bu tip yerleşimin iki avantajı vardır: Birincisi, mesafe uzak olduğundan depoların düşman saldırısıyla karşı karşıya kalma olasılığı azalır. İkincisi, ordunun hareket yeteneğini arttırarak; gerideki harekat hatlarının bir noktasına yığınak yapmasını sağlar. Bu durum, saldıran düşmandan inisiyatifin geri alınmasını sağlar.

Halkın, önüne gelen her şeyi tahrip ettiği ulusal savaşlarda (İspanya, Portekiz, Rusya ve Osmanlı'da olduğu gibi) harekat cephesi yakınında belli bir ikmal üssü olmadıkça ve ikmal maddeleri trenle nakledilmedikçe ilerlemek olanaksızdır. Kaldı ki böyle durumlarda bir istila savaşı olanaksız olmasa bile çok zordur. Sadece çok miktarda ikmal maddesinin depolanması değil, aynı zamanda bunların ordularla birlikte taşınması da bir sorun olarak ortaya çıkar. Hızlı cereyan eden savaşlarda çözülmesi çok güç olan bir sorun da budur. Taşımayı kolaylaştırmak için hafif yiyeceklerin tercih edilmesi (bisküvi, pirinç vs.) ve arabaların hafif ve her türlü yol şartlarında kullanılabilecek şekilde sağlam olması gerekir.

Taşımada denizlerin önemi çok büyüktür. Denizlere kim hakim olursa, ikmal maddelerini zamanında yerine ulaştırma üstünlüğünü de o elinde tutar. Ulaşım yolu olarak kullanılabilecek nehir ve kanallar orduların harekat hatlarına paralel ol-

duklarında ikmal maddelerinin taşınmasını kolaylaştırır ve diğer yolların trafiğini azaltarak başka amaçlar için de kullanılmalarını sağlar. Bundan dolayı bu gibi su yollarına paralel olarak seçilen harekat hatları büyük avantajlar sağlar.

Bu konuyu Napolyon'un şu dikkat çekici sözleriyle bitirmek istiyorum. Bu sözler saçma gibi görünmesine karşılık, iyice düşünülürse nedensiz söylenmedikleri anlaşılır. Napolyon diyor ki: **"İlk seferlerimde düşman birlikleri o kadar iyi donatılmıştı ki, ikmal maddelerine ihtiyacım olduğunda, düşman gerilerine saldırıp bol miktarda ganimet elde edebiliyorduk."** Bu fikre göre belirli bir sistem ortaya koymak doğru olmaz. Fakat bu bize birçok zaferin sırlarını açıklamakta ve gerçek bir savaşın dar görüşlü bir teoriden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir.

k. Kalelerle Cephe Savunması, Tahkimat Hatları ve Kuşatmalar:

Kalelerin ilk görevi cepheleri örtmek, ikincisi de savaşın gidişatına yardımcı olmaktır. Cephe savunmasının genellikle belirli bir kuralı yoktur. Bununla birlikte sınırları doğal engellerle kapalı olan; ancak, bazı yerlerde giriş yolları bulunan ülkelerde bu bölgelerin savunması iyi bir istihkâm hizmetiyle orantılı olarak artar. Burada sorun basittir. Napolyon'un "İnsan ayağının bastığı her yerden bir ordu geçebilir" sözüne karşın sınırları açık olan ülkelerin savunulması daha güçtür.

Bir cephenin arazisi üzerine birçok kale inşa ederek bir savunma hattı oluşturmak hem gereksiz hem de olanaksız gibidir. Bu, aynı zamanda buralara garnizon kurulmasını gerektirdiği gibi, düşmanın ülkeye girmesine de bütünüyle engel olamaz. Lenveis[15], büyük sayıda kalelerle tahkimat yapılmasını savunmuş, Vauban[16] ise buna karşı tezler ileri sürdüğü halde, kendisine haksız suçlamada bulunulmuştur.

15. XIV Louis devrinde Fransız savaş bakanı
16. 1633-1707 Fransız istihkâm mareşali

Yapılacak en doğru iş, yerlerini uygun seçerek birkaç kale inşa etmektir. Bu durum, düşmanın ülkeye girmesine tamamen engel olmasa da, ilerlemesini zorlaştırma olasılığını arttırır ve aynı zamanda düşmanı geri püskürtmek için gerekli desteği sağlar.

Tahkim edilmiş olan bölge, düşmanın ilerlemesine tamamen engel olmasa da kuvvetlerini böler veya ilerleme hattını değiştirmesini sağlar. Eskiden bir şehrin etrafını tamamen siper ve tahkimatlarla çevirerek orduyu bu siperlerin içine gömmek gibi hatalı bir sistem kabul edilmemişti. Bu hatlar hem emek hem de para bakımından kuşatmanın kendisi kadar pahalıya mal oluyordu- Buna örnek olarak 15 mil uzunluğundaki Turin hattını verebiliriz. Bu hat 78 bin kişiyle korunmasına rağmen Prens Engene tarafından 48 bin kişiyle 1706 yılında zorlanarak ele geçirilmesi bunun ne kadar hatalı bir sistem olduğunu ortaya koymuştur.

Deneyimler, bir kuşatmayı devam ettirmenin ve başarmanın en iyi yolunun müdahale edebilecek olan düşman kuvvetlerini en kısa zamanda yenmek ve takip etmek olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan bir kaleyi elde tutmanın da birtakım avantajları vardır. Kaleler, ikmal depolarını ve kanatları güvenceye alır ve yapılacak hareketleri gizler, nihayet ihtiyaç halinde dost birliklere sığınma olanağı sağlar. Eskiden, yapılacak harekat kasabalara, kamplara ve mevzilere yöneltilirdi. Son yıllarda bu harekatlar, bütün doğal ve yapay engelleri göz önüne almadan, düzenli ordulara yöneltilmektedir. Bu sistemlerden sadece birini veya öbürünü uygulamak hatalı bir yoldur. Doğru olan yol ise, ikisi arasında bir sistemi tercih etmektir.

Uygun stratejik bölgelerde bulunmayan büyük çaptaki tahkimatlar hem ordu hem de bütün ülke için birer yük olmaktan başka işe yaramaz. Bir kale veya siperlerle tahkim edilmiş bir kamp, bir ordunun geçici olarak sığınması için ne kadar kazandıysa, siperlerle güçlendirilmiş hatlar da o kadar zararlıdır. Ben bunu söylerken, dar geçitleri kapayan küçük

hatları değil, cephelerin bir bölümünü kapatmak için açılan büyük hatları kastediyorum. Örneğin, önünden Lanter ırmağının aktığı ve sağdan Rhine, sol taraftan da Vosges tarafından desteklenen Wissenbourg hattı, güvenlik için uygun görünmekteyse de saldırıya uğradığı zaman zorlanmıştır.

Doğal engeller tarafından ne kadar iyi desteklenirse desteklensin geniş hatlar, savunma olanaklarını felce uğratır ve bunlar daima yanılmaya elverişlidirler. Eğer biz bir orduyu siperlere gömersek yan emniyeti iyi olsa bile bu ordu, her zaman için kuşatılma ve önden zorlama tehlikeleriyle karşı karşıyadır. Bu tip savunmalara hiçbir zaman girişmemek en önemli önerilerimden biridir.

1. Dağlarda Stratejik Harekat

Dağlık bir ülkenin tamamı veya bir kısmı harekat alanı olabilir. Bu ülke tamamı dağlarla kaplı veya bir ordunun üzerinden aşarak büyük ve verimli ovalara inebileceği dağ silsilelerine sahip olabilir. Eğer İsviçre, Tirol kuzey bölgeleri, Osmanlı'nın bazı bölgeleri, Macaristan, Katalonya ve Portekiz hariç tutulursa, diğer Avrupa ülkelerinde dağlar tek sıra halindedir. Bu durumda en önemli nokta, aşılması güç olan geçitlerdir. Bu geçitler geçici birer engel olup, bir defa ele geçirildikleri takdirde dost kuvvetlere sakıncadan çok üstünlük sağlar.

Aslına bakılırsa, dağ sırası bir defa aşılıp da muharebe ovalara kaydırılırsa dağlar nihai birer üs olarak kabul edilir ve ordulara geri çekildiklerinde geçici olarak sığınma olanağı sağlarlar. Burada dikkat edilecek önemli nokta, düşmana dost kuvvetlerin böyle bir hattan geri çekileceğini tahmin etme fırsatının verilmemesidir.

Eğer çok dağlık bir ülke harekatın sadece bir bölgesiyse, bu dağların önemi ikinci derecede kalır. O zaman, bu dağlar birer kale gibi düşünülmeli; ordular vadilerde savaşmalıdır. Eğer harekat alanının tamamı dağlık ise, durum yukarıda belirtilenin tam tersi olur.

Dağların elde bulundurulmasının vadileri mi yoksa vadilerin elde bulundurulmasının dağları mı kontrol ettiği sorusu zihinleri daima meşgul etmiştir. Çok güçlü bir yargı yeteneğine sahip olan Arşidük Şarl, ikinci tezi savunmuş ve bunu 1796'da Tuna vadisinin Güney Almanya'ya açılan kapının anahtarı olduğunu göstererek kanıtlamıştır.

Her tarafı dağlık olan bir ülke esas harekat alanını oluşturuyorsa, yapılacak stratejik planlamaların esası, düz ülkelerdeki prensiplere dayandırılamaz. Düşmanın harekat cephesine paralel olan manevraları her zaman çok zor ve bazen de olanaksızdır. Böyle bir ülkede oldukça büyük bir ordu az sayıdaki vadilerde manevra yapabilir. Düşman ise bu vadilere gözetleyiciler ve ileri karakollar çıkartarak ordunun manevralarını geciktirip, onu yenmek için gerekli zaman ve malzemeyi elde edecektir. Bu vadileri ayıran sırtlar bir ordunun geçemeyeceği genişlikte patikalarla birbirine bağlı olduğundan, hafif birliklerce yapılacak çapraz yürüyüşler daha etkili olur. Önemli doğal stratejik noktalar büyük vadilerin veya bunlardan gelen akarsuların kesiştiği yerlerde ve sayıca az olacaktır. Eğer savunma durumundaki ordu bunları bütün kuvvetleriyle ele geçirirse, saldıran taraf doğrudan yapacağı hücumlarla onu yerinden atmak zorunda kalacaktır.

Bununla birlikte, eğer bu durumlarda büyük stratejik manevra güçlenirse bu, manevraların önemini hiçbir şekilde azaltmaz. Bunun aksine eğer saldıran taraf, düşmanın geri çekilme hattındaki büyük vadiler arasında bulunan ulaştırma merkezlerini ele geçirirse, durum savunan taraf için açık arazide olduğundan daha ciddi hale gelecektir. Çünkü aşılması güç bir veya iki geçidin ele geçirilmesi, bütün bir ordunun yenilip yok edilmesine neden olacaktır.

Eğer saldıran taraf güçlüklerle karşılaşırsa bu, güçlü bir savunma anlamına gelir. Bundan dolayı saldıran taraf belirlediği hedefe giden çıkış noktalarını gizlemelidir. Diğer taraftan, savunma durumunda olan komutan, kuvvetlerinin büyük bir

kısmını düz bir bölgeye yığabilir. Çünkü eğer düşman savunan tarafın bütün geri çekilme yollarını tıkarsa, saldıran ordu mahsur kalan kuvvetleri yok edebilir. Ancak çok dağlık bir ülkede genellikle diğer vadilerin açıldığı bir veya iki ana hat vardır. Bu hatlar düşman yönünden de gelse, kuvvetlerin yığınak yapması zorlaşır; çünkü bu vadilerden birisini bile gözetleme olanağı ortadan kalktığı anda, savunan taraf için ciddi sonuçlar ortaya çıkabilir.

Dağlardaki stratejik savunma hakkında önerilerde bulunmak ve bu konuda birtakım prensipler ortaya koymak çok karmaşık bir iştir. Eğer genişliği az olan tek bir cephe söz konusu ise ve bu cephe dört veya beş vadinin birleştiği bir yerden oluşuyorsa ve dağlara yakınsa, çözüm daha basitleşir. O zaman en iyi çare vadilerin en dar yerleri olan dönemeç noktalarına birer kale inşa etmektir. Bu kalelerle korunan birkaç piyade tugayı geçitleri tıkamak için yerleştirilmeli ve ordunun geri kalan kısmı vadi kavşaklarında yedek güç olarak tutulmalıdır. Bu ihtiyat kuvvetleri, herhangi bir tehlike durumunda ilerleyen kuvvetlere yardım edebileceği gibi, bir düşman saldırısına karşı da koyabilir. Buna ek olarak, gerek tahkimat hatlarında gedik açıldığında belirlenecek buluşma gerekse dağlardaki düşman kanatlarına yapılacak saldırılar konusunda ileri karakol komutanlarına iyi talimat verilirse, saldıran düşmana karşı çok önemli sonuçlar elde edilebilir. Fakat sağ veya sol kanatlarda bunun gibi diğer cepheler de varsa ve bunlarında savunulması gerekiyorsa sorunlar daha değişik bir durum alır. Cephelerin genişlemesine paralel olarak savunma güçlüklerini arttırarak yapılan kalelerden meydana gelen kordon sistemi, o an için daha iyi bir sistem de bulunamayacağından, savunan taraf için tehlikeli olmaya başlar.

Tarih göstermiştir ki, eğer yüksek dağlarla kaplı bir ülke taktik bakımından savunmaya elverişliyse, stratejik bakımdan aynı prensip geçerli olmayabilir. Çünkü dağlık bölgeler birliklerin dağılmasına yol açar. Buna karşı alınacak önlem, bölüklerin hareket yeteneğini artırmak, onları saldırı durumuna geçirmektir.

Mantığında sık sık aksamalar olan General Clausewitz bu tip savaşlarda en güç taraf hareket yeteneğini artırmak olduğundan, savunan birliklerin bundan mümkün olduğu kadar kaçınmasını, aksi halde bölgesel savunmanın üstünlüğünü kaybedebileceklerini iddia eder. O, bir taraftan da pasif savunmanın aktif bir saldırı karşısında er geç çökeceğini ve bu saldırıda inisiyatifin dağlarda, ovalardan daha az uygun olmadığı sonucuna varmaktadır. Bu nokta üzerinde bir şüphe varsa 1799'da İsviçre'deki Messina seferinde bu şüphe dağılır. Bu seferde Napolyon düşmana her fırsatta saldırarak ve Grimsel ve Gothard'ta onu takip ederek başarı sağladı. Napolyon'un 1796'da Tirol'de takip ettiği yol da aynıydı.

Dağlık ülkelerdeki harekat bize, ayrıntılı bir teorinin gerekliliğini gösterir. Bu gibi ülkelerde kahramanlık ve cesaret her türlü kuraldan daha önde gelen bir faktördür. Bütün bu deneyimlerden sonra şunu söylemek gerekir ki, dağlık bölgelerdeki muharebelerde harekatın başlıca hedeflerinden biri de yükseklikti güvenceye almadan önce düşmanın muharebe sistemi olmalıdır. Ve nihayet, iyi hazırlanmış geçici üsler veya vadi şekilleriyle uyumlu olan savunma hatları, bu hatların stratejik ihtiyat tarafından örtülmesi, iyi bir hareket yeteneği ve saldırıya dayalı hareketler bir araya gelince, bir ülkenin en iyi savunma araçlarını oluştururlar. Eğer savaş, insanların kutsal bir nedenden dolayı kendilerini inatla savunduğu bir ulusal savaş niteliğini taşıyorsa, dağlık ülkeler bu amaçla savunmaya en elverişli yerlerdir. O zaman her türlü ilerleme düşmana pahalıya mal olur. Ancak bunda başarılı olmak için en iyi yol halkın düzenli bir kuvvet tarafından desteklenmesidir. Düzenli bir ordu olmadan halk daima yenilmeye mahkûmdur. İlk durumda düşmanın cephe hattını genişletmeye ve onu en iyi sonuç alınacak zayıf noktasından zorlamaya sevk etmek için yapılacak yanıltma harekatından daha önemli işler vardır. Böyle bir durumda, esas sorun düşmanın sayıca üstün olduğu kordonları değil mevzi bakımından güçlü olduğu yerleri yarmaktır. Mevzilerin güçlü olduğu kordonların yarılması bütün hattı

zorlamak demektir. 1805'te Ney tarafından alınan Leutsach ve Sharnitz buna bir örnektir. Burada Ney, otuz bin Avusturyalıya karşı on dört bin kişiyle Insburck üzerine yürümüş ve düşmanı merkezden zorlayarak çeşitli hatlarda geri çekilmeye zorlamıştır. Bu örnek, cesur bir piyade ve yetenekli bir komutanla dağ sıralarının nasıl zorlandığını göstermektedir.

Aynı şekilde I. François Alpleri geçişinde kendisini Suz'da bekleyen orduyu döndürerek Mt Cenis ile Queyras vadisi arasındaki sarp dağları geçmiş zapt edilemez gibi görünen bu engellerin her zaman ele geçirilebileceğini kanıtlamıştır.

Bu tip bir savaşın taktik bakımından güçlülüğünü ve savunmaya olan geniş katkılarını düşünecek olursak, büyük bir gücün hızlı bir manevrayla bir vadiyi geçmek için yığınak yapmasını ve geçebileceği yolların sayısı kadar kollara ayrılmasını kabul edebiliriz. Buna göre böyle bir durum yanılgıların en tehlikelisidir. Bunu kanıtlamak için 1799'daki Fossano Savaşı'nda Championnet[17] kollarının uğradıkları felâketi örnekleyebiliriz. Eğer tehdit edilen cephede beş veya altı tane yol olursa, bunların hepsinin tehdit edilmesi gerekir. Ancak ordunun dağları iki kol halinde geçmesi ve bu kolların yönlerinin ayrı olmaması gerekir. Çünkü durum tam tersi şekilde gelişirse, düşmanın her iki kola ayrı ayrı saldırarak bunları yenme olasılığı ortaya çıkar. Napolyon'un St.Bernard'i geçişi de zekice planlanmıştı. Napolyon burada ordunun büyük bir bölümünü merkezde toplamış ve düşmanın dikkatini dağıtmak ve yürüyüşünü yandan tehdit etmek için Mont Cenis ve Simplon kanatlarına da birer tümen yerleştirmişti.

Dağlık bir ülkeyi işgal etmek düz ülkeyi işgal etmekten daha zordur. Çünkü dağlık ülkelerde büyük orduların yayılması için gerekli muharebe alanları az bulunur ve savaş, birbirini takip eden küçük muharebelerden oluşur. Bu durumda

17. 1762-1800 Fransız Devrim generali

çıkışları düşman tarafından kapanmış dar ve derin bir vadi içinden geçerek bir noktayı ele geçirmek tedbirsizliğine ve ordunun tehlikeye atılmasına neden olabilir. Ordunun, çıkışları birbirinden çok uzak olmayan iki veya üç yan hat aracılığıyla kanatlardan girmesi de mümkündür. Bu yürüyüşlerin orduların vadilerin birleştiği noktada aynı anda buluşacak şekilde planlanmaları gerekir. Düşmanın da vadileri ayıran bütün sırtlardan atılması gerekir. Eğer İsviçre halkında ruh bütünlüğü olursa, bu ülkenin taktik savunması diğer dağlık ülkelerin hepsinden daha kolay olur. Halkın yardımlarıyla da, disiplinli bir kuvvet kendisinden üç kat fazla kuvvete karşı ülkeyi savunabilir.

m. Büyük İstilalar ve Uzak Ülkelere Yapılan Seferler:

Uzaklara yapılan seferler çeşitlidir. Bunlardan ilki, müdahale savaşlarıyla ilgili olanıdır. İkincisi büyük kıta istilalarıdır. Kıta istilaları sırasında dost, tarafsız veya düşman ülkelerden geçilebilir. Üçüncüsü ise karakter bakımından aynı, ancak kısmen denizden kısmen de karadan yapılan istilalardır. Dördüncü istila türü, uzak sömürgeler kurmak, bunları savunma veya bunlara saldırı amaçlarıyla yapılan kıtalararası seferlerdir. Beşinci tür ise mesafesi çok uzak olmayan güçlü ülkelere karşı yapılan savaşlardır.

Büyük mesafelerden dolayı ortaya çıkan bazı değişiklikler bir yana bırakılırsa, bütün istilalardaki harekat, orduları harekat alanına girdikten sonra, savaşlardaki diğer ordularla aynı özellikleri taşır. Başlıca sorun ise uzak mesafelerden ortaya çıkar. Napolyon'un felâketiyle sonuçlanan 1812 seferi uzak istilaların tipik bir örneğidir. Onun, Prens Shwalzenberg[18] ve Reynier'i[19] Bug'da bırakırken Macdonald[20], Ouindot[21] ve Wrede[22]'ye Dwina'yı tutturması, Viktor'a Smolensk'i işgal ettir-

18. 1717-1820 Napolyon'un emrinde çalışmış Avusturyalı sahra mareşali
19. 1717-1814 Fransız generali
20. 1765-1840 İskoç asıllı Fransız mareşali
21. 1767-1847 Fransız mareşali
22. 1767-1838 Bavyera sahra mareşali

mesi ve Augerau'yu Odear ve Vistula arasında bırakması, kendisini üslendirmek için bir komutanın alabileceği hiçbir önlemi ihmal etmediğini göstermektedir. Ancak bu aynı zamanda şunu da göstermektedir ki, büyük seferler, başarıya ulaşmak için yapılan hazırlıkların dev boyutlarından dolayı da başarısızlığa uğrayabilirler. Eğer Napolyon bu seferde hata yaptıysa bunun nedeni diplomatik uyarıları dikkate almamasıdır. Napolyon, Dwina ve Dnieper'de çeşitli birliklerin bir komuta altında birleştirilmemesi, Wilna'da on gün gibi uzun bir zaman kalması, sağ kanadın komutasını buna lâyık olmayan kardeşine vermesi, kendisini, görevine bir Fransız gibi vermeyen Prens Shwarzenberg'e güvenmesi gibi bir başkomutan için affedilmesi mümkün olmayan hatalar yaptı. Ben, Moskova yangını başladıktan sonra Napolyon'un orada kalmakla yapmış olduğu hatadan bahsetmek istemiyorum. Çünkü, felâketten kurtulmak için vakit çok geçti. Çekilme hemen yapılsaydı belki kayıp bu kadar büyük olmayacaktı. O aynı zamanda mesafeyi, güçlükleri, askerlerinin Kremlin kapılarına kadar girmelerinin sakıncalarını dikkate almamakla da suçlanır.

Napolyon'u bu konuda yargılamadan önce onu bu hataları yapmaya iten esas nedenleri bilmemiz gerekir.

Niyetli olmasına rağmen kışı Smolensk'te geçirmek yerine acaba niçin kendi kendini kandırarak orada durmadı? Acaba Rus ordusunu yenmeden önce Smolensk ile Vitebsk arasında kalsaydı daha iyi olmaz mıydı? Şüphesiz şurası gerçek ki, Napolyon Avusturya, Prusya ve İsveç'in uyarılarını göz önünde bulundurmadan Wilna ile Dwina arasında kesin sonuç almayı hesaplamıştır. Rus ordularının cesaretine hayran kalmasına rağmen halkın sahip olduğu enerji ve ruhu fark edememiştir. Bütün bu seferlerin felâketle sonuçlanması şu gerçeği ortaya koymuştur ve başarının sırrına temel olan tek prensip de şudur: **"Size candan dost ve müttefik bir güç bulmadıkça bu tip seferlere kalkışmayınız. Bu güç, harekat alanına iyi bir üs görevi yapabilecek yakınlıkta olmalı, her cins ikmal maddesi buraya depo edilebilmeli, çekilme durumunda**

sığınak görevi yapabilmeli ve karşı saldırı için gerekli araçları da temin edebilmelidir." Derin harekat hatlarının güvenliği ve nihai üslerin tesisi, tehlikeyi azaltmanın askerî araçlarıdır. Bütün bunlara, iyi mesafe tahminleri, engeller, ülkeler ve kısaca hesaplamayı tam yapabilmek ve seferin çok uzaklara yapılması şeklinde başarıda aşırıya kaçmamak gibi önlemler de eklenebilir.

n. Özet:

1. İki harekat üssünün karşılıklı istikametlerinin tanıdığı olanakları en iyi şekilde kullanmayı biliniz.

2. Stratejik alanı genellikle üç bölgeye ayırınız ve bunlardan kendinizi tehlikeye atarak düşmana en ağır darbeyi indirecek olan bölgeyi seçiniz.

3. Harekat hatlarının yerlerini ve yönlerini iyi seçiniz.

Saldırıda, Napolyon'u 1800 ve 1806'da zafere götüren sistemi takip ederseniz daha iyi olur. O zaman Napolyon saldırıyı stratejik cephenin yanlarına yöneltmişti. Napolyon'u 1796, 1809 ve 1814' te zafere götüren saldırıları da cephe merkezinde yaptığı planlar da çok iyi hazırlanmıştı. Bütün bunlar orduların mevzilenme durumuna göre belirlenebilir.

4. İyi bir durum değerlendirmesiyle nihai manevra hatlarını seçiniz. Bu büyük kuvvetlerle hareket edebilecek ve düşman yığınağını veya karşılıklı desteğini önleyecek şekilde yönlendiriniz.

5. Harekat alanının önemli stratejik noktalarını örtmek için bütün mevzileri ve büyük müfrezeleri aynı merkezî sistemle birleştiriniz.

6. Birliklere azami esneklik kazandırınız. Bu esneklik düşman ordularının en zayıf noktalarına en üstün gücün yığınak oluşturması için birlik göstereceği zincirleme manevra ye-

teneğinin çoğaltılması şeklinde olmalıdır. Hızlı ve devamlı bir yürüyüş sistemi, bir ordunun etkisini çoğaltıp aynı zamanda düşmanı da, etkisiz duruma getirir.

Bu tip manevralar orduları zafere götürmekle birlikte, yürüyüşlerin yönleri stratejik karar noktalarına göre belirlendiğinde, etki beş kat artar.

Bir komutanın her zaman bu stratejik noktalardan birini diğerine tercih etme olanağı olmadığından, kuvvetlerini devamlı ve esnek bir şekilde düşmanın tecrit edilmiş kuvvetleri üzerine yığarak ve onları yenerek savaşın hedefinin bir bölümünü ele geçirmesi daha yerinde olur. Ordularını iyi yönlendiren ve onların hareket yeteneğini sürekli kılan ve çevik tutan bir komutan, hem kazanacağı zaferler hem de bunlardan alacağı büyük sonuçlar bakımından kendisini güvende hissedebilir.

VI

TAKTİK KURALLAR VE MUHAREBELER

Muharebeler, orduların ulusal politika ve stratejik sorunlar üzerine verdikleri mücadeleden doğan gerçek çalışmalardır. Strateji, orduları harekat bölgelerinin karar noktalarına yöneltir ve sonuçlarını önceden etkiler.

Taktik ise, cesaret, yetenek ve parayla desteklenerek ordulara zaferler kazandırır.

Büyük taktik, savaşın başlangıcında ve devamında gerekli düzenlemeleri planlama sanatıdır. Strateji gibi, taktik düzenlemelerde de önde gelen prensip, eldeki güçlerin düşman kuvvetlerinin önemli sonuçlar alınacak bölümüne yığılmasıdır.

Bazı otoriteler muharebeleri, savaşın sonucunu belirleyen ana hatlar olarak nitelendirirler. Bu değerlendirme tam olarak doğru sayılamaz. Çünkü ordular önceden düşünülemeyen bazı olaylar dolayısıyla muharebe etmeden stratejik bir harekatla da saf dışı edilebilirler. Kesin ve tam bir zaferin de, büyük stratejik düzenlemeler olmasa bile, aynı sonuçları doğuracağı da bir gerçektir. Ancak her şeyden önce uluslarınki kadar, orduların moralinin de zaferlerin ve kesin sonuçların

alınmasında büyük rolü vardır. Clausewitz'in **"Düşmanı saptırmak için manevra yapmadan tam bir zafere ulaşılmaz"** şeklindeki değerlendirmesi çok hatalıdır. Zama[1] muharebesinde, Anibal[2] birkaç saat içinde yirmi yıllık zafer ve başarılarının silinip gittiğini gördü. Halbuki Scipio'nun[3] mevzilerini değiştirmek aklının ucundan bile geçmemişti. Rivoli'de[4] ise yön değiştiren taraf tamamen yenilgiye uğradı. 1799'da Stokach'daki[5] ve 1805'te Austerlitz'deki[6] manevralar da bunlardan daha başarılı değildi. Ben bu manevranın yanında olmaktansa karşısında olmayı tercih ederim. Çok daha önemli olan konu, manevralan zamanında ve büyük bir beceriyle yapmasını bilmektir. Bunun da ötesinde bir komutan kendi muharebe sistemini ayakta tutarak düşmanınkine hâkim olmak istiyorsa, taktik düzenlemelerden daha çok, stratejik düzenlenmelere önem vermelidir.

Üç çeşit muharebe vardır:

Birincisi savunma: Bu durumdaki ordu gerekli düzenini alarak düşman saldırısını bekler.

İkincisi saldırı: Bir ordunun, mevzilenmiş olan diğerine hücumu.

Üçüncüsü: Yürüyüş halindeki iki ordunun aniden karşılaşması sonucunda yapılan muharebeler. Bunların birleşmesinden oluşan yeni düzenlenmeleri de ayrıca inceleyeceğiz.

a. Savunma Muharebeleri

Bir ordu düşmanın saldırısını beklerken, mevzilenerek bir savunma hattı oluşturur. Bir ordu muharebede, mevzilenme, olarak adlandırılan sisteme tam anlamıyla bağlı kalma-

1. MÖ 202
2. MÖ 247-183 Kartaca komutanı
3. MÖ 237-183 Jül Sezar'dan önce gelen, Roma'nın en ünlü komutanlarından
4. 1779'da Napolyon İtalyanları ve Avusturyalıları yendi.
5. Arşidük Şarl Jourdan'ı yendi.
6. Napolyon Avusturyalılardan ve Ruslardan oluşan bir orduyu yendi.

dan, düşmanı kritik bir noktada beklemeyi uygun görebilir. Bu, daha önceden savunma amacıyla seçilmiş kuvvetli bir nokta olabilir. Böyle bir düzen önemli bir hedefi (Bu bir başkent, büyük bir depo veya çevredeki bir ülkeyi kontrol eden nihai bir hedef olabilir) veya kuşatmayı gizlemek amacıyla da alınabilir.

İki çeşit mevzilenme vardır:

1. Stratejik mevzilenme

2. Taktik mevzilenme

Taktik mevzilenme de çeşitli bölümlere ayrılır. Öncelikle yer alan az veya çok gizlenmeyle ilgili ve düşmanı beklemek için yapılan siperlerdir. Bundan sonra orduların birkaç günlük zaman kazanmak amacıyla toplandıkları güçlü doğal mevziler gelir. Son olarak da, savunma amacıyla önceden seçilen açık mevziler yer alır.

Bu mevzilerde aranan özellikler belirlenen hedefe göre değişir. Bununla birlikte, her zaman hakim olan sarp ve ulaşılması güç yerlere mevzilenme düşüncesi hatalıdır. Bu tip mevziler geçici toplanmalar için uygunsa da, muharebe alanı olarak her zaman iyi sonuçlar vermez. Mevzilerin güçlü olması için tek çare, sarp ve ulaşılması güç yerlerin seçilmesi değildir. Mevziler elde tutulma amaçlarına göre değişikliğe uğrayabilmeli, ordunun esas gücünü oluşturan çeşitli birliklere birçok avantaj sağlamalı ve nihayet düşmanın saldırısını aksatacak engellere sahip olmalıdır. Örneğin, 1810 yılında Albilerde güçlü bir mevziyi tutan Massena'nın esas kuvvetleri, süvari ve topçudan ibaret olsaydı ve üstün piyade gücüne sahip olmasaydı büyük bir hataya düşmüş olurdu. Massena bu kuvvetleri üstün piyade gücü sayesinde başarıyla elinde tuttu. Aynı nedenle birliklerinin ateş gücüne güvenen Wellington da 1815'te Waterloo'da mevzi yerini iyi seçerek yaklaşma istikametlerini ateş altına aldı. Albis'deki mevzilerin stratejik bir özellik taşımalarına karşılık Waterloo'dakiler taktik mevzilerdir.

Taktik mevzileri seçerken aşağıdaki noktalara dikkat etmek yerinde olur:

1. Düşmana, muharebe hattına yaklaşmadan darbe indirebilmek için cepheyle muhabere bağlantısına sahip olmak,
2. Savunmada topçu ateş etkisini çoğaltmak,
3. Dost birliklerin iki yanı arasındaki hareketlerini gizleyerek, en uygun araziyi seçip birliklerin uygun yerlere yığılmalarını sağlamak,
4. Düşman manevralarını iyi gözetlemek,
5. Geri çekilme hattını açık tutmak,
6. Yanları iyice sağlamlaştırarak düşmanın buralara saldırısını önlemek ve onu ön cepheden saldırıya zorlamak.

Savunma durumunda yanlarla birlikte cephenin bazı bölümleri de sağlamlaştırılır. Böylece düşman, merkezden saldırıya zorlanır. Böyle bir durum Malpaquet ve Waterloo'da görüldüğü gibi büyük ölçüde üstünlük sağlar. Bu amaca ulaşmak için büyük engeller gerekmez; bazen en küçük bir arazi arızası bile yeterli olur. Örneğin, küçük bir arazi arızası olan Papelotte çayı, Waterloo Savaşında, General Ney'i, soldan saldırması emredildiği halde, Wellington'un merkezine saldırmaya zorladı.

Böyle bir mevzi savunulurken muharebeye seyirci kalmak yerine, yanların harekete hazır bulundurulması ve gerek duyulduğunda hemen katılmasının sağlanması gereklidir.

Bununla birlikte bütün bu araçların savunan tarafın yükünü hafifletici nitelikte oldukları gerçeğini de kabul etmek gerekir. Savunma durumunda olan bir ordu için en iyi çıkar yol, zamanı gelince saldırmasını bilmektir.

Stratejik harekat incelenirken saldırı ve savunma sistemlerinin tercih olasılıklarının değişmesinden söz etmiştik.

Görmüştük ki özellikle stratejide, inisiyatifi elde bulunduran ordu, kuvvetlerini sevk ve idarede üstünlük sağlar ve düşmana istediği yerde ve anda darbe indirebilir. Savunmadaki ordu ise her yönden saldırı olasılığını bekler ve hareketlerini olası düşman saldırısına göre düzenler. Şu da bilinmelidir ki taktik düzeyde böyle üstünlükler geçerli değildir. Çünkü harekat daha küçük bir arazi parçasını içine alır ve inisiyatifi ele alan taraf hareketlerini düşmandan gizleyemez. Bundan dolayı da, düşman yedek güçlerini kullanarak karşı saldırıya geçebilir. Bunun da ötesinde düşmana doğru ilerleyen tarafın onun hattına varmadan önce çeşitli arazi engellerini aşması, üstünlüğü yitirmesine yol açar. Küçük dere, çalılık, çit, çiftlik evleri ve köyler ister devamlı isterse geçici olarak ele geçirilsin, saldıran tarafın ilerlemesini sınırlar ve zaman kaybına neden olur. Düşman bataryalarının devamlı ateşi ve bu ateş altında ilerleyen askerlerin bir derecedeki zihinsel huzursuzlukları da buna eklenecek olursa, güçlükler büsbütün artar. Bütün bunlardan dolayı taktik harekatta inisiyatifi elde bulundurmaktan dolayı kazanılan üstünlük kaybedilenlerle dengelenir.

Bu gerçeklerden şüphe edilmemekle birlikte önemli tarihi olaylar şunu da gün ışığına çıkartmıştır: Ne kadar sağlam bir savunma sistemine sahip olursa olsun, bir orduya saldırıldığında er geç mevzilerinden sökülüp atılması kaçınılmazdır. Ancak savunan ordu, bu sistemin üstünlüklerinden yararlanmasını bilip de fırsat bulduğu anda karşı saldırıya geçerse, büyük bir olasılıkla çok iyi sonuçlara ulaşır.

b. Saldırı Muharebeleri

Bir ordunun mevzilenmiş olan diğerinin üstüne yürümesine saldırı denir. Stratejik olarak savunmaya çekilmiş bir ordu, genellikle saldırı durumuna, saldırıyı karşılayan ordu da muharebede hücuma geçerek üstünlüğünü sağlayabilir. Tarih bu tip muharebe örnekleriyle doludur.

Hücum eden taraf genellikle, savunana karşı moral üstünlüğe sahip olup, daha zekice davranır.

Bu saldırı kararı verilir verilmez bunun bir düzene göre yapılması planlanır. Buna, muharebenin düzeni, adı verilir. Ekseriya, bir muharebede plansız hücum durumu ortaya çıkabilir. Çünkü düşmanın durumu tam olarak bilinmez. Her muharebede, temel savaş prensiplerini uygulamanın zaferi pekiştirecek bir durum olduğu iyice bilinmelidir. Bundan dolayı planlamalar nihai darbeyi bu hedefe indirecek şekilde yapılmalıdır.

Muharebe alanında hedef, mevzilerin özelliklerine, stratejik hedefin yerine mücadele eden kuvvetlerin düzenine göre belirlenir. Örneğin düşmanın bir kanadının hakim bir arazide mevzilendiğini, bütün hatlarına buradan ulaşılabileceğini ve bu tepenin ele geçmesinin taktik olarak büyük önem taşıdığını varsayalım. Buna rağmen bu tepe ulaşılması çok güç ve stratejik olarak önemsiz bir durumda olabilir.

1853'teki Bautzen Savaşında müttefiklerin sol kanadı Bohemya'nın sarp dağlarında bulunuyordu. Bu sırada Bohemya tarafsız bir bölgeydi. Taktik olarak bu dağların yamaçları nihai hedef gibi görünüyor idiyse de, gerçekte durum bunun tam tersiydi; çünkü, müttefiklerin Reichenbach ve Gorlitz hattından başka çekilecek hatları yoktu. Fransızlar düzlük olan sağ kanadı zorlayacak bu çekilme hattını ele geçirdiler ve müttefikleri dağlara doğru çekilmek zorunda bıraktılar. Sonuçta müttefikler bu dağlarda bütün malzemelerini ve askerlerinin büyük bir bölümünü kaybettiler.

Hedefin tespiti özellikle mücadele eden güçlerin düzenlenmesine bağlıdır. Eğer muharebe hatları gereğinden fazla bölünür ve dağınık düzenlenirse, merkez daima hücuma uğrayacaktır. Hatlar çok sıkışık ve birbirine bağlı olduğunda ise, merkez en kuvvetli noktadır. Çünkü ihtiyat buraya sevk edildiğinde onu yanlardan desteklemek kolay olur. Bu durumda hedef, doğal olarak hattın kanatlarından biri olacaktır. Birliklerimiz sayıca üstünse düşmanın her iki kanadına birden saldırmalı düşman birlikleriyle, sayıca eşit veya onlardan daha az

kişi olmamız durumunda ise sadece bir kanada saldırmalıyız. Bundan dolayı muharebede alınacak bütün düzenler eldeki güçleri en etkili biçimde üç noktadan birine yöneltecek şekilde olmalıdır. Bu hedeflerden, yukarıda söz edilen analizler yapıldıktan sonra başarı olasılığı en güçlü olanını seçmelidir.

Saldırıya dayalı bir muharebenin hedefi, düşman ordusunu tamamen yok etmek değilse, onu yerinden etmek veya hatlarını kesmektir. Düşman ya hattındaki herhangi bir noktadan veya kanadından atılır ve arkasına geçilir veya her iki metot da aynı anda kullanılır. Bu çeşitli hedefleri ele geçirmek için kullanılacak metodun şekline göre bir muharebe düzeni belirlenir.

En azından on iki çeşit muharebe düzeni vardır.

1. Basit ve paralel düzen
2. Savunma ve saldırıyla kullanılan kancalı paralel düzen
3. Bir veya iki kanattan sağlamlaştırılmış düzen
4. Merkezden sağlamlaştırılmış düzen
5. Basit eğri düzen veya yana yapılan saldırılarda kullanılan eğri düzen
6-7. Bir veya iki kanada birden uygulanabilen dikey düzen
8. İçe dönük düzen
9. Dışa dönük düzen
10. Bir veya iki kanada uygulanabilen kademeli düzen
11. Merkeze uygulanabilen kademeli düzen
12. Hem merkeze hem de yana aynı anda saldırıldığında ortaya çıkan düzen.

Bu düzenlerin her biri ya tek başına veya düşman hattı-

nı yaracak olan güçlü bir kolun yapacağı manevrayla birlikte kullanılır. Her birinin iyi taraflarını anlamak için genel temel prensiplerle birlikte bunları uygulamak gereklidir. Örneğin, paralel düzenin hepsinden kötü olduğu hemen anlaşılır.

Çünkü bir hattın diğerine karşı muharebe etmesi taktik bir beceri gerektirmez. Taburun tabura karşı başarı şansı eşittir.

Bu düzenin uygun olduğu sadece bir durum vardır. Bu, büyük stratejik harekatlarda inisiyatifi ele geçiren bir ordunun düşman ulaştırma hatlarına darbe indirerek çekilme hattını kesmesi ve kendininkini örtmesi durumudur.

Muharebe başladığında düşman gerilerine ulaşan ordu, paralel düzeni kullanabilir. Çünkü muharebe başlarken yaptığı son manevranın etkisinden sonra bu ordu, kendisine yol açmak için bütün gücünü düşmanın direncini kırmaya yöneltmiştir.

Yanlara kayan kancalı paralel düzen, genellikle savunmada kullanılır. Saldırıyla birlikte de kullanılabilir; ancak o zaman kanca savunmada olduğu gibi geride değil, öndedir.

Bir kanattan veya merkezden destekli paralel düzen bundan önceki iki düzenden daha kullanışlıdır ve savaşın prensiplerine daha fazla uyum sağlar. Diğer taraftan, her iki kuvvet de eşitse, diğerini takviye için zayıflatılan hattın bir bölümünün, düşman hattına paralel olması durumunda, güvenliği tehlikeye düşer. Küçük kuvvetlerin büyüklere saldırması halinde kullanılacak en iyi düzen, eğri düzendir. Düşman hattının bir noktasına kuvvetleri toplama avantajının yanında, iki önemli avantajı daha vardır. Zayıflayan kanat sadece düşman saldırısından korunmaz, aynı zamanda hattın saldırmayan bölümü yedek olarak mevzide tutulur. Bu ihtiyat gerekmesi durumunda saldıran kanadı destekler. Bu düzeni Tebli Epaminodas[7] Löktra ve Mantincia'da Ispartalılara karşı kazandığı zafer-

7. MÖ 362

ler sırasında kullandı (MÖ 371-362). Buna ikinci bir örnek de Büyük Frederik'in Leuthen Savaşında Avusturyalıları yendiğinde verilmiştir.

Bir veya iki kanatta birden kullanılan dikey düzen, muharebe başlangıcında yapılabilecek taktik manevraların yönünü belirtmek için alınan düzenlerdir. Sonuçta, saldıran ordunun bir tümeni düşman kanadına dik olarak mevzilenir. Ordunun geri kalan bölümü de düşmanı taciz etmek için önden yaklaşır. Bunu da eğri düzenlerden birisi izler. Şekli ne olursa olsun, her iki kanada birden yapılan saldırı büyük üstünlük sağlayabilir. Ancak bu düzen sadece saldıran güçler sayıca üstün olduğunda kullanılmalıdır.

Temel prensip, esas kuvvetlerin hedefe yoğunlaştırılması olduğuna göre, saldıran güçler zayıf olursa, üstün güç karşısında kuvvetlerini bölmekle, bu prensibe aykırı hareket etmiş olurlar.

İçe dönük (konkav) düzen en güzel örneğini Anibal'in Kan Savaşında Romalıları yenmesiyle vermiştir (MÖ 216). Bu düzen, muharebenin seyrine göre gelişirse çok daha iyi sonuçlar verir. Düşman merkeze saldırdığında, merkez geri çekilerek onu bir çember içine alır. Eğer bu düzen, muharebe başlamadan önce alınırsa, düşman merkeze saldırmak yerine kanatlara yönelir. Bu durumda dost kuvvetler yanlarını düşman saldırısına elverişli duruma getirmiş olurlar.

Düşman dışa dönük (konveks) bir düzen almamışsa, içe dönük düzenin kullanılması fazla bir yarar sağlamaz.

Bir ordu merkezin geri çekilmesiyle bölünmüş bir hattı, yarım daire düzenine tercih eder. Bazı yazarlara göre, böyle bir düzenlenme İngilizlerin Crecy ve Agincourt Savaşlarında Fransızlara karşı zafer kazanmasına yol açmıştır.

Şu bilinmelidir ki, bu düzenler hiçbir zaman kalıplaşmış geometrik şekiller olarak anlaşılmamalıdır. Muharebe hatlarının düzenini, kâğıda çizilen bir takım düzgün şekiller veya bir

talimgâh düzeni olarak ele alan bir komutan büyük hataya düşer ve yenilgisi kaçınılmaz olur. Bu hatalar özellikle şimdiki savaşlarda sık sık tekrarlanmaktadır.

XIV. Louis veya II. Frederik devirlerinde muharebe hatlarının düzgün geometrik şekillerle ifade edilmesi mümkündü. Çünkü ordular birbirine çok yakın bir şekilde çadırlı ordugâhlarda konaklarlardı. Böylece kolların geçişi için yolların açılması ve birbirinden eşit uzaklıkta olması için de arazinin temizlenmesi fırsatını elde etmiş olurlardı. Fakat günümüzde ordular çadırsız kaldığından, kolordulara bölünüp de daha büyük hareket yeteneği kazandığından, komutanın görüş alanı dışında verilen emirleri yerine getirecek şekilde düzenlendiklerinden, düşman durumunu incelemek için yeterli zaman olmadığından ve muharebe alanında çok çeşitli silahlar aynı anda kullanıldığından, büyük bir titizlikle, ayrıntılı bir şekilde ortaya konması gereken bütün muharebe düzenleri pratikte geçerli olmaz. Bundan dolayı bu geometrik şekiller tahmini düzenlenmeleri göstermekten başka bir işe yaramazlar.

Eğer her ordu tek bir topluluktan oluşsaydı, bir kişinin komutası altında tek bir ünite olarak hareket etseydi, muharebeleri kazanma sanatı, bir komutanın en iyi düzeni seçerek manevraları önceden planlanmasına indirgenebilirdi. Ancak gerçekler tamamen farklıdır. Muharebe taktiğinde esas güçlük, birçok ünitenin aynı anda harekata katılarak gayretlerinin birleşmesiyle ortaya çıkacak saldırının, zaferin kazanılmasına elverişli bir ortam yaratması olacaktır. Yani asıl güçlük, bu üniteleri nihai bir manevranın yapılması için bir araya getirmek ve bu manevrayı muharebenin asıl planına göre zaferle sonuçlandırmaktır.

Verilen emirlerin tam anlaşılmaması, astları tarafından yerine getirilme şekli, bazılarının uygulanmasında aşırıya kaçma, bazılarında ise eksik uygulama ve bunları takip etmedeki aksaklıklar çeşitli ünitelerin koordineli çalışmalarına engel olur ve rastlantılar hariç bir kolordunun kararlaştırılan yerde

tam zamanında bulunmasını önler. Buradan şu iki gerçek ortaya çıkar:

1. Bir nihai manevra ne kadar basit olursa o kadar başarılı olur.

2. Harekat sırasında değişen durumlara göre yapılan ani manevraların önceden planlananlara göre başarı olasılığı daha fazladır. Burada tek istisna, önceden planlanan manevraların bir önceki stratejik manevrayla ilgili olmaları durumunda, kolların istenilen sonuca ulaşmak için zamanında karşılaştırılan noktada hazır bulunmaları durumudur.

Waterloo ve Bautzen bu duruma iyi birer örnektir. Blücher ve Bulow Frichermont tepelerine ulaştıkları andan itibaren Fransızların yenilgisine hiçbir şey engel olmamıştır. Bundan sonra yapacakları tek şey yenilgiden doğan kayıpların hafifletilmesiydi. Aynı şey Bautzen'de de oldu. Ney Klix'e ulaşır ulaşmaz müttefiklerin 20 Mayıs 1813 gecesinde geri çekilmesi onların ancak hayatlarını kurtarmaya yaradı. Çünkü ayın 21'inde vakit çok geçti. Eğer Ney kendisine tavsiye edilenleri daha iyi uygulasaydı, elde edilecek zafer çok büyük olurdu. Önceden planlanan muharebe düzenlerinin uygulanma güçlüğü yanında, bazen birlikler muharebe olasılığına rağmen, belirli bir hedef olmadan da saldırıya geçebilirler. Bu kararsızlık, genellikle muharebe başlangıcında meydana gelen yeni durumlardan, düşman mevzilenmesi ve planlarına olan ilgisizlikten veya ordunun bir bölümünün muharebe alanına gelmesini beklerken ortaya çıkar. Birçok kimse bunlardan şu sonucu çıkarmaktadır: **"Muharebe düzenlerinin formasyonunu ana sistemlere indirgemek olanaksızdır. Böyle sistemlerin kabul edilmesi muharebenin sonuçlarını etkiler."** Bana göre bu, bütün yukarıda belirtilen durumlara rağmen, hatalı bir muhakeme tarzıdır. Aslında önceden planlanmadan başlayan muharebelerde, başlangıçta ordular birbirine az çok paralel ve bazı noktalarda güçlendirilmiş hatları ellerinde tutacaklardır. Savunan taraf, fırtınanın nereden kopacağını bilmeden, kuvvetlerinin büyük

bir bölümünü fırsat bulduğunda kullanmak üzere yedekte tutacaktır. Aynı şeyleri saldıran taraf da kuvvetlerini zinde tutmak için yapacaktır. Ancak saldırılacak nokta belli olur olmaz kuvvetlerin büyük bir bölümü ya merkeze ya bir kanada veya kanatların her ikisine birden yönlendirilecektir. Alınacak düzen ne olursa olsun, doğal olarak, daha önceden belirttiğimiz düzenlerden birine benzeyecektir. Aynı şey aniden başlayabilecek muharebeler için de geçerlidir. Bundan dolayı bu sistemlerin ve düzenlerin sınıflandırılması ne bir hayal ürünüdür ne de gereksiz bir çabadır. Ancak şunu tekrar belirtmeliyim ki, bir muharebe hattı hiçbir zaman düzgün bir geometrik şekil olamaz. Bu şekiller taktik düzenlemelerin üzerinde çalışılması amacıyla kullanıldığında, bir fikre çeşitli semboller aracılığıyla belirli bir açıklama getirirler. Bu nedenle eğer muharebe düzenlerinin bir kâğıda çizilmesi ve hatların bu taslaktan izlenmesi gereksiz görünüyorsa, bunlar yetenekli bir komutanın kafasında zaten bulunmaktadır ve kâğıda çizilmese de bu komutanın alacağı muharebe düzenleri yukarıda sözedilen düzenlerden birisine benzeyecektir. İster önceden isterse muharebe anında planlanmış olsun, bir komutan muharebenin önemli noktası üzerinde iyi bir sonuca varmak için düzenlerini alırken büyük çaba sarf etmelidir. Bu da sadece düşman muharebe hattının yönünün iyi incelenmesiyle ve bunu önceden kestirebilmek için de stratejik prensiplerin çok iyi bilinmesiyle başarılabilir.

Bundan dolayı, komutan dikkatini gözetleme ve istihbarat üzerinde toplamalı, kuvvetlerinin üçte birini düşman hareketlerini izlemeye ayırmalı, diğer üçte ikisini de, alınması halinde kendisini zafere götürecek hedefe yoğunlaştırılmalıdır.

Bilimsel esaslara göre muharebe etmek için aşağıdaki noktalar göz önünde bulundurulmalıdır:

1. Saldırıya dayalı bir muharebe düzeni her türlü aracı kullanarak düşman mevzilerini zorlamalıdır.

2. Yukarıda belirtilen manevralar kanatlardan birine, her ikisine veya merkeze yöneltilir. Düşman yanlarına yapılacak manevralar onu, yerini ve mevzilerini değiştirmeye zorlar.

3. Yapılan planlamalar saldırı anına kadar düşmandan gizlenirse, başarı olasılığı artar.

4. Merkeze ve kanatlara aynı anda yapılacak bir saldırı, eğer eldeki kuvvetler ayrıca üstün değilse, savaşın temel prensiplerine ters düşer. Bunun tek istisnası diğer noktalarda hattı zayıflatmadan yapılacak güçlü bir saldırıdır.

5. Eğer düzenin amacı, ordunun yarısıyla düşman kanatlarından birine saldırırken, geri kalan bölümünü yedekte bırakarak bunu kademe şeklinde veya tek eğri bir hat halinde düzenlemektir.

6. Çeşitli muharebe düzenleri değiştirilerek tek güç halinde bir hatta toplanır veya bu kuvvetler bir noktaya yoğunlaştırılır.

7. Savunmanın amacı, saldıran birliğin planlarını aksatmak, yaklaşmasını önlemeye çalışmak, güçlü bir yedek bulundurmak, düşmanın hiç ummadığı anda ve yerde karşı saldırıya geçmektir.

8. Düşman ordusunu mevzilerini terk etmeye zorlamanın en iyi metodunu kesinlikle belirtmeye olanak yoktur. Ateş etkisiyle moral gücünün birlikte vereceği bir üstünlüğü içeren bir muharebe düzeni mükemmel olabilir. Yayılan hat ve kol düzeninin birleşiminden oluşan, durumlara göre hareket edebilen birlikler iyi düzenlenmiş olur.

9. Saldırıda esas amaç düşmanı mevzilerinden atmak ve onun bağlantılarını kesmek olduğundan, bu amaca ulaşmak için eldeki bütün güçlerin azami şekilde kullanılması gerekir.

10. Esas güçlerle cepheden saldırarak bir dönüş manevrasını birlikte yapmak, zafer olasılığını bu iki metodu ayrı ayrı

kullanmaktan daha fazla arttırır. Ancak her iki durumda da düşman gücü az da olsa fazla yayılmadan sakınmalıdır.

11. Esas kuvvetlerle düşmanı mevzilerinden atmanın yolları, onun ağır bir topçu ateşiyle dikkatini dağıtmak, süvari hücumlanyla şaşkınlığını çoğaltmak, hafif hücum birlikleriyle ve örtülü bir piyade saldırısıyla birlikte yandan bir süvari hücumu yapmaktır. Zafere ulaşmak için bundan sonra yapılacak iş, ikinci hattı ve yedekleri de yenmektir. Muharebenin bu bölümünde, birinci hattın yenilgisinin moral etkisi ikinci hattın çekilmesine neden olursa, saldıran taraf güç durumda kalır ve birlik komutanının moralinin bozulmasına neden olur.

12. Yukarıdaki durumda şu sonuca ulaşılır.

Saldıran taraf birinci hat birliklerini ikinci hat birlikleriyle bunları da yedek güçlerle desteklemelidir. Topçu ateşi ve süvarinin eşgüdümlü hareketleri düşmanın ikinci hattına son darbenin indirilmesine yardımcı olur. Muharip sınıfların koordineli kullanılması (her seviyede bırakılacak ihtiyat hariç), muharebenin en kritik anında, yetenekli bir komutanın çözebileceği en önemli problem olacaktır.

c. Dönüş Manevraları (Kuşatma ve Çevirme Manevraları)

Prensip olarak düşmana, ordunun bir bölümünün saldırıya uğraması fırsatını veren her türlü yayılma hareketi tehlikelidir. Bundan dolayı bu konuda ortaya kesin bir kural koymak zordur. Bu konuda aşağıdaki talimatları vermek yerinde olur.

Kuvvetlerin büyük bir bölümünü zinde olarak elde tutup, istendiği an harekete hazır bulundurunuz. Bununla birlikte, birlikleri bir arada sıkışık halde tutmayınız. Bu uyarılan göz önünde bulunduran bir komutan her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı demektir. Eğer karşı taraftaki az yetenekli ise ve birliklerine yayılma şeklinde manevralar yaptırıyorsa, biraz daha cesaretli olabilirsiniz.

Kapalı ve bağlantıları tam bir muharebe düzenini benimseyen bir komutan her türlü olağanüstü duruma hazır olur

ve çok az şeyi şansa bırakır. Onun için en önemli şey, düşmanın özelliklerini iyi değerlendirmek ve genel savaş tekniğini iyi bilmektir. Çünkü o, hareketlerini bu bilgilere göre düzenleyecektir. Disiplin ve sayıca üstünlük durumunda karşı tarafın komutanı ve kuvvetleri de aynı durumdaysa manevra yapmak tedbirsizlik olur. Yanlara yapılacak ve kanatları döndürecek olan manevralar, ordunun diğer bölümüyle cepheden yapılanlarla desteklenmelidir. Nihayet düşman muharebe hatlarını kesmek için muharebeden önce yapılan stratejik harekat ve geriden kuşatma, saldıran tarafın çekilme hattının korunması şartıyla, başarı olasılığını artırır ve irtibatlı manevra yapılmasını sağlar.

d. Rastlantı Muharebeleri

Yürüyüş sırasında iki ordunun rastlantıyla karşılaşması muharebenin en etkileyici sahnelerinden birini oluşturur. Muharebelerin çoğunda taraflardan biri, düşmanı önceden planlanmış bir durumda bekler ve yapılan keşfe göre bir saldırıya uğrar. Bunun yanında iki ordu birbirine baskın şeklinde saldırmak için yaklaşır. Her iki ordunun da beklemediği ani bir çatışma olur; çünkü, her ikisi de birbiriyle karşılaşmayı ummadıkları bir yerde rastlaşır. Bir ordu diğerine baskın şeklinde bir saldırı da yapabilir. Buna örnek olarak 1757'de Fransızlara Yedi Yıl Savaşlarında Rosenbach'ta yapılan saldırıyı gösterebiliriz.

Böyle bir durum, bir komutanın olağanüstü hallerde duruma hâkim olma yeteneğini ortaya çıkartır. Bir komutanın yetenek ve kapasitesi fazla olmasa bile cesur, disiplinli ve eğitimli birliklerle muharebeyi kazanmak her zaman mümkündür. Ancak Lutzen[8], Luzzara[9], Eylau[10] ve Abensberg'te[11] zaferle doğuştan yüksek deha sahibi olan, soğukkanlı ve en iyi sevk ve idare yeteneği olan komutanlar sayesinde kazanılmıştır.

---

8. Fransızların müttefikleri yendiği kurtuluş savaşı
9. 1702 İspanya Savaşı
10. Üçüncü İttifak Savaşı
11. Napolyon Avusturyalıları yendi.

Rastlantı sonucu yapılan muharebelerde şans o kadar büyük rol oynar ki bunlarla ilgili kesin kurallar ortaya koymak hiç de kolay değildir. Bununla birlikte, savaşın temel prensiplerine dayanarak hareket edebilecek birçok durumlar ve bunları uygulama şekilleri de vardır. Aniden çıkan bir muharebenin seyri sırasında uygun manevra planlan da yapılabilir.

e. Sürprizler

Ateşli silahlann bulunmasından önce sürprizler şimdikinden daha kolay etkilenirdi. Çünkü topçu ve kılıç sesleri o kadar uzaktan işitilirdi ki orduların yapabileceği sürprizler hemen hemen olanaksız gibiydi.

Sahra hizmetlerindeki ilk görevler ihmal edilmediği ve alarm verecek ileri karakollar olmadığından, varlığı bilinmeyen düşman gizlice ordu içine sızmadığı sürece, sürprizlerle pek karşılaşılmazdı. Yedi Yıl Savaşlan Hokrich'in[12] yaptığı sürprizle tanınır. Sürpriz sadece uyuyan veya güvenliği zayıf olan düşmana karşı yapılan ani bir baskın değildir. Aynı zamanda sürpriz düşmanın bir kanadını kuşatmayı da içerir. Aslında bir orduyu yanıltmak için tek yol, birliklerinin haberi olmadan yapılacak bir baskın değildir. Düşmanı hazırlıksız yakalayabilecek bir hedefe saldırmak da yeterli olur. Düşmanı yanıltabilecek her türlü fırsat kullanılıp, ona üstünlük sağlanmalı ve bu gibi hücumlara karşı koymak için her türlü önlem alınmalıdır. İyi düzenlenmiş bir ordunun talimatlan bunu yapabilmek için kullanılacak her türlü aracı içermelidir.

---

12. 1758 Avusturyalılar Frederik'in komutasındaki Prusyalıları yendi.

VII

STRATEJİK VE TAKTİK HAREKAT

Bir ordunun çıkaracağı müfreze birliklerin, harekatın başarısına olan etkisi o kadar büyüktür ki bunların uygun zamanda çıkarılması ve kuvvetlerinin belirlenmesi, komutanın en büyük sorumluluklarından biridir. Bir savaşta zamanında gönderilen güçlü bir müfreze birliğinin, harekatın tümüne esas kuvvetlerle katılması ne kadar gerekli ise, bu birliklerin planlanmadan gönderilmesi de o kadar tehlikelidir. Büyük Frederik, düşmanın müfreze birlik çıkartmak zorunda bıraktığı bir komutanın, bu birlikler çıktıktan sonra onları yok etme veya yalnız kalan esas birliğe saldırma yeteneğini, en büyük meziyetlerinden biri olarak kabul eder.

Orduların çok sayıda müfreze birliklere bölünmesi, bazen o kadar büyük boyutlara ulaşır ki, bundan kötü sonuçlar çıkaran bazı kişiler bu birliklerin hiç gönderilmemesinin daha iyi olacağına inanırlar. Bir ordunun bir bütün olarak elde kalması şüphesiz daha güvenli ve uygundur. Ancak bazen bu olanaksız ve iyi bir sonucun elde edilmesi için uygun olmayabilir. Bu durumda asıl nokta, mümkün olduğu kadar az birlik göndermektir.

Müfreze birliklerin çeşitleri vardır:

1. Ordunun harekat bölgesinden belirli ve mesafesi az veya çok önemli olan yanıltmaları yapmak için bütün birlikler ayrılıp gönderilebilir.

2. Harekat bölgesinin önemli noktalarını elde tutmak, kuşatmak, ikincil bir üssü güvence altına almak, tehdit edilen harekat hatlarını korumak amacıyla büyük müfrezeler gönderilebilir.

3. Bazen harekat cephesinde düşmana karşı asıl kuvvetlerle iş birliği yapmak için büyük müfrezeler ayrılabilir.

4. Bazen ele geçirildiğinde, harekatın sonucuna büyük etkisi olacak bazı uzak noktalara küçük müfreze birlikler gönderilebilir.

Ana harekat bölgesinden uzakta, harekat alanının uçlarında yapılan ikincil harekatın başarısının, savaşın kaderini belirleyeceği fikri çok yanlıştır. Bu ikincil harekatlar yararlı olup, iki durum, bunun dışında kalır. Bunun müfreze birliklerin harekat alanından uzak olmalarından dolayı uygun bir şekilde görev yapamamaları, ikincisi de gönderildikleri çevredeki sivil halkın desteğini kazanamamaları durumudur. Bu ikinci durum, askerî olmaktan çok politik konulara girer. Buna birkaç örnek vermek iyi olur.

1805'te Napolyon Napoli ve Hannover'i işgal ediyordu. Müttefikler onu bir Anglo-Rus ordusuyla İtalya'dan atmaya niyetliydiler. İngiliz, Rus ve İsveç birliklerinden meydana gelen altmış bin kişilik bir ordu bu birbirinden uzak iki bölgeden Napolyon'u atmak için tahsis edilmişti. Müttefik birlikleri bu iki noktaya yığınak yaparken Napolyon, Napoli ve Hannover'in boşaltılmasını emretti. Saint Cyr Friol'daki Massena kavşağını tuttu. Bernadotte de Hannover'i terk ederek Ulm ve Austerlitz'deki harekata katılmak üzere harekete geçti. Bu şaşırtıcı

başarılardan sonra Napolyon, Napoli ve Hannover'i geri almakta güçlük çekmedi. Bu, kuvvetleri ayırmanın neden olduğu başarısızlığın tipik bir örneğidir.

1793'teki savaşlarda eğer müttefikler La Vendee'e yirmi bin asker gönderseydi bu Tonlon, Rhine ve Belçika'da boşuna savaşan kuvvetlerin arttırılmasından daha çok işe yarardı. Bu da kuvvetleri bölmenin kötü bir örneğini gösterir.

Aşağıdaki durumlarda hareket yeteneği fazla olan geçici müfrezeler oluşturulur:

1. Düşmanı geri çekilmeye veya harekat hatlarını örtmeye zorlamak ve kendi harekat hatlarımızı örtmek için,
2. Herhangi bir düşman birliğinin yolunu kesmek ve esas birlikleriyle birleşmesini önlemek veya kendi takviye birliklerimizin ilerlemesini kolaylaştırmak için,
3. Düşman kuvvetlerinin büyük bir bölümünü mevzide tutarken diğer bölümüne darbe indirmek için,
4. Bir kuşatmanın devam etmesi, stratejik bir harekatın başarıya ulaşması amacıyla savaş gereçleri ve diğer ikmal maddelerini taşıyan büyük konvoyların korunması için,
5. Herhangi bir istikamete yapacağımız harekatı kolaylaştırmak amacıyla düşmanın dikkatini başka tarafa çekerek, onu o yöne sevk etmek için,
6. Saldırı veya savunma amacıyla bir veya birkaç tahkimatı kuşatma altına almak ve gizlemek için,
7. Geri çekilen düşmanın muharebe bağlantısında önemli olan bir noktayı elde etmek için.

Yukarıdaki harekat tiplerine girişme gereği ne kadar acil olursa olsun, bunların birer ikincil harekat niteliği taşıdıkları akıldan çıkarılmamalıdır.

Asıl konu nihai hedeflerde başarılı olmaktır. Bundan dolayı müfreze birliklerin çoğaltılmasından kaçınmalıdır. Orduların bir arada tutulmadıkları için yok edildikleri de hatırdan çıkarılmamalıdır.

a. Nehir Geçişleri

Üzerinde bir köprü bulunan veya kolayca kurulabilen küçük bir nehrin geçilmesi stratejik ve taktik bakımdan büyük bir sorun oluşturmaz. Ancak Rhine, Po, Elbe, Eder, Vistula, Inn ve Ticinie gibi büyük nehirlerin geçilmesi incelenmeye değer harekatlardır.

Askerî köprülerin kurulması, askerlik biliminin özel bir dalı olup, istihkam hizmetini gerektiren bir konudur. Bu bakımdan ben bu konuyu bir nehrin geçilmesinden çok, bir mevziye saldırı veya bir manevra olarak ele alırım.

Bir nehrin geçilmesi başlı başına bir taktik harekattır. Ancak geçiş noktasının belirlenmesi, savaş alanında yapılan bütün harekatlarla önemli ölçüde bağlantılı olabilir. Uygun geçiş noktasının belirlenmesi kolaydır. Burada şunu önemle hatırlatmak yerinde olur. Diğer harekat şekillerinde olduğu gibi bir nehrin geçilişinde de devamlı, coğrafik izafi ve nihai hedefler vardır ve bunlar düşman kuvvetlerinin dağılımına bağlıdır.

Eğer belirlenen hedef stratejikse ve taktik üstünlükleri bünyesinde topluyorsa bundan daha iyisi olamaz. Ancak hedefe ulaşmak için çok güç engellerin aşılması gerekiyorsa, başka bir tane seçilmeli ve yenisi seçilirken de hareket yönünün gerçek stratejik yönle azami derecede çakışmasına özen gösterilmelidir.

Geçiş noktasının belirlenmesinde etkili olan faktörlerden ayrı olarak, noktanın yeriyle ilgili önemli bir konu daha vardır. Nehir geçildikten sonra en iyi durum, ordunun harekat cephesini ve muharebe hattını nehre dik olarak almasıdır.

Böylece ordu ilk yürüyüşlerinde çeşitli birliklere bölünerek ayrı hatlar izlemek zorunda kalmaz. Bu, aynı zamanda orduyu, nehri gerisine alarak savaşma tehlikesinden de kurtarır (Napolyon'un Essling Savaşında olduğu gibi).

1. Düşmanı, nehrin geçiş noktası hakkında yanıltmak ve böylece bu noktaya kuvvet yığmasını önlenmek gerekir. Stratejik gösterişlerle birlikte sahte saldırılar da yaparak, düşmanın dikkati ve araçları bölünmelidir.

2. Köprü yapımı, düşmanın muhtemel engellenme olasılığına karşı, kayıklarla gönderilecek birliklerce korunmalıdır. Bu birlikler civardaki köy, orman ve diğer engelleri derhal ele geçirmelidir.

3. Nehrin öbür kıyısı, düşman topçusunun köprü yapımı sırasında herhangi bir ateşine karşı, topçu ateşiyle desteklenmelidir.

4. Nehrin düşman yakasına yakın bir yerde bir büyük adanın bulunması, köprü yapımını ve birliklerin kayıkla geçişini büyük ölçüde kolaylaştırır. Aynı şekilde geçiş noktasının yanındaki büyük nehre dökülen küçük bir nehir, kayıkları ve köprü için gerekli malzemeleri toplamak ve gizlemek için çok uygun bir yerdir.

5. Nehirlerin dönemeç yaptığı yerlere mevzilenmek daha iyidir. Çünkü saldıran tarafın topçu bataryalan birliklerin kayıklarla çıkartma yapacağı ve köprünün öbür ucunun bulunduğu noktaların önünü ateş etkisine alır ve geçişe engel olmak isteyen düşmanı önden ve yandan kuşatma olanağı sağlar.

6. Nehrin her iki yakası da ulaşım bakımından elverişli olmalıdır.

Böylece, ordu her iki yakanın da önünde ve yanında bağlantı olanağı bulur. Bundan dolayı nehir kıyılarının dik ve sarp olduğu noktalardan geçiş yapmaktan kaçınmalıdır. Geçişi olumlu etkileyen kuralların karşıtı buna engel olanlardır.

Bundan dolayı savunmada alınacak önlemler de yukarıdakilerin karşıtı olanlardır. Önemli olan nokta, nehir yatağının hafif birliklerce gözetlenmesi ve her noktada savunmaya teşebbüs edilmemesidir. Düşman birliklerinin bir bölümü geçmeyi başarsa bile, esas olan şey, kuvvetleri tehdit edilen önemli noktalara yığmaktır.

Nehir geçildikten sonra karşılaşılan en önemli güçlük, köprüyü, ordunun hareket yeteneğini aksatmadan, düşmanın tahrip girişimlerine karşı savunmaktır.

b. Geri Çekilme ve Takipler

Savaşın en zor harekatları şüphesiz geri çekilmelerdir. Bu konuda Prens de Ligne şöyle demiştir: **"Bir ordunun geri çekilmeyi nasıl başardığını hayal bile edemiyorum."** Kaybedilmiş bir muharebeden sonra bir ordunun fizik ve moral durumunu, düzenini korumadaki gücünü, bozulmanın neden olacağı felâketleri düşünecek olursak, en deneyimli komutanların bile neden böyle bir harekata girişmeyi göze alamadıklarını anlarız.

Önerilecek çekilme metotları ne olacaktır? Muharebe bütün tehlikeler göze alınarak karanlığa kadar devam edecek ve birlikler karanlık basınca mı çekilecektir? Yoksa son ana kadar bekleyip de düşman kuvvetlerine güçlü bir şekilde karşı koyarak mı çekilmek gerekir? Bütün gece yürüyüş yaptıktan sonra mı düşmana karşı koymalı yoksa biraz yürüyüşten sonra mı muharebeye devam etmelidir? Bu metotlardan her biri bazı durumlarda etkili olurlarsa da, diğerlerinde bir ordunun yok edilmesine neden olabilirler. Savaş teorisinin açıklığa kavuşmayan yönlerinden biri de çekilmelerle ilgili bölümdür.

Karanlık basana kadar bütün gücünüzle muharebe etmeye kararlıysanız bunun sonucu acı bir yenilgi olabilir. Karanlık bastıktan ve hiçbir şey tam olarak gözükmedikten sonra çekilmeye karar verirseniz ordunun disiplin ve düzenini na-

sıl sağlarsınız? Diğer taraftan, muharebe alanı öğleyin terk edilir de elde tutulmak için hiçbir güç sarf edilmezse, düşmanın tam muharebeden vazgeçeceği sırada siz de aynı şeyi yaparsanız. Eğer birlikleriniz bunun farkına varırlarsa onların güvenini kaybedebilirsiniz. Bunun da ötesinde, saldıran düşman karşısında öğle vakti geri çekilirken bunun bir bozgun olmadığını da söyleyebilirsiniz.

Nedenlerine göre çekilme çeşitleri vardır. Bir komutan birliklerini kendi doğrultusunda, düşmanı mevzilenmeye zorlamak için geri çekebilir. Bu bir çekilmeden ziyade tedbirli bir manevradır. Napolyon'un 1805'te Wischan'dan Brunn'a doğru müttefikleri arzu ettiği muharebe alanına sürüklemek için yaptığı çekilme böyleydi. Wellington da on yıl sonra Quatre-Bras'tan Waterloo'ya bu amaçla çekilmişti.

Bir komutan savunmada düşman tarafından tehdit edilen bir noktanın takviye edilmesi için çekilebilir. Bu nokta yanlarda veya çekilme hattında olabilir. Bir ordu depolarından belli bir uzaklıkta yürürken ikmal yerine yakınlaşmak amacıyla geri çekilebilir. Nihayet, muharebeyi kaybeden bir ordu çekilmek zorunda kalır. Çekilmeye etkili olan faktörler sadece bunlar değildir. Onların özellikleri ülkeye, katedilecek mesafeye ve aşılacak engellere bağlıdır. Çekilmeler özellikle düşman ülkesinde çok tehlikeli olurlar. Çünkü orduların kendi ülkelerine ve harekat üslerine olan uzaklıkları çekilmeyi çok güç ve ıstıraplı bir duruma sokar.

Çekilme için beş türlü düzenleme vardır:

1. Tek yolda bir bütün halinde yürümek,
2. Orduyu iki veya üç kolorduya bölerek karışıklığı önlemek için bunları birbirinden birer günlük uzaklıkla yürütmek,
3. Tek cephede paralel birkaç yoldan yürüyerek ortak bir noktaya varmak,

4. Bir noktada birleşen yollardan yürümek,

5. Muhtelif yönlere dağılan yollardan yürümek.

Geri güvenliği için önereceğim tek şey, bunun iyi hazırlanmış yedek süvari birliğiyle desteklenmesidir. Bu tip bir tertiplenme bütün çekilmeler için geçerliyse de, bu harekatların stratejik yönüyle hiçbir ilişkisi yoktur.

Düzenini iyi almış, gerekli desteği aldıktan sonra savaşmaya niyetli ve gerekli stratejik mevzilere girmiş her ordu birinci metodu tercih eder. Bu metot ordunun bütünlüğünü ve her an muharebeye hazır olmasını sağlar. Çünkü kol başlan istendiği anda durdurularak birlikler gelir gelmez hemen gerekli düzeni aldırmak mümkündür. Bu metodu uygulayan bir ordu sadece tek bir yola bağımlı kalmamalı, eğer varsa yakındaki ikincil yollardan da yararlanarak yürüyüşünü hızlandırmalıdır.

1812'de Napolyon, Smolensk'ten çekilirken ikinci metodu kullandı ve ordusunu birkaç parçaya bölerek yürüyüşe soktu. O, büyük bir hata yaptı. Çünkü düşman arkadan gelmiyor, yandan geliyor ve onu birbirinden ayrılmış Fransız kolordulanna dikey bir duruma sokuyordu.

Birçok komutan duruş zaman ve şekilleri hakkında ayrıntılı emir vermezler. Geri çekilirken büyük bozulmalar, askerlerin biraz yorulunca hemen dinlenme isteklerinden doğar.

Ordu ne kadar büyük olursa ve ne kadar bütünlük halinde yürürse hareket ve duruş saatlerini planlamak da o kadar önem kazanır. Bu, özellikle gece yürüyüşlerinde çok önemlidir. Bir kolun zamansız durması büyük düzensizliklere yol açar.

Üçüncü metot, yollar birbirine yeteri kadar yakın olduğundan etkinlik kazanır. Eğer çekilme emri verildiğinde, birlikler birbirinden çok uzaktaysa dördüncü metot çok faydalıdır. Bu durumda yapılacak en iyi iş kuvvetleri birleştirmektir.

Beşinci metot, dağılan hatlar metodudur. Ben bu metoda Bulow'[1]a atıfta bulunarak, eserlerimin ilk baskısında karşı çıkmıştım. Çünkü onun sisteminin gerek konusuyla gerekse amacıyla ilgili düşüncelerimde yanılgıya düşmediğimi zannediyorum. Bulow'un tarifinden şöyle bir sonuca vardım:

Belirli bir mevziden geri çekilen bir ordu, parçalara ayrılarak ve ayrı yolları takip ederek düşman karşısında iki amaçla geri çekilir. Bunlardan birisi daha hızlı hareket ederek düşman takibinden kurtulmak, ikincisi de düşmanın yanlarını ve muharebe hatlarını tehdit ederek yürüyüşünü engellemektir. Ben bu sistemi çok hatalı buldum. Çünkü yenilmiş bir ordu zaten çok zayıf düşmüş demektir. Bunun üzerine bir de güçlerini bölerse zafer kazanmış düşman karşısında tamamen perişan olur. Çekilen bir ordu gerek fiziksel gerekse moral bakımından bir çöküntü içindedir. Çünkü çekilme, sayıca azlığın yanında, geriye doğru yapılan bir manevradır. Böyle bir ordu nasıl olur da kuvvetlerini bölebilir? Birbirlerini desteklemek koşuluyla birkaç kol halinde çekilmekte bir sakınca görmüyorum. Böyle bir çekilme hareket yeteneğini artırır. Benim itirazım, dağılan hatlar şeklinde yapılan çekilmeleredir. Altmış bin kişilik bir ordunun önünden kırk bin kişilik bir ordunun çekildiğini düşünelim. Eğer ikincisi, kuvvetlerini her biri onar bin kişilik dört tümene bölerse, düşman da kuvvetlerini otuzar bin kişilik iki bölüme ayırarak bir manevra yapabilir. Bu durumda, düşman onar bin kişilik dört tümeni ayrı ayrı yok etme olanağına sahip olur. Böyle bir felâketten kurtulmanın tek yolu da kuvvetleri dağıtmak değil, birleştirmektir. Savunduğum tezi şu deneyimlerden alınan derslerle pekiştirmek isterim.

Fransızların İtalya'daki ordularının önde gelen tümenleri Wurmser[2] tarafından geri püskürtüldüğünde, Napolyon bunları Roverbella'da bir araya topladı. Elinde kırk bin kişilik bir güç olmasına rağmen, altmış bin kişilik bir orduyu yendi. Çün-

1. Baron Dietrich von Bulow, Prusyalı askeri yazar.
2. Avusturyalı sahra mareşali 1724-1797

kü yalıtılmış düşman güçlerini ayrı ayrı bozguna uğrattı. Eğer dağılarak çekilseydi zafer kazanmak şöyle dursun büyük bir yenilgiye uğrayacaktı. Wurmser çekilirken kuvvetlerini dağıttı ve her iki kanadını da savunma hattının yanlarına çekti. Sonuçta, sağ tarafını Trollere dayamasına rağmen Trent'te yenildi. Sonra Napolyon geriden sol kanada hücum ederek Bassono ve Manita'da bu kanadı da yok etti.

Harekatın genel seyri ne olursa olsun bir ordu geri çekilirken kesinlikle takip edilir.

Bir geri çekilme harekatı ne kadar iyi uygulanırsa uygulansın yine de takip eden düşmana bir üstünlük sağlar. Özellikle bir yenilgiyi izleyen ikmal ve takviyeye olan mesafe çok uzaksa, çekilmenin güçlükleri daha da artar ve bu da takip eden düşmanın üstünlüğünün artmasına neden olur.

Takip harekatının çevikliği, komutanların karakterine ve orduların fizik ve moral güçlerine bağlıdır. Takiplerin bütün durumları için kesin kurallar koymak zordur. Fakat aşağıdaki noktaları da hatırlatmak yerinde olur:

1. Takip harekatını çekilen düşmanın yanlarına yöneltmek daha yerinde olur. Özellikle düşmanın, harekat hatlarına dikey veya çapraz olarak girilirse etkinlik daha da artar. Düşmanın etrafından dolaşırken çok geniş kavis çizilirse, onu tamamen gözden kaybetme olasılığı vardır.

2. Takip harekatları mümkün olduğu kadar çevik yapılmalıdır. Bu, özellikle kazanılan bir muharebenin ardından büyük önem taşır. Çünkü morali bozulmuş bir ordu iyi takip edilirse tamamen bozguna uğratılabilir.

3. Düşmanın ülkeyi terk etmesine göz yummak ona altından bir köprü kurmaktır. Eski Roma'da şöyle bir söz vardır: **"Sayıca az olan ordunuzla düşman üzerinde beklenmeyen bir başarı elde ederseniz; ancak o zaman düşmanı takip etmemeniz yerinde olur."**

Başarılı bir çekilme harekatının en iyi yollarından biri subay ve erleri, önden olduğu kadar geriden gelen düşmana da aynı güçle direnilebileceğine inandırmaktır. Birlikleri kurtarmanın en iyi yolu da, çekilme sırasında disiplin ve düzenin bozulmamasıdır. Her zaman olduğu gibi sıkı disiplin düzeninin korunması için en iyi yoldur. Ancak özellikle geri çekilmelerde bunun özel bir yeri vardır. Disiplini güçlü tutmak için ordunun erzağı sağlanmalı ve yiyecek aramak için dağılmaları önlenmelidir.

Geri çekilme sırasında bir nehir geçilirken harekatın seyri çok ilginç bir durum alır. Eğer nehir darsa ve üzerinde de sabit bir köprü varsa, harekat sadece bir geçitten oluşur.

Eğer nehir genişse ve üzerine bir panel köprü kurmak gerekiyorsa harekatın durumu çok hassaslaşır. Alınacak önlemlerden en önemlisi parklan ileriye alarak ordunun geçeceği yolun dışında bulunmalarını sağlamaktır. Bu amaçla, ordunun nehre yanın günlük yürüyüş mesafesinde durması daha iyi olur. Geri güvenlik birliklerinin arazi ve güçlerinin durumuna göre normal mesafeden daha uzakta bulunması gerekir.

Nehrin geçilmesi, düşmanın kolu geriden zorlaması ve nehrin kenarlarına hâkim olması durumlarında daha da güçleşir. Beresina'nın 1812'de Fransızlar tarafından başarılı bir şekilde geçilmesi bu tip harekatın en güzel örneğidir. Hiçbir ordu böyle umutsuz bir durumdan bu kadar büyük başarıyla çıkmamıştır.

Ortaya çıkan kurallar şöyle sıralanabilir:

1. Orduyu nehir kenarına birdenbire yığmak,
2. Geçiş noktası hakkında düşmanı yanıltmak,
3. Birliklerin birisi tamamen nehri geçmeden diğerini yığmamak.

c. Çıkarma Harekatı

Bu çok az uygulanan bir harekat tipi olup, hazırlıklı bir düşman karşısında yapılacak en zor harekatlardan biridir.

Barutun icadından önce taşımalar savaş gemileriyle yapılırdı. Bunlar kürekle giden hafif gemiler olup, sahil şeridini izleyerek yol alırlardı. Bunların sayıları, taşıyacakları birliklerin sayılarına göre ayarlanırdı. Şiddetli fırtına tehlikesi bir tarafa, donanmalann harekatının planlanması da kara ordularınınki kadar kesinlik arz ederdi.

Barutun icadının etkisiyle donanmalarda pek çok değişiklik oldu. Günümüzün yüz adet topla donatılmış üç güverteli dev gemileri karşısında taşımacılık o duruma geldi ki bir ordunun denizlere hakim olan sayısız savaş gemisi desteği ile karaya çıkması ancak mümkün olabilmektedir.

Napolyon'un İngiltere'ye karşı 1803 yılında çıkartmayı tasarladığı donanma dışında, tarihte en büyük donanma barutun icadından sonra II. Philippe'in kurduğu armadadır. Diğer deniz seferleri bunlar kadar büyük ve önemli değildir.

Eğer Napolyon'un 160 bin kişiyi Boulogne'dan İngiltere'ye çıkarma düşüncesi doğruysa, bizim büyük kuvvetlerle yapılacak çıkarmaların doğuracağı sorunları düşünmemizin zamanı gelmiştir. Maalesef onun bu girişimindeki başarısızlığı, bizi bu sorunun cevabını vermede karanlığa itmiştir.

Bu büyük seferin yapılmaması gelecek nesiller için bir kayıptır. Eğer yapılsaydı şüphesiz birçok insan ölecekti; ancak, gelecek nesillere de bu tip çıkarmalardan ortaya atılacak prensipler büyük bir miras olarak geçecekti.

1803 ve 1805 yılları arasında Fransa kıyılarında İngiltere'ye çıkarma amacıyla yapılan hazırlıkların incelenmesini, gelecek nesillerin genç subay ve devlet adamlanna öneririm.

Boulogne'dan İngiltere'ye yapılması tasarlanan bu büyük çıkarmanın başarıldığını varsayarsak, acaba bu tip sefer-

ler daha uzak mesafelere yapılsaydı sonuç ne olurdu? Bu küçük ve çok sayıdaki gemiler açık denizlerde nasıl yol alırlardı? Bir de bu gemilerin taşıyacağı ikmal maddeleri, araç-gereç ve içecek suyu hesaba katarsak, yapılacak işin ne kadar dev boyutlara ulaşabileceğini anlarız.

Bu tip harekatlarda kesin kurallar ortaya koymak çok güçtür. Benim önerilerim, çıkarma noktası hakkında düşmanı yanıltmak, gemilerin güvenle yanaşabilecekleri bir bölge seçmek, birliklerin toplu olarak çıkmasını sağlamak, harekata çeviklik kazandırmak, birliklerin karaya çıkarken ilerlemesini örtecek güçlü bir nokta seçmek topçunun bir bölümünü hemen karaya çıkarmak ve çıkan birliklere güven hissi vermek ve onları korumaktır.

Bu tip bir harekatta karşılaşılacak en büyük güçlüklerden birisi de gemilerin sahile yanaşamamalarından dolayı, askerlerin karaya küçük kayıklarla çıkmak zorunda kalmaları ve düşmana üstünlük kazandırmalarıdır. Eğer bu sırada deniz dalgalıysa, karaya çıkacak birlikler daha büyük tehlikelerle karşılaşır. Kayıklara binmiş, dalgalar tarafından sallanan ve deniz tutmuş bir birlik, çıktıktan sonra silahlarını nasıl kullanabilir?

Savunan tarafa ise önerilerim şunlardır: Sahilde her noktayı örtmek için kuvvetlerinizi bölmeyin. Bütün sahili topçu bataryaları ve taburlarla örtmek olanaksızdır. Büyük tesislerin olduğu yerlere yaklaşma istikametleri kapatılmalıdır. Düşmanın çıkarma yaptığı yeri haber vermek için gerekli sinyal sistemi kurulmalı ve köprü başı kurmasını önlemek için de bütün kuvvetler buraya yığılmalıdır.

Sahillerin coğrafi yapılarının çıkarma üzerinde oynadıkları rol büyüktür. Bazı ülkelerin kıyıları çok sarp olup, çok az yerleri gemilerin yanaşıp çıkarma yapmalarına elverişlidir. Buralar savunan birliklerce devamlı gözetlenirse çıkarma daha zorlaşır.

Nihayet çıkarmalarla ilgili belirtilmesi gereken bir stratejik düşünce de şudur: Ordunun büyük bir kısmını düşmanla deniz arasına sokmama prensibi, burada tersine, çıkarma yapan bir ordunun büyük bir bölümünü sahille bağlantı kurmak için ayırması şeklinde uygulanmalıdır.

Çünkü hat gerektiğinde geri çekilme üssü gerektiğinde de ikmal üssü olarak kullanılacaktır. Aynı nedenle ilk dikkat edilecek şey de tahkimatlı bir limanın veya demir atmaya uygun bir kara uzantısının ele geçirilmesidir. Bu uzantı gerektiğinde tahkimatla güçlendirilerek geri çekilme durumunda birlikleri en az kayıpla gemilere bindirme olanağı sağlar.

VIII

LOJİSTİK VE ORDULARA MANEVRA YAPTIRMA SANATI

Lojistik ayrıntılı bir bilim dalı mıdır? Savaş sanatının en önemli bölümlerinden birini oluşturan genel bir bilim midir? Yoksa karargâh çalışmalarının çeşitli bölümlerinin bir arada planlanıp yürütülmesi için kullanılan bir terim midir?

Lojistik kelimesi **"major general des logis"** yani **"birlikleri yerleştirip konaklamalarını sağlayan, kolların yürüyüş istikametini belirleyen ve onları arazide bir yere yerleştiren subay"** anlamına gelir.

O halde lojistik oldukça sınırlı bir kavramdır. Kamplar olmadan savaşıldığı zamanlarda, orduların hareketi daha karmaşık ve karargâh subaylarının görevleri de daha çok olurdu. Kurmay başkanı komutanın emirlerini harekat alanının en uzak noktalarına kadar ulaştırmaya çalışır ve ona, harekat planlarını yapması için gerekli dokümanları sağlardı: Kurmay başkanı planların yapılmasında emirlerin ast kademelere ulaştırılmasında ve onlara açıklanmasında, emirlerin takibinde komutana yardımcı olurdu. İyi bir kurmay başkanı olmak için bir askerin savaş sanatının çeşitli dallarını bilmesi gerekirdi. Eğer lojistik terimi bütün bunları içeriyorsa, askerî otoritelerce ya-

zılmış ciltlerle kitap bile bunun ne olduğunu tam anlamıyla açıklayamaz. Çünkü bu anlamda lojistik bütün askerî bilgilerin uygulanması demektir. Eğer eski lojistik terimi yürüyüşlerin ayrıntıları, kamplar ve karargâh subaylarının görevleriyle ilgiliyse, bu lojistiğin karargâh subaylarının aşağı yukarı bütün görevlerini içermesi demektir.

Bu durumda, lojistik, sadece karargâh subayının değil aynı zamanda başkomutanların da görevlerini bünyesinde toplar.

Bunu kanıtlamak için orduların hareketiyle ilgili önemli noktaları belirtmek yerinde olur:

1. Ordunun hareketi için gerekli bütün malzemenin hazırlanması yani seferberliğin başlaması, ordunun toplanması için emir ve talimatların yayımlanması ve ordunun harekat alanına sevk edilmesi.

2. Başkomutanın emirlerinin çeşitli seferler için yayımlanması.

3. İstihkâm ve topçu komutanlarıyla depoların ve tahkimatların korunması için gerekli koordinenin yapılması.

4. Her tür keşfin düzenlenip yönetilmesi ve düşman mevzilenmesi ve hareketi hakkında gerekli bilgilerin casuslar kullanarak elde edilmesi.

5. Komutan tarafından emredilen her türlü hareketin yapılması için gerekli önlemlerin alınması, yürüyüş kollarının düzeni ve bağlantıları. Yürüyüş kolaylık ve güvenliğinin düzenlenmesi.

6. İleri, yan ve geri birliklerin güvenliğinin sağlanması için gerekli müfrezelerin çıkartılması ve bunlara ait talimatların hazırlanması.

7. Birliklerin düşman karşısında sevk ve idaresi için gerekli talimatın ast komutanlara ulaştırılması.

8. Düşmana gerekli saldırıyı yapmak için ileri karakol ve diğer müfreze birliklerin toplanma yerinin belirlenmesi.

9. Trenle taşınacak her türlü mühimmat ve ikmal maddelerinin yüklenmesi ve bunların gözetim altında tutulması. Taşıma sırasında birliklerin hareket yeteneklerinin aksatılmaması. Taşınan ikmal maddelerinin korunması için gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması.

10. İkmal maddelerinin aracısız yerine ulaştırılması ve bunun için her türlü ulaşım aracının sağlanarak ve bunların kullanılmalarının planlanması.

11. Kampların kurulmasına nezaret edilmesi ve güvenlik talimatının hazırlanması.

12. Harekat hatlarının kurulması ve düzenlenmesi. İkmal ve muharebe hatlarının oluşturulması. Ordunun gerisinde teşkilat kurabilecek subayların görevlendirilmesi, müfreze ve konvoyların güvenliğinin ve ordunun üsle olan bağlantısının sağlanması.

13. Hasta ve yaralılar için seyyar hastanelerin ve tamirhanelerin kurulması ve bunların güvenliğinin sağlanması.

14. Geri ve yanlardaki müfrezelerin kayıtlarının düzenli tutulması, görevleri biter bitmez esas birliklere dönmelerinin sağlanması, stratejik ihtiyatın oluşturulması.

15. Ordu ile harekat üssü arasında dağılmış olan müfreze birliklerin toplanma noktalarının belirlenmesi.

16. Kuşatma durumunda siperlerdeki birliklerin düzenlenmesi ve kontrol edilmesi. İstihkâm ve topçu komutanlıklarıyla gerekli koordineyi yapıp saldırılarda birlikleri desteklemelerinin sağlanması.

17. Geri çekilme durumunda disiplin ve düzeni sağlamak için gerekli önlemlerin alınması, geri güvenliği için karakollar gönderilmesi, bunların düşmanı durdurması için mevzilenmelerini sağlayacak subayların görevlendirmesi.

18. Konaklamada çeşitli kolordıların yerlerini belirlenmesi. Alarm durumunda tümenlerin yerlerinin belirlenmesi ve emir ve talimatların uygulanıp uygulanmadığının kontrol edilmesi.

Bu uzun liste incelendiğinde, bu görevlerin karargâh subaylarından ziyade komutana ait olduğu anlaşılır. Bu durum komutanın dikkatini harekatın üst düzeyde sevk ve idaresine toplanmasını sağlayarak, karargâh subaylarının bu görevlerini ayrıntılı bir şekilde planlayıp yerine getirmelerini amaçlar. Bundan dolayı karargâh subayları ile komutanın fonksiyonları birbiriyle çok sıkı bağlantılı olup, bir ordunun en büyük düşmanı da bu uyum ve koordinenin bozulmasıdır. Bu, bir karargâhta daima aranan bir uyumdur. Çünkü komutanlar da sonuçta birer insan olduklarından hataları olabilir ve kurmay başkanları arasında kişisel zaaf ve hırslardan dolayı görevi aksatacak derecede rekabetler de doğabilir.

a. Ayrıntılı Karargâh Hizmetleri

Bu yazı, karargâh subaylarının çok yönlü görevlerini ayrıntılı şekilde belirterek onlara rehberlik etmek için yazılmamıştır. Birincisi, çeşitli ulusların görev ve sıfatları farklı kurmay subayları vardır. Bundan dolayı ayrıntılar her ordu için farklı olabilir. İkincisi ise, bu konulara özel kitaplarda yer verilmiştir. Bundan dolayı ben kitabın başındaki bölümlerde değindiğim bazı konuları biraz daha genişleteceğim.

1. Bir ordunun sahrada aktif olarak harekata katılması için hazırlanmasında kurmay (karargâh) subaylarca alınacak önlemler harekatın ilk planının başarısını kolaylaştırabilecek nitelikte olmalıdır. Karargâh subayları kolordıların uygun noktalarda toplanmaları için yapacakları hareketi planlar. Bu planlardaki yürüyüş yönleri yapılacak harekatın türü hakkında düşmana ipucu vermeyecek şekilde düzenlenmelidir.

2. Lojistiğin asıl konularından biri, komutan tarafından önceden belirlenen yürüyüş ve saldırıların düzenlenmesi ve bu konudaki emirlerin kurmay başkanı kanalıyla ilgili kişilere

bildirilmesidir. Bir komutanda planlama yeteneğinden sonra aranacak ikinci önemli nitelik, vereceği emirlerin kolayca yerine getirilebilmesi için sade ve açık bir dil kullanmasıdır. Kurmay başkanının asıl görevi ne olursa olsun, yapacağı planlarda komutanın yeteneğinin izleri daima kendisini gösterir; ancak komutan yeteneksizse kurmay başkanı onu büyük bir sorumluluk anlayışı ile elinden geldiğince desteklemelidir.

Hizmetin bu bölümünde ben iki ayrı metotla karşılaştım. Birincisi eski sistem diyebileceğimiz orduların hareketini düzenleyen günlük ayrıntılı talimatlar yayımlamaktır. Bu talimatlar gereksiz ayrıntılarla doldurularak zaten bu konuda yeterli yeteneği ve bilgisi olan kolordu komutanlarına gönderilir. Bu tip emirler ve talimatlar rütbesi küçük olan askerlerin düzeyinde olduklarından pek işe yaramazlar. İkinci metot Napolyon'un mareşallerine verdiği tipteki emirlerdir. Bu emirlerde herkesin yalnız kendisini ilgilendiren konular ve kimin hangi kolorduyla sağ ve sol kanatta görev yapacağı belirtilir; ancak ordunun bir bütün halinde yapacağı harekat hakkında bilgi verilmezdi. O, belki bu tip emirleri harekatı esrarengiz bir havaya sokmak veya çok gizli emirlerin düşmanın eline geçmesini önlemek için yapıyordu.

Planlarını gizli tutması, bir komutan için büyük önem taşır. Büyük Frederik belki de "Gece başıma giydiğim takke bile aklımdan geçenleri öğrense onu hemen yakarım" sözünde haklıydı. Bu tip gizlilik Frederik'in devrinde geçerliydi. Çünkü o daima ordusu ile beraberdi; ancak, Napolyon'un büyük boyutlara ulaşan manevraları uygulanırken etraflarında ne olup bittiğinin farkında olmadan harekata katılan generallerden eşgüdümlü hareket etmelerini beklemek, hatalı olur inancındayım.

Bu iki sistemden ikincisi daha iyidir. Belki de Napolyon'un bu garip sadeliği ile Barclay de Tooly[1], Kleist von Nollendorf[2] ve Wittgenstein[3] gibi komutanların aşırı karmaşık

1. Rus sahra mareşali
2. Prusyalı general
3. Rus generali

emirleri arasında orta bir yol izlenebilir. Bu komutanlar, bölük düzeyine kadar inen emirler yayımlarlar ve saçmalıklarla dolu olan bu emirleri muharebe hattında yeniden düzenlerlerdi. Bu tip emirlerin düşman karşısında yerine getirilmesi doğal olarak pratik değildir. Benim fikrime göre, bu gibi durumlarda generallere kolorduları ile ilgili özel emirler vererek bunlara şifreli birkaç satır ekleyip, harekatın genel planı ve bu planın uygulanmasında oynayacakları rol hakkında onları aydınlatmaktır. Böyle bir şifre geldiği zaman, anlayan bir subay tarafından çözülerek ilgili yerlere bildirilebilir. Bu şekilde gereksiz açıklamaların önüne geçilmiş ve birlikte hareket olanağı sağlanmış olur.

3. Yürüyüşlerde zaman ve mesafenin hesaplanması, zamanımızda karmaşık bir duruma gelmiştir. Yürüyüş kollarının katetmesi gereken mesafeler farklı olduğundan, çıkış saatlerinin belirlenmesi ve onlara verilecek talimatlar sırasında aşağıdaki hususlar göz önüne alınmalıdır:

a. Katedilecek mesafe

b. Her trendeki malzeme miktarı

c. Ülkenin doğal yapısı

d. Düşman tarafından kurulan engeller

e. Yürüyüşün açık ve gizli yapılacağı

4. Yürüyüş halindeki bir ordu için ya bir genel öncü tayin edilir veya zamanımızda olduğu gibi merkez ve her iki kanada ayrı ayrı öncüler konur. Öncülere karargâh subayları refakat etmeli, bunlar düşmanın hareketleri hakkında sağlıklı bilgilere sahip olmalı ve bu bilgileri komutana zamanında ve doğru bir şekilde ileterek onun uygun planları yapıp karar vermesine yardımcı olmalıdırlar. Öncü komutanı da başkomutana aynı şekilde yardımcı olmalıdır.

5. Bir ordu, üssünden uzaklaştığı sürece iyi bir harekat hattına ve onu üsse bağlayan dağıtım depolarına olan gerek-

sinimi çoğaltır. Karargâh subayları depoları bölümlere ayırmalı ve ana depolar personel ve malzeme ikmali olanağı bol olan şehirlere kurulmalıdır. Eğer uygun bir yerde bir kale varsa ana depo buraya kurulmalıdır. Mümkünse her depoda özellikle de ana depolarda bir dağıtım bölümü bulunmalıdır.

Belirli coğrafi sınırlar içinde bulunan bütün depoların emir ve komutası general rütbesindeki subaylara verilmelidir. Çünkü ordu muhabere bağlantısının güvenliği bu subayların harekatına bağlıdır.

6. Birlikleri yürüyüş düzeninden muharebe düzenine geçirmede, karargâh subaylarınca alınacak taktik ve lojistik önlemler büyük önem taşır.

Ancak böyle bir konu o kadar çok ayrıntılı bilgi içerir ki, bunların hepsinden burada söz etmek olanaksızdır. Yalnız, ben burada lojistik sistemin bazı önemli bölümlerine değineceğim.

Bunlardan bir tanesi, Fransız ordusunun 1806'da Gera ovasına yığınak yapması; diğeri de ordunun 1815 seferine çıkmasıdır. Her iki durumda da Napolyon'un orduları ayrı noktalardan hareket etmelerine rağmen harekat bölgesinin hedef noktasında mükemmel bir şekilde bir araya gelmişlerdir. Böylece o, harekatın ne kadar mükemmel olduğunu dünyaya göstermiştir. Hedefin seçilmesi stratejinin prensiplerinin iyi bir şekilde uygulanmasının sonucuydu. Birliklerin hareketlerinin planlanması kendi arşivlerinden kaynaklanan lojistik prensiplerin iyi bir örneği idi. Bu sade dille yazılmış mükemmel talimatlan Berthier'in hazırladığı iddia edilirse de, ben sonradan bunun doğru olmadığını anladım. İmparator kendi kendisinin kurmay başkanıydı. Pergeli 17 veya 20 millik bir doğrultuda açarak harita üzerine eğilir, kendi birlikleriyle olası düşman mevzilerini çeşitli renkte iğnelerle işaretler ve büyük çaptaki hareketler için şaşılacak kesinlik ve mükemmeliyette emirler verirdi. Pergelini harita üzerinde bir noktadan diğerine döndü-

rerek, kollardan her birinin yapacağı yürüyüş sayısını ve istenen günde varacağı noktayı belirlerdi. Sonra yeni mevzileri iğne ile işaretler ve her kolun çıkış saatini ve yapacağı yürüyüş miktarını da aklında tutarak bir insanı şöhrete ulaştırabilecek kadar ünlü talimatlar verirdi.

Konstanz gölü kıyılarından Ney'in, Yukarı Swahia'dan Lannes[4]'in Sould ve Davout[5]'un; Bauyera'dan Palatinate Bernadotte[6]'un ve Frankonia'dan Augereau'nun ve Paris'ten muhafız birliklerin gelmeleriyle hepsini üç paralel yoldan oluşan bir hatta birleştirilerek Saalfeld ve Plauen arasına çıkarttığında, gerek Almanya'da gerekse kendi ordusunda bu manevraların, karışık gözükmelerinden dolayı, hedefini bilen çok az kişi vardı.

Aynı şekilde 1815'te Blücher'in ordusu Sambre ve Rhine arasında ordugâhta, Wellington Brüksel'de eğlenirken her ikisi de Fransa'yı işgal etmek için bir işaret bekliyorlardı. O sırada Paris'te düzenlenen bir törene katılması gereken Napolyon, Charloi ve Blücher'in birlikleri üzerine bir yıldırım gibi düştü. Onun yürüyüş kolları pusulanın bütün yönlerinden Beamont düzlüğüne Sambre nehrinin kıyılarına toplanıverdi (Napolyon Paris'i ayın 12'sine kadar terk etmedi).

b. Keşif ve Benzeri Faaliyetler:

Bir muharebede düzenlenmenin en iyi şekillerinden biri, düşman durumundaki gelişmeler hakkında bilgi edindikten sonra kendi birliklerimizi harekete geçirmektir. Aslında, düşman hakkında bilgisi olmayan bir kimse kendi başına ne yapabilir? Düşman hakkında bilgi edinmek ne kadar önemli ise bu bilgiyi elde etmek de bir o kadar zordur; ama olanaksız değildir. Savaşın teori ve uygulamasının birbirinden bu kadar farklı olmasının başlıca nedeni de budur. Bu yüzden, bazı ge-

4. 1804'te Fransız mareşali
5. Napolyon'un generallerinden
6. Fransız mareşali

neraller derin bilgiye sahip oldukları halde savaşı sevk ve idare yetenekleri ve deneyimlere dayanan pratik bilgileri olmadığından büyük hatalara düşerler.

Harita üzerinde bir kanada yandan saldırmak veya bir muharebe hattını tehdit etmek bir okul öğrencisi için çok kolaydır; çünkü o, her iki tarafın mevzilerini de kendine göre düzenleyebilir. Ancak muharebede karşısına yetenekli çevik ve üstün planlama gücü olan bir rakip çıktığında, bunun yeteneksiz ve sıradan bir general olduğunu görürüz. Şu uzun ömrümde ben bu gerçeğin o kadar çok örneklerini gördüm ki, eğer bir generali teste tâbi tutacak olsam, ortaya çeşitli teoriler sergileyen bir general yerine, düşmanın hareketlerini inceleyerek kesin sonuçlara ulaşanını tercih ederim. Bu teoriler kolayca anlaşılmalarına rağmen uygulanmaları da o derece zordur.

Düşman harekatı hakkında bilgi edinmenin dört yolu vardır: Birincisi iyi düzenlenmiş bir casusluk sistemi; ikincisi, yetenekli subaylar ve hafif birliklerce yapılan keşifler; üçüncüsü, savaş tutsaklarını sorgulama; dördüncüsü, olasılıkları hesaba katma. Bir de muharebeyle ilgili beşinci metot vardır. Bu her ne kadar düşmanın tertibinden daha çok varlığını belirtirse de, diğerleriyle birlikte sınıflandırılabilir.

Tutsaklardan alınan bilgiler genellikle yararlıdır; ancak, bunlara inanmak genellikle tehlikelidir. Yetenekli bir kurmay başkanı tutsak ve firarilerden en iyi bilgi alacak şekilde sorgulama yapan iyi istihbarat subaylarını görevlendirir.

Casuslar, düşman ordusu büyük bir komutan tarafından bir bütün olarak sevk ve idare edildiğinde çok yararlı olurlar. Buna Büyük İskender ve Napolyon'u örnek verebiliriz. Eğer hareket zamanları ve yönleri bilinirse nasıl bir planın uygulandığını anlamak zor olmaz. Bunu anlamak için küçük birliklerin hareketlerini izlemek yeterli değildir.

Yetenekli bir komutan sağlam temellere dayanan bir tahminle diğer metotların açığını kapatabilir. Bu yolla çok az

yanılgıya düştüğümü büyük bir memnuniyetle söyleyebilirim. Falcı olmamama rağmen, yüz bin kişinin kurmay başkanlığını yürütmekteyim ve birçok defa büyük savaş konseylerinde bulunduğum olmuştur. Bu toplantılarda Avrupa ordularının istikametleri de çok kez gündeme gelmiştir. Bunlardan karşılaştığım problemleri çözerken, iki veya üç tanesi dışında, hiç yanılgıya düşmedim. Savaşın temel prensiplerini bilen ve bu gerçeklere inanan bir kafa, gelecekte ortaya çıkabilecek olasılıkları göz önüne alarak uygun planlar yapmaya daima elverişlidir. Bu konuda ortaya koyacağım birkaç örnek yararlı olur inancındayım.

1806 yılında Fransa halkı Prusya'yla savaşmada tereddüt ederken, ben savaş olasılıkları ve yapılabilecek harekatlar hakkında bir muhtıra verdim. Bu muhtırada şu üç olasılığı belirttim:

1. Prusyalılar, Napolyon'un saldırısını Elbe'de bekleyecekler ve Oder'e kadar bir savunma hattı oluşturacaklar, Rusya ve Avusturya'dan yardım bekleyecekler.

2. Sol kanatlarını Bohemya'da bırakarak ve Franconia dağlarındaki geçitleri savunarak Saale üzerine doğru ilerleyecekler.

3. Mayence yolu yakınında Fransızları bekleyerek Erfurt'a doğru tedbirsizce ilerleyecekler. Bunların dışında tahmin yapmak olanaksızdır. Ancak Prusyalılar Fransızlardan daha az olan kuvvetlerini Wesel ve Mayence doğrultusunda akılsızca davranıp ikiye bölmezlerse, başka bir tahmin yapılamazdı. Bu da zaten olanaksızdı çünkü bu yolların ilkinde Yedi Yıl Savaşlarından beri hiçbir Fransız askeri bulunmamıştı.

Yapılan bu tahminler sonucunda, Napolyon'un hangi yönü izlemesi gerektiği sorulacak olursa, buna verilecek yanıt Bauyera'da toplanan Fransız ordusunun Gera ve Hof yoluyla Prusyalıların sol kanadına saldıracağıydı. Çünkü savaşın Gordiyon düğümü, onlar hangi planı kabul ederlerse etsinler, bu

yöndeydi. Eğer Elbe gerisinde dursalardı, Napolyon yine Gera ve Hof hattıyla saldırıya geçerdi.

Napolyon'un harekat yönleri böyle açık bir şekilde belirlenmişken, düşman hareketlerinin ayrıntılarının onun için hiçbir gereği yoktu. Bu prensiplerin doğruluğundan emin olduğundan, savaş başlamadan bir ay önce Napolyon'un aynı şekilde hareket edeceğini ve Prusyalıların Saale hattını geçtikleri takdirde, muharebenin Jena ve Naumburg'ta cereyan edeceğini açıklamakta tereddüt etmiştim. Ben bunları kendimi övmek için yazmıyorum. Karakterim böyle olsaydı birçok defa aynı şekilde davranırdım. Anlatmaya çalıştığım şey, savaşta yapılan harekat planlarının sadece savaşın temel prensiplerine dayandırılmasından ve düşman hareketleri üzerinde fazla dikkatle durulmamasından duyduğum endişedir.

Özet olarak;

1. Bir komutan düşman hareketleri hakkında bilgi edinebilmek için elindeki her türlü olanağı kullanmalıdır. Bu amaçla, yetenekli subaylarca komuta edilen keşif, casusluk ve hafif timler oluşturulmalı ve firari ve tutsakların sorgulamaları yapılmalıdır.

2. İstihbarat ve bunun için kullanılacak araçlar çoğaltılmalı, alınacak bilgiler ne kadar çelişkili ve eksik olursa olsun bunlar değerlendirilerek gerçek bilgiler ortaya çıkartılmaya çalışılmalıdır.

3. Bu bilgilere hiçbir zaman tam olarak güvenilmemelidir.

4. Hiçbir zaman düşman hakkında kesin bilgi elde etme olanağı olmadığından, bir komutan çeşitli hareket tarzlarını planlamadan harekata girişmemelidir.

Bu tahminler orduların karşılıklı durumları ve savaşın temel prensipleri göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Bu önlemleri alan bir komutanı hiçbir gücün dize getiremeyeceği hakkında güvence verebilirim. Bu önlemleri alma-

yanlar ise, daima yenilgiye mahkûmdurlar. Bir komutan emir ve komuta etmeye tamamen yeteneksiz olmadıkça düşmanın olası hareketleri üzerine bazı tahminler yürütebilir. Ve kendisine bu tahminlere uyan kesin bir hareket tarzı seçebilir. Askerî dehanın en önemli sırrının, her durumda düşman hakkında bu tahminleri yapma yeteneği olduğu, üzerinde fazla durulacak bir konu değildir. Sayıları az olmasına rağmen sevk ve idare bu vasıtaların birçok defa hiç üzerinde durulmadığını görmek de çok şaşırtıcıdır.

Bu bölümü tamamlarken, muharebe sistemini kullanmanın faydaları üzerinde durmadan geçemeyeceğim. Bunların çeşitleri vardır. En önemlisi telgraf bağlantısıdır. Napolyon Ratisbon'daki zaferini karargâh ile Fransa arasında kurduğu telgraf sistemine borçludur. Avusturya ordusu Braunau'yu geçtiğinde, o hâlâ Paris'teydi. Avusturyalıların amacı Bauyera'yı işgal etmek ve Napolyon'un ordugâh hattını yarmaktı. Yedi yüz mil öteden olanları haber alan Napolyon arabasına atladığı gibi Ratisbon'a gitti ve bir hafta sonra iki zafer birden kazandı. Eğer telgraf olmasaydı savaş kaybedilebilirdi. Bu olay bize telgrafın savaştaki değerini gösterir. Portatif telgrafın kullanılması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Arazinin hâkim bölümlerine at sırtında götürülüp kullanılabilecek böyle bir araç, muharebe hattının merkeziyle yanlarını bağladığı gibi kanatlardan gelecek raporları karargâha da ulaştırabilecektir. Bunun denemeleri Rusya'da yapılmış; ancak, anlayamadığım bir nedenle sonradan vazgeçilmiştir.

1794'te Fleurus Savaşında başka bir girişimde daha bulunuldu. General Jourdan bir balonlu gözetleyici kullanarak Avusturyalıların hareketlerini izletme olanağını buldu. Ben generalin bu metodu pek pratik bulduğunu sanmıyorum. Çünkü bir daha hiç kullanmadı. Fakat bu gözetlemenin generalin zaferi kazanmasında büyük yardımı olduğu söylenir. Yine de ben bundan şüpheliyim.

Belki de balonlu gözetleyicinin istendiği anda yükselebilmesinin güçlüğü ve rüzgâra bağımlı olarak uçarken ne olup

bittiğini sağlıklı olarak gözetleme olanağı bulamaması bu yöntemle bilgi toplamaktan vazgeçilmesine neden olmuştur. Balonu fazla yükseltmemek, onun içine yetenekli bir istihbarat subayı koyarak göndermek ve balonla birlikte kullanılabilecek bir sinyal sistemi geliştirmek, onun kullanım alanını daha da artırabilir.

Bazen, muharebe sırasında, havaya yükselen duman birliklerin hangi tarafa ait olduğunu anlamayı zorlaştırır ve balonlu gözetleyicilerin raporlarının sağlıksız olmasına neden olur. Örneğin balonlu bir gözetleyici Waterloo Savaşında olsaydı Saint Lambert'in yanından çıkanın Blücher'in mi yoksa Gouchy'nin mi kuvvetleri olduğunu tanımada güçlük çekerdi. Fakat öyle bir tereddüte ordular birbirine karışmadığı zaman düşülmez.

Bu tip gözetlemelerin yararlarına, Leipzig Savaşı sırasında Gautch kilisesinin kulesine çıktığımda tanık oldum. Aynı noktada görevlendirdiğim Prens Shwarzenberg'in yardımcısı, prensin benim ısrarım sonucunda birlikleri Pleisse ile Ester arasındaki bataklıktan çıkarmayı kabul ettiğini inkâr etmişti. Şüphesiz, bir gözetleyici bir saat kulesinde balonda olduğundan daha fazla güvendedir. Ancak muharebe alanında da her zaman bir kule bulmak olanaksızdır ve istendiğinde her yere de taşınamaz.

IX

ÇEŞİTLİ MUHARİP SINIFLAR

Fransız Devriminden önce alay ve tugaylar şeklinde teşkil edilmiş bütün piyade birlikleri her birinin sağ ve sol kanatları olan iki hat şeklinde tek bir kolordu bünyesinde toplanırdı. Sağ ve sol kanatlara genellikle süvari birlikleri yerleştirilir ve topçu birlikleri de her hattın cephesi boyunca dağıtılırdı. Bir arada kamplarda bulunan ordu, hatlar ve kanatlar şeklinde yürüyüş yapardı. İki süvari iki de piyade kanadı olduğundan, eğer yürüyüş kanatlardan başlarsa, bu şekilde dört kol oluşturulurdu. Hat şeklinde yürüyüş yapılırken (Bu, özellikle kanat hareketlerinde uygulanırdı) iki kol oluşturulurdu.

Bunun tek istisnası süvari veya piyadenin bir bölümünün olağanüstü bölgesel durumlardan dolayı üçüncü bir hatta kamp kurmasıydı.

Fransız Devrimiyle birlikte tümen teşkilatları ortaya çıktı. Bu teşkilatlar eskilerin bütünlüğünü parçalayarak her çeşit arazide bağımsız hareket edebilecek birlikler ortaya çıkardı. Bu değişiklik büyük bir gelişme sayılırdı. Ancak bu da bir çeşit, eski Roma'nın Lejyoner sistemine dönüş sayılırdı. Bu tümenler piyade, topçu ve süvari sınıflarından oluşuyor bağımsız olarak manevra yapıp savaşıyorlardı.

Napolyon ilk İtalya seferinde bu soruna bir çözüm buldu. Ordusunun hareket yeteneği, manevralarının çevikliği ve kuvvetlerinin büyük bir bölümünü son darbenin indirileceği yere toplayarak, bu sınıfların muharebede eşgüdümlü hareket etmelerini sağladı. Hükümetin başına geçtiği ve planlamalarının boyutları büyüdüğü zaman daha kuvvetli bir düzenlemeye gitmenin gereğini hissetti. Gerek eski gerekse yeni sistemlerde aşırılığa kaçmayarak, tümen teşkilat sisteminin avantajlarını da korudu. 1800'deki seferine başlarken iki veya üç tümenden oluşan kolordu teşkilatları kurdu ve bunların başına da korgeneral rütbesinde komutanlar atayarak ordusunun merkez kanatlarını ve yedek güçlerini bu şekilde oluşturdu.

Bu sistem Boulogne kampında iyice geliştirildi. Burada, mareşallerin komutası altında bir devamlı kolordu kuruldu. Bunların emrinde üç piyade, bir hafif süvari tümeni, otuz altı ile kırk parça arasında top ve bir miktar da istihkâm bulunmaktaydı. Her kolordu gerektiğinde bağımsız bir ordu gibi hareket edebilecek şekilde teşkilatlandırılmıştı. Ağır süvari tek kuvvetli bir ihtiyatta toplanmış ve iki tümen zırhlı süvari dört tümen ağır süvari ve bir tümen de hafif süvariden meydana gelmişti. Muhafızlar ve bomba atıcılar çok iyi bir piyade yedeği oluşturmuşlardı. Daha sonra 1812'de süvari üç tümenlik kolordular şeklinde teşkilatlandırılarak, sayısal miktarı devamlı çoğalan bu sınıfın hareketlerinde, birlik ve beraberliği sağladı.

Ben öyle tahmin ediyorum ki, bir ordunun alt düzeyde teşkilatlanma şekli ne olursa olsun, kolordu teşkilatları Avrupa'nın büyük güçlerince uzun zaman korunacak ve muharebe hattının düzenlenmesindeki hesaplamalar bu esasa dayanarak yapılacaktır.

a. Piyade

Piyade şüphesiz ordunun en önemli sınıfıdır. Çünkü ordunun beşte dördünü oluşturur ve hem saldırı hem de savun-

ma mevzilerinde kullanılır. Komutanın dehasından sonra, zaferin kazanılmasında ikinci etken piyade sınıfıdır. Bundan sonra da süvari ve topçu sınıfları gelir. Bunların desteği olmadan piyade harekatı büyük tehlikeye düşer veya yarım kalır.

Düşman saldırısı için birliklerin düzenlenmesinin beş yöntemi vardır:

1. Avcı timleri
2. Yayılma hatları (devamlı veya ileri sıçrayarak)
3. Merkezi tümenlerde kol halinde örgütlenen tabur hatları
4. Derinliğine düzenlenme
5. Küçük kareler şeklinde düzenlenme

Bunlardan şu sonuçlar elde edilir:

1. Saldırıda derinliğine düzenlenme tehlikeli olduğu halde, yarı derinlik olağanüstü bir düzendir.
2. Bağımsız tabur saldırı kolu saldırıda mevzilenmenin en iyi şeklidir. Ancak derinlik mümkün olduğu kadar azaltılmalı böylece gereğinde ateş etkisi çoğaltılarak düşmanın ateş etkisi azaltılır. Taburlar avcı timleriyle örtülerek süvarilerce de desteklenmelidir.
3. İlk hattın dağılarak ikincinin kol halinde bulunması savunma için en iyi düzenlenmedir.
4. Her iki sistem de, birliklerini yerinde kullanabilen yetenekli bir komutanın elinde başarılı olur.

Bu bölüm yazıldığından bugüne kadar topçu ve piyade silahlarında birçok gelişme olduğundan, bunların tahrip gücü artmıştır. Bunun etkisiyle ordular saldırıda bile daha yüzeysel düzenlenmeleri tercih etme eğilimindedirler. Bununla birlikte, deneyimlerden alınan dersleri unutmamalıyız. Roket bataryala-

rı, şarapnel topları geliştirilmiş kılıçların kullanılmasına rağmen ben piyadenin saldırıda tabur kolları şeklinde düzenlenmesinden daha iyi bir düzen düşünemiyorum. Belki bazı kimseler piyadeyi 15. yüzyıldan kalma miğfer ve göğüs zırhları gibi teçhizatlarla donatarak dağılan hatlar şeklinde saldırtabilirler.

Uzun deneyimlerim bana, muharebede en iyi düzenin belirlenmesinin taktik sorunlarının en zoru olduğunu öğretti. Ancak şunu da öğrendim ki bu sorunu tek bir yolla çözmek olanaksızdır. Bu tartışmaların sonucu ne olursa olsun, çok yararlı olup devam etmelidir. Yarım derin bir düzenden vazgeçmek, piyade atışının etkisiz olduğunu kanıtlamaya çalışmak kadar saçma bir şeydir. Eğer bir ordu girdiği her ülkede aynı sistem taktik manevrayı uygularsa onun harekatı başarısızlıkla sonuçlanır.

Muharebede çeşitli sınıfların eşgüdümlü bir şekilde kullanılması, zaferin kazanılmasını, alınacak düzenlerden daha çok etkiler. Ancak tamamen terk edilmesi gereken bir yöntem olduğundan ben, fazla derinliğine düzenlenmeyi bunun dışında tutuyorum.

Sonuç olarak, bir muharebede piyadenin sevk ve idaresinde en önemli nokta birlikleri mümkün olduğu kadar topçu ateşinden korumaktır. Bu koruma, gereksiz zamanlarda birlikleri geriye çekerek değil, bütün üstünlüklerden ve arazi arızalarından yararlanarak sağlanmalıdır. Saldıran birlikler, süngü menziline girdiklerinde artık onların ateşten korunmalarına gerek yoktur. Derhal hücuma geçilmelidir. Bu gibi durumlarda örtü sadece avcı birlikleri ve savunmadaki birlikler için gereklidir.

Bir cephede genellikle köy ve kasabaları savunmak veya buraları düşmandan geri almak için çaba sarf etmenin önemli bir yeri vardır. Ancak bunun önemi fazla abartılmamalıdır. Blenheim Savaşını[1] unutmayalım. Burada Fransız piyade-

1. Fransızlar Eugene tarafından yenildi.

sinin köylerde mahsur kaldığını gören Malborough ve Eugene, merkezi yararak buraları savunmaya çalışan yirmi dört taburu esir almışlardı.

Buna benzer nedenlerden dolayı ormanlık ve çalılıklara gizlenmek daha güvenli olur. Bunlar birlikleri ve hareketlerini gizler ve düşmanın çevrelerinde manevra yapmasına engel olurlar.

Şüpheci Clausewitz daima bu fikrin tersini savunmaktadır. **"Ormanları elde tutan taraf, görmeden hareket eder ve düşman hareketlerinden haberi olmaz"** sözleriyle bunun bir taktik hata olduğunu vurgulamaktadır. 1800'deki Hohenlin'den Savaşının[2] sonucunu görmezlikten gelerek, bir muharebe hattında ormanlık arazinin elde tutulmasıyla, bir orduyu koskoca bir ormanın içine atıp merkezle ve yanlarıyla bağlantısının kesilmesi durumlarını birbirine karıştırma eğilimindedir. Saldırı veya savunma yapacağı hattın yakınındaki ormanın önemini anlamayan bir kimse herhalde hayatında hiç muharebe görmemiştir. Hougeumont Parkının Waterloo Savaşı'nda oynadığı rol, iyi seçilerek savunulan bir noktanın muharebenin sonucuna olan etkisini gösterir.

Ayrıca 1757'de Kolin[3] ve 1758'de Hockrich Savaşlarında[4] ormanların oynadığı büyük rolü görmekle de Clausewitz'in bu konudaki çelişkisi daha fazla gün ışığına çıkmaktadır.

b. Süvari

Bir komutanın muharebede süvari birliğini kullanması bu birliğin, bütün orduya oranla sayısal gücüne ve kalitesine bağlıdır. İyi yetişmiş bir süvari bile iyi sevk ve idare edildiğinde büyük sonuçlara ulaşır. Süvarinin asıl gücü, onun çevikli-

2. Malborough ve Eugene Fransızları yendi.
3. Malborough Fransızları yendi.
4. Fransızlar, İngiliz ve İspanyollar tarafından yenildi.

ğinden ve hareket yeteneğinden gelir. Bu özelliklere bir de onun şiddetini ve coşkunluğunu ekleyebiliriz. Ancak sonuncusunu yanlış anlayıp uygulamaktan kaçınmalıyız.

Harekatın tümünde, süvarinin yeri ne olursa olsun, piyadenin desteği olmadan tek başına bir mevziyi savunamaz. Onun başlıca görevleri tutsakları götürmek, düşmanı takip etmek, tehdit edilen bir noktayı destekleyerek bozulan düşman piyadesini saf dışı bırakmak, geri çekilmelerde piyade ve topçuyu örtme görevi yapmak ve bu sayede zaferin yolunu açarak onu tamamlamaktır. Süvarisi zayıf olan bir ordunun zafere ulaşma olanağı çok azdır ve geri çekilmelerde büyük güçlük çeker.

Deneyimler topçu ve piyade ile desteklenmedikçe süvarinin, düşmana saldırıda fazla başarılı olmadığını göstermiştir. Fransızlar Waterloo'da bir prensibi çiğnemenin bedelini çok pahalı ödemişlerdir. Frederik'in süvarileri de 1759'da Kunderstorf'ta[5] aynı akıbete uğramışlardır.

Topçu ateşi veya süvarinin desteği ile sindirilen piyadeye başarılı bir saldırı yapılabilir. Bununla birlikte eğer piyade iyi bir muharebe düzeni almışsa saldırı başarısızlıkla sonuçlanabilir.

Düşman topçu ateşini durdurmak için genellikle bir süvari hücumu yapılır. Bu sırada piyade birlikleri daha kolay mevzilenebilirler. Ancak bunun hemen arkasından piyade süvariyi desteklemek için hazır olmalıdır. Çünkü süvari hücumunun etkisi geçici olup düşman karşı saldırıya geçmeden önce piyadenin gerekli üstünlüğü sağlaması gerekir.

Buna en güzel örnek 1812 Leipzig Savaşında[6] Fransızların Gosa'ya hücumudur. Waterloo'da yapılan süvari hücumları ise çok başarılı olmalarına rağmen gerekli destekten yoksun kaldıklarından, başarısız olmuşlardır.

---

5. Fransızlar Prusyalıları yendi.
6. Napolyon Rusları ve Avusturyalıları yendi.

Bazen düşman süvarisini saf dışı etmek için de hücumlar yapılır. Bu başarıldıktan sonra düşmanın piyadesine hücum etmek daha da kolaylaşır. Savunmada süvarinin cephedeki düşman yarmasına karşı zamanında yapacağı karşı saldırılardan bazen çok iyi sonuçlar elde edilebilir. Savunan birlikler bu tip saldırılar sonucunda yeniden üstünlük sağlayarak, düşmanı kendi oyununa getirip yok edebilirler.

Diğer sınıflarla eşgüdümlü olarak yapılan süvari saldırıları çekilen düşmanı yok etmede büyük rol oynar.

Süvari saldırısında izlenecek en iyi yollardan biri, birkaç taburu düşman yanlarına saldırtırken merkezden de zorlamaktır.

Süvarinin süvariye karşı saldırısında dikkat edilecek iki önemli nokta vardır. Birincisi, saldıran ilk hat başarılı olsa bile kesinlikle durdurulmalıdır. Çünkü düşman muharebe alanına yeni kuvvetler getirebilir. İkinci önemli nokta, her iki tarafın da yetenekli komutanlarca sevk ve idare edildiğini düşünsek, zaferi, birkaç taburu yedekte tutarak son anda cepheyi oyalarken yan taraftan saldırtan komutan kazanacaktır. Benimsenen düzen ne olursa olsun, büyük süvari birliklerinin tam hat şeklinde yayılmalarına izin verilmemelidir. Böyle saldırması istenen süvarinin sevk ve idaresi güçtür. Çünkü birinci hat düşman birlikleri aniden durdurulursa, ikinci hat da düşmana darbe indirme fırsatını bulamadan durmak zorunda kalır. Bunun örneği Nansouty'deki Prusya süvarilerine karşı yapılan saldırılarda görülmüştür.

Süvaride moral, piyadedekinden daha önemlidir. Komutanın düşünme hızı ve soğukkanlılığı zaferi saldırı ve toplamada uygulanacak düzenlerden daha fazla etkiler.

Benimsenen teşkilatın özelliği ne olursa olsun, düzenli veya düzensiz olarak kurulacak sayısal üstünlükteki süvari güçleri, savaşın seyrine büyük ölçüde etki ederler. Bu kuvvetler, düşman konvoylarının yolunu keserek, ordusunu kuşata-

rak, bağlantısını aksatarak ve harekatını bozarak, korku ve paniğe neden olurlar. Kısacası, süvari düşman ordularının harekatını ön, yan ve gerilerden aksatarak onun komutanının yaptığı hesapların yanlış çıkmasına neden olur.

c. Topçu

Topçu saldırıda ve savunmada aynı ölçüde etkili olan bir sınıftır. Saldırı durumunda, iyi bir topçu bataryası düşman hatlarını yararak onu şaşkınlığa iter birliklere yapacakları hücum için gerekli yolları açar. Savunmada ise düşmanın maddi ve manevi gücünü iki katına çıkarır. Topçu sınıfı modern tahkimat sisteminin en güvenilir parçası olduğundan kalelere ve siperlere saldırılmasında ve bunların savunulmasında büyük önem taşır.

Topçu sınıfının bugünkü hizmetiyle ve henüz denenmemiş yeni buluşlarla ilgili bazı kurallar ortaya koymak yerinde olur:

1. Saldırıda topçu, ateşini nihai hedefe yöneltmelidir. Topçunun ilk görevi düşman hatlarını yarmak, piyade ve süvari saldırılarını desteklemektir.

2. Atlı ve yaya topçu bataryaları saldıran kolları desteklemelidir.

3. Atlı bataryaların yarısı, gereğinde mevzi değiştirmek için yedekte tutulmalıdır.

4. Savunma hattındaki genel dağılımları ne olursa olsun bataryalar düşmanın yaklaşma istikametlerine yöneltilmelidir.

5. Topçunun en uygun mevzilenme şekli cepheye düz veya hafif meyilli durumda olduğunda gerçekleşmekle birlikte, bu tip mevzilenmeler sekme ve sabit nişangâh mesafesi atışlarına çok elverişlidir. Atışlar bir noktaya toplanmalıdır.

6. Topçunun esas amacının düşman topçusuna cevap vermek değil, birliklerini sindirmek olduğu unutulmamalıdır.

7. Eğer düşman yayılarak yaklaşıyorsa, bataryalar hatları yandan etki altına almak amacıyla çapraz atış yapmalıdır. Toplar düşman hattındaki birlikleri derinliğine ateş altına alırsa sonuç iyi olur.

8. Düşman kol halinde ilerliyorsa, en iyi hedef onun cephesidir. Yandan ve geriden ateş altına almak da iyi sonuç verir. Bu tip atışların düşman üzerindeki moral etkisi çok büyük olup, en disiplinli orduları bile bozguna uğratır.

9. Bataryaların başlıca görevlerinden biri de saldırıda özellikle piyade ve süvarinin yanlarını desteklemektir.

10. Topçular süvari saldırısı karşısında çok soğukkanlı davranmalıdır.

11. Düşman piyadesi topçuyu tehdit ederse, topçu atışını son ana kadar devam ettirmeli ve atışa erken başlamalıdır.

12. Topçunun gücü çeşitli muharebelerde değişik olmuştur.

Napolyon 1800'de İtalya'yı kırk veya elli parça topla aldığı halde 1812 Rusya seferinde bin parça top kullanmasına karşın savaşı kaybetmiştir. Bu da bize kesin kuralların kabul edilemeyeceğini gösterir. Genellikle bin askere üç parça oranında kullanılsa da bu oran durumlara göre değişebilmektedir.

13. Topçu üstünlüğünü artırmanın en etkin yollarından biri de birliklerin başına iyi bir stratejist ve taktikçi olan bir komutan getirmektir. Bu komutana topçu ihtiyatını ayırma ve bazı bataryaları da çeşitli kolordu ve tümenlere ayırma yetkileri de verilmelidir. Topçu komutanı yapacağı ateş desteğinin yeri ve zamanı hakkında başkomutanla gerekli koordineyi sağlamalı ve ondan emir almadan ateş desteği yapmamalıdır.

d. Muharip Sınıfların Kullanılması

Yukarıda sözünü ettiğim üç muharip sınıfının kullanılması dışında, diğerlerine de değinmek çok ayrıntılı noktala-

rın açıklanmasını gerektirecektir. Bu konulara çeşitli Alman askerî bilim adamları kitaplarında daha geniş yer vermişlerdir. Çalışmaları, daha sonraki savaşlardaki harekatlardan verdikleri birçok örnekleri içermesi bakımından çok değerlidir.

Bu örnekler, konu üzerine kesin kurallar koymak mümkün olmadığından, prensip olarak da kabul edilebilir. Kuvvetleri üç muharip sınıftan oluşan bir komutanın, bunları eşgüdümlü bir şekilde nasıl kullanacağını açıklamaya çalışmak boşuna nefes tüketmek olur. Ancak eşgüdümlü hareket, bir temel prensip olarak kabul edilmelidir. Herhangi bir durumda sınıfların birbirini karşılıklı olarak desteklemeleri üzerine birtakım kurallar konabilir.

Ancak muharebelerde o kadar çeşitli durumlarla karşılaşılır ki, bunların her birini kurallara indirgemeye çalışmak, sevk ve idarede çok karmaşık talimatların ortaya çıkmasına neden olur.

Özet olarak önerilerim, çeşitli sınıfların uyumlu bir şekilde mevzilendiririlmesi, bu mevzilenmedeki arazi durumu, hedef ve olası düşman durumunun göz önüne alınması ve sınıfların eşgüdümlü olarak sevk ve idare edilmesi böylece karşılıklı desteğin sağlanmasıdır.

X

SONUÇ

Savaş, bütün olarak bir bilim değil bir sanattır. Kendi başına strateji, pozitif bilimlerdeki gibi kesin kurallara indirgenebilir. Ancak savaş bir bütün olarak ele alındığında, bunu yapmak doğru olmaz. Diğerleri arasında, muharebeler bilimsel kuralların oldukça dışına çıkarlar. Çünkü muharebe, insanların kaliteleri, davranış ve düşünceleri gibi pek çok şeyden etkilenir. Toplumları tahrik eden ihtiraslar, bu kitlelerin savaşma yetenekleri, komutanların enerji ve becerileri, ulusların askerî ruhu, kısacası savaşın şiiri ve metafiziği denilebilecek her şeyin onun üzerinde kalıcı etkileri vardır.

Acaba taktik kurallar diye bir kavramın hiç var olmadığını ve taktik teorilerin hiçbir yararının bulunmadığını söylemek daha mı yerinde olur?

Böyle bir saçmalığın ortaya çıkmasından hangi askerî ve akılcı düşünce sorumludur? Acaba Eugene ve Malborough'nun zafere ulaşmalarının nedeni bir önsezi veya ilham mı, yoksa taburlarının sahip olduğu üstün cesaret ve disiplin midir? Turin, Blenheim ve Ramillies'teki manevralar, her birinin sonucu zaferle biten Talevera, Waterloo, Jena ve Austerlitz'dekilere benzemekte midir? Bir kuralın uygulanması sonucunda ortaya çıkacak bir manevra, bir komutanı yüz defa zafere götürmüşse ve daha sonra da götürecekse, bu komutan başarısız olduğunda acaba prensibe karşı çıkarak savaş sanatının var olduğuna güvensizlik mi duymuştur? Acaba başarı olasılıklarının dörte üçü, bir teorinin lehine işlerse bu teori anlamsız mıdır?

Bir ordunun ve subaylarının morallerinin, savaşın kaderinin belirlenmesinde büyük etkisi vardır. Moral, ahlaki nedenlerden meydana gelen fiziksel etkilerin sonucunda ortaya çıkar. Örneğin, düşman hatlarına yirmi bin gönüllü ve cesur asker tarafından yapılacak şiddetli bir saldırı, kırk bin morali bozuk ve zavallı asker tarfından yapılacak saldırıdan çok daha güçlü ve etkili olur.

Strateji, daha önce de açıklandığı gibi, bir ordunun kuvvetlerinin büyük bir bölümünü harekat alanının veya bir bölgesinin önemli bir noktası üzerinde toplama sanatıdır.

Taktik, orduların iyi planlanmış yürüyüşlerle, önemli noktalara sevk edilmesi yani onların muharebe alanında uygun zamanda ve uygun yerde bulundurulmalarını sağlama sanatıdır.

Savaşın teorilerini çok iyi bilen; ancak, durumu bir bakışta değerlendiremeyen, soğukkanlı ve becerikli olmayan bir komutan çok iyi stratejik planlama yapsa da, düşman karşısında taktik kuralları başarıyla uygulayamaz. Planları başarıyla uygulanamayacağı gibi, yenilgiye uğraması da kuvvetle mümkündür. Eğer soğukkanlı davranılırsa başarısızlığının kötü sonuçlarını hafifletebilir, davranmazsa ordusunun tümünü de kaybedebilir.

Diğer taraftan, aynı komutan, iyi bir stratejist ve taktikçi olabilir ve elindeki araçları en iyi şekilde kullanarak zaferin kazanılması için bütün planlamaları yapabilir. Bu durumda, onun astları ve birlikleri de iyi olursa zaferi kazanma olasılığı daha da kesinleşir. Fakat birlikleri disiplin ve cesaretten yoksun olur da astları da ona ihanet eder ve aldatırsa, zafer rüyalarının bir anda uçup gittiğini görür ve onun üstün nitelikleri, kaçınılmaz bir yenilgiden dolayı uğrayacağı felâketlerin etkisini azaltmaya ancak yeterli olur.

Bir ordunun morali bozuk olduğunda, zafere ulaşmak için uygulanabilecek hiçbir taktik sistem işe yaramaz. Bazen de moral iyi olsa bile, zaferin kazanılması Essliung'te Tuna üzerindeki birkaç köprünün tahrip edilmesine bağlı olabilir. Birliklerin şu veya bu şekilde düzenlenmesiyle veya bu kurallara bağlı kalıp kalmamakla zaferin kesin olarak kazanılacağına veya kaybedileceğine inanılmamalıdır.

Bu gerçekler bizi, savaşın birtakım sağlıklı kurallarının olmadığı ve uygulandıklarında başarı olasılığının artmayacağı sonucuna da götürmemelidir.

Teorilerin, insanlara ortaya çıkabilecek her duruma göre nasıl hareket edeceklerini matematiksel bir açıklıkla öğretmesinin olanaksız olduğu doğrudur. Ancak şurası da kesindir ki, insanlar kaçınılması gereken hataları çok iyi bilmelidirler. Burası, üzerinde düşünülmesi gereken çok önemli bir noktadır. Çünkü cesur ve disiplinli birlikleri sevk ve idare eden yetenekli komutanların elinde bu prensipler ve kurallar, orduları büyük bir olasılıkla kesin zaferlere götürür.

Bu fikirlerin doğruluğu yadsınamaz. Geriye sadece iyi kuralların kötülerden ayırt edilmesi kalır. Komutanların ve birliklerin savaşabilme yetenekleri de iyi kuralları kötülerden ayırt edebilme derecesine göre artar. Bu yeteneği kazanabilmek için de birtakım önemli prensiplerin bilinmesi gerekir. Vasıtaların büyük bir bölümü uygun yer ve zamanda kullanılırsa savaşla ilgili her prensip iyidir.

Eğer bir general savaşın dramı içinde başarılı bir aktör olmak istiyorsa, onun ilk görevi harekat alanını dikkatli olarak incelemek olmalıdır. Böylece, harekat alanının kendisine ve düşmana getirdiği üstünlük veya sınırlamaları açıkça görme olanağını elde eder. Bundan sonra yapılacak iş, harekat üslerini hazırlamak, en uygun harekat bölgesini seçmek ve bunları yaparken de savaş sanatının temel prensiplerini göz önünden ayırmadan harekat hat ve cephelerini oluşturmaktır.

Saldıran bir ordu genellikle manevra hedeflerini iyi seçerek düşmanı bozguna uğratmaya çalışır. Sonra müteakip harekatın hedefini seçerek, ilk harekatın başarı durumuna göre, coğrafi hedefleri önem derecesine göre sıralar. Diğer taraftan, savunan ordu düşmanın ilk ilerleme hareketini durdurmaya çalışır. Bunu yaparken, düşman hareketlerini savaşın sonucunu tehlikeye atmadan geciktirir, düşman yorulup çeşitli bölgeleri elde tutmak için dağılıncaya kadar son darbeyi indirmez, tahkimatları gizler, kuşatmaları örter ve harekat hatlarını korur.

Bu kitabı ve bundan önce yapılan seferleri okuyan önyargı sahibi bir kimse, eğer hâlâ savaşın kural ve prensipleri olma-

dığını iddia ediyorsa, ona acımak ve büyük Frederik'in şu ünlü sözlerini hatırlatmak gerekir: **"Prens Öjeni'nin emri ve komutası altında yirmi adet sefere katılan bir katırın, başlangıçtaki taktik bilgisi ne ise sonuncusunda da aynıdır."** Temelini uygun prensiplerden alan doğru teoriler, savaşlardan edinilen deneyimler ve savaş tarihinden alınan derslerle pekiştirildiğinde geleceğin komutanlarının yetişeceği en gerçekçi okulları oluştururlar. Bu okullardan yetişecek subaylar ulu birer önder olmasalar bile, bunların yanında ikinci derecede yer alabilirler.

Bu kitaptan çıkacak ilk sonuç, görevi orduların kaderini tayin etmek olan kişilerin ve kuruluşların, yani komutan ve hükümetlerin dikkatini çekmektir. İkincisi ise, topçunun personel ve malzeme gücünü iki katına çıkartarak, tahrip gücünü çoğaltacak bütün gelişmeleri izlemektir. Muharebenin ilk kurbanları topçular olduğundan, bu personelin piyadeler arasından dikkatle seçilip iyi yetiştirilmeleri son derece önemlidir.

Nihayet, birlik ve silah teçhizatında gerekli gelişmelere dayanan değişiklikler yaparak ve sonuca en kısa yoldan giden yeni taktik kuralları benimseyerek, savaşta personel kaybını en az düzeye indirmelidir.

Bu görevler doğal olarak gelecek nesillere düşmektedir. Bunlar yeni geliştirilen silahları okullarda deneyerek muharebe alanlarında kullanacaklardır. Muharebede en güçlü topçu silahlarına sahip olacak ordular, insan neslini en zalimce yok edeceklerinden, kendilerini mutlu sayabilirler. İnsanlar bir taraftan dünya barışı için nutuklar verirken diğer taraftan demiryollarını özel amaçlarla kullanmaktan çekinmemektedirler.

Gelecekteki karanlık yavaş yavaş aydınlanmakta ve bu aydınlıktan savaş silah ve araçlarını geliştirerek savaşı daha kanlı bir safhaya getirmeye çalışan yetenekli kişiler görünmektedir. Bunlar bir taraftan yeni teknikler geliştirirken, diğer taraftan bunu engellemeye çalışanlara karşı da zafer kazanmayı ummaktadırlar.

Uluslar bu korkunç silahlanmaya sınırlandırmalar koyacak kanunları benimsemedikleri sürece, bu yarışı devam ettirerek komşularımızla güç dengesini eşit düzeyde tutmaktan başka çaremiz yoktur.

Savaş Sanatı'nın Ana Hatları

Jomini; farklı stratejileri tarihten pek çok örnek vererek gözlerimizde canlandırmamızı sağlıyor. Savaşların çoğu zaman sayıca üstünlükle değil, etkili stratejiler sayesinde "aldatma" da kullanılarak kazanıldığını yani, savaş planlarının temelinde çok keskin bir akıl yürütmenin bulunduğunu gösteriyor. Okuyucuyu tarihteki ünlü komutanların yönettiği savaşların tam ortasında bırakıp, savaş stratejilerinin arkasında yatan "akıl"ı görmemizi sağlıyor.

Jomini'nin bu kitabı yazmasının üzerinden yüzyıllar geçmesine ve yeni savaş tekniklerinin, araçlarının onun zamanındakinden çok farklı olmasına rağmen "Savaş sanatının Ana Hatları" savaş stratejilerinin değişmeyen mantığını gözler önüne sererek günümüz askeriyesini anlamamıza yardımcı oluyor ve özellikle askeri okullardaki öğrenciler için oldukça önemli bir kaynak oluşturuyor.

Akıllı bir hükümetin en çok dikkat etmesi gereken konulardan biri de başkomutanın seçimidir; çünkü ulusun güvenliği buna bağlıdır.

Jomini, Savaş Sanatı

DORUK

ISBN 975-6557-27-3

9 799756 557272